

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**OKUL KÜLTÜRÜNÜN ÖZEL OKULLARDA VE DEVLET
OKULLARINDA GÖREV YAPAN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN İŞ DOYUMUNA ETKİSİ**

PERİHAN MERVE ÖLMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOÇ. DR. EMİNE KARASU AVCI

EYLÜL - 2023

KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Perihan Merve ÖLMEZ

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

OKUL KÜLTÜRÜNÜN ÖZEL OKULLARDA VE DEVLET OKULLARINDA GÖREV YAPAN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN İŞ DOYUMUNA ETKİSİ

PERİHAN MERVE ÖLMEZ

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI
DANIŞMAN:DOÇ. DR. EMİNE KARASU AVCI

Okul kültürü kavramı; okul üyelerinin paylaştığı normlar, beklentiler, tutumlar ve inançlardan oluşur. İş doyumunu ise bireyin, işinin tüm yönlerini analiz ederek ulaştığı duygu durumudur. Bireyin işine ilişkin yaşadığı memnuniyet veya memnuniyetsizlik, okul kültürü tarafından şekillenmektedir. Bu noktada okul kültürü ve iş doyumunun birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu araştırmada okul kültürünün özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumuna etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Her okul kendi iklimine sahiptir ve bütün yönleriyle birbirinden farklıdır. Bu noktada özel okullar ve devlet okulları arasında farklılaşması beklenen okul kültürü kavramının, öğretmenlerin iş doyumuna ne yönde etki edeceği çalışılmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılarak kurgulanmış, nitel araştırma desenlerinden olgubilim kullanılmıştır. Araştırmada veriler bizzat araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Muğla ili Milas ilçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel okullar ve devlet okulları ile Balıkesir ili Ayvalık ilçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel okullar ve devlet okullarında çalışmakta olan 19 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerden 10'u devlet okulunda 9'u da özel okullarda görev yapmaktadır. Araştırmanın örnekleme, uygun örnekleme yöntemi olarak belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmada özel okullarda çalışan öğretmenler çalıştıkları okulun güçlü yönünü öğretmenlere daha fazla inisiyatif tanınması olarak ifade etmişlerdir. Devlet okulunda çalışan öğretmenler ise okullarının güçlü yönünü öğretmenlerin niteliği ile açıklamaktadırlar. Özel okullarda çalışan öğretmenler okullarının zayıf yönlerini öğrenci profilleri, öğretmenlerin iş yükü ve öğretmene ödenen ücret olarak belirtmektedir. Devlet okullarında çalışan öğretmenler ise okulun fiziki yetersizlikleri, düşük sosyo-ekonomik durum ve veli profili ile ilişkilendirerek açıklamışlardır.

ANAHTAR KELİMELER:Okul Kültürü, İş Doyumu, Devlet Okulu, Özel Okul, Sosyal Bilgiler, Öğretmen

Eylül 2023, 146 Sayfa

ABSTRACT**MSC THESIS****THE IMPACT OF SCHOOL CULTURE ON JOB SATISFACTION OF
SOCIAL STUDIES TEACHERS IN PRIVATE AND PUBLIC SCHOOLS****PERİHAN MERVE ÖLMEZ****KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES AND TURKISH EDUCATION
SOCIAL STUDIES EDUCATION
SUPERVISOR:ASSOC. PROF. DR. EMİNE KARASU AVCI**

The concept of school culture consists of norms, expectations, attitudes, and beliefs shared by school members. Job satisfaction, on the other hand, is the emotional state reached by analyzing all aspects of one's job. The satisfaction or dissatisfaction experienced by an individual regarding their job is shaped by the school culture. At this point, it is seen that school culture and job satisfaction are interrelated. This study aims to investigate the effect of school culture on job satisfaction of social studies teachers working in private and public schools. Each school has its own climate and is different from each other in all aspects. Therefore, the effect of the school culture concept, which is expected to differentiate between private and public schools, on teachers' job satisfaction has been studied. The study was designed using the qualitative research method, and the phenomenology research design was used among qualitative research designs. The data were obtained through semi-structured interview forms created by the researcher. The study group of the research consists of 19 social studies teachers working in private and public schools affiliated with the Ministry of National Education in Milas district of Muğla province and Ayvalık district of Balıkesir province. Ten of these teachers work in public schools and nine of them work in private schools. The sample of the study was determined as appropriate sampling method. The data obtained from the research were analyzed through content analysis method. Teachers working in private schools expressed that the strong aspect of their school is giving more initiative to teachers. Teachers working in public schools explain the strong aspect of their schools with the quality of the teachers. Teachers working in private schools state that the weak aspects of their schools are student profiles, teacher workload, and teacher pay. Teachers working in public schools have explained the physical inadequacies of the school, low socio-economic status, and parent profile.

KEYWORDS:School Culture, Job Satisfaction, State School, Private School, Social Studies, Teacher

TEŞEKKÜR

İş doyumu, bireylerin motivasyonu ve verimliliği için oldukça önemli bir konudur. İş doyumunun oluşması için, bireylerin hem işlerinde başarılı olmaları hem de işlerinde mutlu olmaları gerekmektedir. Başarılı ve mutlu bireylerin, işe olan bağlılıkları artar ve bu da verimliliği olumlu yönde etkiler. Bu bağlamda çalışma ve çalışma koşullarının kalitesi, iş doyumunu doğrudan etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Okul kültürü de bireylerin iş doyumunu üzerinde etkili olan önemli bir faktördür. Öğretmenlerin okul kültürüne uyum sağlaması, okula olumlu bir atmosferin oluşmasına katkı sağlar. Okul kültürü, okul paydaşlarının birbiriyle uyumlu ve işbirliği içinde çalışmalarını sağlar. Bu da kişiler arası ilişkilerin daha iyi olmasını ve çalışanların iş doyumunu artırır. Bu nedenle bu çalışma özel okullardaki ve devlet okullarındaki okul kültürünün iş doyumuna etkisini araştırmıştır. Çalışmam sürecinde bana her türlü desteği sağlayan, saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Emine KARASU AVCI'ya kıymetli görüşleri için teşekkür ederim. Ayrıca lisans dönemimde danışmanım olan, bana her türlü fedakarlığı yapan sayın Doç. Dr. Melike FAİZ'e teşekkür eder, saygılarımı sunarım. Ayrıca yüksek lisans eğitimime devam edebilmem için desteğini esirgemeyen, manevi varlığını her zaman hissettiğim annem Ebru ÖLMEZ'e; tez yazma sürecimde bana yardımcı olan babam Ersoy ÖLMEZ'e ve her zaman yanımda olan sevgili kardeşim Şenay Şeyma ÖLMEZ'e teşekkür ederim.

PERİHAN MERVE ÖLMEZ

Kastamonu, 2023

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ.....	x
TABLolar DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu	2
1.2 Problem Cümlesi	5
1.3 Alt Problemler	5
1.4 Araştırmanın Amacı	5
1.5 Sayıtlılar	6
1.6 Sınırlılıklar.....	6
1.7 Araştırmanın Önemi	6
1.8 Tanımlar	7
1.9 İlgili Araştırmalar	8
1.9.1 Ülkemizde Yapılan İlgili Araştırmalar	8
1.9.2 Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar	14
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	17
2.1 Sosyal Bilgiler'in Tanımı	17
2.2 Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları	18
2.2.1 Evrensel Amaçlar.....	18
2.2.2 Ulusal Amaçlar	19
2.3 Türkiye'de Sosyal Bilgiler	20
2.4 İş Doyumu	21
2.4.1 Eğitim Örgütlerinde İş Doyumu	24
2.4.1.1 Eğitim ve iş doyumu	24
2.4.2 İş Doyumunu Etkileyen Faktörler.....	25
2.4.3 Kişisel Faktörler.....	26
2.4.3.1 Yaş	26
2.4.3.2 Cinsiyet	27
2.4.3.3 Eğitim düzeyi	27
2.4.3.4 Kıdem.....	27
2.4.4 Örgütsel Faktörler	28
2.4.4.1 İşin niteliği	28
2.4.4.2 Ücret.....	28
2.4.4.3 Yükselme olanağı.....	28
2.4.4.4 Denetim	29
2.4.4.5 Çalışma koşulları ve örgütsel ortam.....	29
2.5 Örgüt Kültürü	29
2.5.1 Örgüt Kültürünü Oluşturan Unsurlar	30

2.5.1.1	Semboller	30
2.5.1.2	Normlar	31
2.5.1.3	Ritüeller.....	31
2.5.1.4	Törenler	31
2.5.1.5	Dil.....	32
2.5.1.6	Değerler.....	32
2.5.1.7	Efsaneler, mitler ve hikayeler	32
2.5.1.8	Kahramanlar	33
3.	YÖNTEM.....	34
3.1	Araştırma Deseni	34
3.2	Çalışma Grubu.....	34
3.3	Veri Toplama Araçları.....	37
3.4	Verilerin Toplanma Süreci	39
3.5	Verilerin Analizi.....	39
3.6	Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği.....	39
4.	BULGULAR VE YORUM	41
4.1	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
4.2	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	46
4.3	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	51
4.4	Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	58
4.5	Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	65
4.6	Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	71
4.7	Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	76
4.8	Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	82
4.9	Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	85
4.10	Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	89
4.11	On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	95
4.12	On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	98
4.13	On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	104
4.14	On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	107
5.	TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
5.1	Tartışma ve Yorumlar	113
5.1.1	Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	113
5.1.2	İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	113
5.1.3	Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	114
5.1.4	Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	115
5.1.5	Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	116
5.1.6	Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	116
5.1.7	Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	118
5.1.8	Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	118
5.1.9	Dokuzuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	119
5.1.10	Onuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	120
5.1.11	On Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	121
5.1.12	On İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar.....	122
5.1.13	On Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	122
5.1.14	On Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar	122
5.2	Sonuç	123
5.3	Öneriler.....	127
5.3.1	MEB’e Yönelik Öneriler	127

5.3.2	Okullara Yönelik Öneriler	127
5.3.3	Öğretmenlere Yönelik Öneriler	128
KAYNAKLAR		129
EK A	Etik Kurul İzni.....	142
EK B	Milli Eğitim İzin Belgesi	143
EK C	Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	144

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1 İş Doyum Modeli	23
Şekil 2.2 Moorhead ve Griffin, İş Doyumu ve Doyumsuzluğuna Neden Olan Etkenler ve Sonuçları 1989	23
Şekil 2.3 Locke ve Latham 1990 İş Tatmini Modeli	24
Şekil 2.4 İş Doyumu İle İlgili Neden-Sonuç İlişkisi	26
Şekil 2.5 Örgüt Kültürünün Unsurları.....	30

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1 Resmi okullarda görev yapan katılımcılara ait kişisel bilgiler	35
Tablo 3.2 Özel okullarda görev yapan katılımcılara ait kişisel bilgiler	36
Tablo 4.1 Özel okul öğretmenlerinin okul kültürü kavramına ilişkin görüşleri	41
Tablo 4.2 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin okul kültürü kavramına ilişkin görüşleri.....	44
Tablo 4.3 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin iş doyumu kavramına ilişkin görüşleri.....	46
Tablo 4.4 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin iş doyumu kavramına ilişkin görüşleri.....	48
Tablo 4.5 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin okul kültürünü şekillendiren unsurlara ilişkin görüşleri	51
Tablo 4.6 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin okul kültürünü şekillendiren unsurlara ilişkin görüşleri	56
Tablo 4.7 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun okul kültürünün mesleki doyuma etkisine ilişkin görüşleri.	59
Tablo 4.8 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun okul kültürünün mesleki doyuma etkisine ilişkin görüşleri	62
Tablo 4.9 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olup olmadığına ilişkin görüşleri.....	65
Tablo 4.10 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olup olmadığına ilişkin görüşleri.....	67
Tablo 4.11 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün öğretmenlik mesleğine tutumunu nasıl etkilediğine ilişkin görüşleri.....	71
Tablo 4.12 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün öğretmenlik mesleğine tutumunu nasıl etkilediğine ilişkin görüşleri.....	74
Tablo 4.13 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktöre ilişkin görüşleri	77
Tablo 4.14 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktöre ilişkin görüşleri	79
Tablo 4.15 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin okul idaresinin velilerle ilişkili durumlardaki tutumuna ilişkin görüşleri.....	82
Tablo 4.16 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin okul idaresinin velilerle ilişkili durumlardaki tutumuna ilişkin görüşleri.....	83
Tablo 4.17 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okula kendilerini ait hissetmelerine ilişkin görüşleri	85
Tablo 4.18 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okula kendilerini ait hissetmelerine ilişkin görüşleri	87
Tablo 4.19 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun güçlü yönlerine ilişkin görüşleri.....	89

Tablo 4.20 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun güçlü yönlerine ilişkin görüşleri.....	92
Tablo 4.21 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun sosyal-kültürel imkânlarına ilişkin görüşleri.....	95
Tablo 4.22 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun sosyal-kültürel imkânlarına ilişkin görüşleri.....	97
Tablo 4.23 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun zayıf yönlerine ilişkin görüşleri.....	99
Tablo 4.24 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun zayıf yönlerine ilişkin görüşleri.....	101
Tablo 4.25 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşleri.....	104
Tablo 4.26 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşleri	105
Tablo 4.27 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin görüşleri	107
Tablo 4.28 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin görüşleri	110

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

Akt.	: Aktaran
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council for the Social Studies
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

1. GİRİŞ

Birçok insanın hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biri eğitim hayatıdır. Okulda geçirilen yıllar, kişinin gelecekteki iş hayatını da doğrudan etkiler. Ancak eğitim hayatı sadece akademik başarılarla sınırlı değildir. Okul kültürü ve yaşanan deneyimler de kişinin iş doyumunu etkileyebilir. Bu nedenle, eğitim, okul kültürü ve iş doyumunu arasındaki ilişkiyi daha yakından incelemek önemlidir.

Tarih boyunca eğitim kavramına ilişkin pek çok tanım yapılmıştır. Bu bölümde yapılan tanımlardan bazılarına yer verilmektedir. Varış (1992)'a göre eğitim; bireylerin kendi yaşantıları temelinde zorunlu olarak farklılaştırılmış işlevsellik yaratma sürecidir. Bu tanımdan anlaşıldığı eğitimin, kişinin isteyerek yani kasten kendisini değişime yönlendirmesi anlaşılmaktadır. Eğitim genel olarak birbiriyle ilişkili, hayatın her noktasına yayılmış bir öğrenme-öğretme sürecidir (Köse, 2019). Başka bir tanıma göre de eğitim; kişilerin ve toplumların gelişimine olanak sağlayan en önemli sosyal etkendir. Bu tanımda ise eğitimin birey ve toplum üzerindeki etkisine vurgu yapılmaktadır (Bayrak ve Yılman, 2005). Pehlivan (2006) ise eğitimi, bireylerde istendik yönde davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda eğitimin birey ve toplum üzerindeki yadsınamaz etkisi ortadır. Eğitim; yetişmiş, yetişmekte olan veya eğitimsiz bireylere toplumun ihtiyacı olan bilgi, beceri, tutum ve değerleri aşılayarak onları topluma kazandırmayı amaçlamaktadır (Gelişli, 2006).

Sosyal bilgiler dersi değişen ve gelişen dünya şartlarında ülkelerin gelişerek kalkınması için gerekli bilgi ve beceriler ile donanmış; geçmiş tecrübeler doğrultusunda bilgiyi inşa edebilen bireyler yetiştirmeyi hedefler. Küreselleşen dünyada bireylerin doğru kararlar alabilen, etkin bireyler olarak yetişmelerinde rol oynayan gerekli bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasına odaklanır (Aslan, 2016). Milli Eğitim Bakanlığı (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018: s.3-22) sosyal bilgiler dersinin tanımını;

“Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite

ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi” (MEB, 2005, s. 51).

şeklinde yapmıştır.

Bu bölümde “problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, sayıtlar, sınırlıklar, araştırmanın önemi, tanımlar ve ilgili araştırmalar” başlıkları üzerinde durulacaktır.

1.1 Problem Durumu

Öğretmenlik mesleği yalnızca eğitim-öğretim süreçlerinde edinilen akademik bilgiyi okullarda, sınıflarda öğrenciye aktaran bir meslek değildir. Bu akademik bilgilerin yanında deneyim ve sağduyusuyla geleceğimizin teminatı olan gençlere rehber olarak onları geleceğe hazırlama mesleğidir. Öğretmenlik, öğrencilerine rol model olarak onların hayata bakış açılarını, tutumlarını şekillendiren, bunu yaparken toplumsal dinamikleri etkileyen oldukça önemli bir unsurdur. Öğretmenin tutumunu şekillendiren elbette çeşitli değişkenler vardır. Kuşkusuz okul kültürü bunlardan en önemlilerinin başında gelen kavramlardan biridir. Okul kültürüyle şekillenen iş doyumları öğretmenlerin tutumlarına yansımaktadır. Bu durumun öğrencileri doğrudan etkilediği düşünüldüğünde araştırılması gereken bir konudur. Bu bağlamda öğretmenlerin iş doyumuna etki eden okul kültürü incelenmesi gereken bir alandır.

Eğitim genel olarak birbiriyle ilişkili, hayatın her noktasına yayılmış bir öğrenme öğretme süreci olarak tanımlanabilir (Köse, 2019). Toplumdaki bireylere; yetişmiş, yetişmekte olan veya yetişmemiş olsun; bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırarak onların topluma kazandırılmasında oldukça önemlidir (Gelişli, 2006; Akt. Köse, 2019). Elbette bunu yaparken eğitim öğretim süreçlerinin en önemli yapı taşı olan öğretmenlerden faydalanılmaktadır.

Öğretmenlik, insanlık tarihi boyunca süregelen bir meslektir. Zaman içinde anlamını yitirmeyen önemli mesleklerin de başında gelmektedir (Sarıhan, 2019). Ülkelerin kalkınmasında önem arz eden nitelikli bireyleri öğretmenler yetiştirmektedir (Yavuzer, 1990). Eğitim-öğretim süreci içinde öğretmenin eliyle şekillenen bireyler

lkelerinin kalkınmasında rol oynamaktadırlar. Öyle ki ihmal edilen öğretmenlerin bulunduğu bir sistemde olumlu sonuçlar beklemek olası değildir (Gözütok, 1992).

Günümüzde eğitim-ğretim hizmetlerinde ğretmen-ğrenci-okul-veli çatışmalarından doğan problemler öğretmenlerin çalışma hayatını oldukça zorlaştırmaktadır. Toplum desteğinin az olması, ğrenci disiplinsizliği, öğretmenlere yüklenen bürokratik işler, terfi etmede yaşanan güçlükler gibi problemler öğretmenlerin yaşadıkları başlıca zorluklardır (Campell, 1983). Tüm bunlar göz önüne bulundurulduğunda toplumda diğer mesleklere oranla öğretmenlerin ortalama streten daha fazlasını yaşadıkları yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Baltaş ve Baltaş, 1999).

Yukarıda bahsedilen tüm bu durumlar aslında eğitim ve ğretim hizmetlerinin verildiği kurumun iklimi doğrultusunda şekillenmektedir. Bu noktada karşımıza “rgt kültürü” kavramı çıkmaktadır. Terzi’ye (2000) göre örgüt; belli bir amaç doğrultusunda bir araya gelen insan topluluklarıdır. Bireylerin tek başlarına ulaşamayacağı hedeflerin iş bölümü yaparak, bilgi, beceri ve yeteneklerini birleştirerek ulaşmalarını sağlayan bir koordinasyon sistemidir. Günümüzde rgtler hayatın her anında karşımıza çıkmaktadır. Okullar, hastaneler, şirketler, sendikalar, itfaiye ve ordu gibi kurumlar bunlara örnek gösterilebilir (Taşçı, 2013). Bahsedilen örgütlerin başarılı olabilmesi birkaç faktöre bağlıdır. Bunlardan en önemlisi örgüt üyelerinin hedeflere ulaşmak için ortak bir davranış biçimi geliştirmesidir. Ortak davranış biçimleri de okullar tarafından bireylere kazandırılır (Sayılğan, 2017).

Okul kültürü; okul çatısını ortak paydada birleştiren, idealler, hedefler, normlar, değerler, inanç ve tutumlardır. Bütün bunlar birleşerek okulun vizyonu haline gelmektedir (elikten, 2016). Öğretmen, ğrenci ve yöneticilerin eylemleri ile şekillenen okul kültürü, aynı zamanda okulun karakterini de ortaya koymaktadır. Bu karakter okul üyelerinin işlerine karşı tutumlarının, duygu ve düşüncelerinin şekillenmesinde oldukça önemlidir (Kaplan ve Owins, 2013). Öğretmenlerin tutumları ise işten keyif almaları veya almamaları arasında değişkenlik göstermektedir. Bu noktada iş doyumunu, yukarıda bahsi geçen süreçlerle ilişkili olarak karşımıza çıkmaktadır.

İş hayatı bireyin iş yerinde edindiği pek çok deneyimin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Eğinli, 2009). Kişinin üst düzey ihtiyaçlarının karşılandığı, maddi ve manevi tatmin yaşadığı bir işte çalışması, işten alınan verimi de artıracaktır. İşten alınan bu doyumun artması aynı zamanda bireyin sosyal yaşamına da yansıyacaktır (Taşdan ve Tiriyaki, 2008; Akt. Tokoğlu, 2016). Bu noktada devlet okulları ve özel okullarda çalışan öğretmenlerin iş doyumunu arasında farklılıkların olup olmadığı incelenmesi gereken bir konudur.

Verilen bilgiler ışığında örgüt kültürü değişkeninin öğretmenlerin tutumuna olan etkisi düşünüldüğünde incelenmesi gereken bir konu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Şimdiye dek yapılan çalışmalar incelendiğinde okul kültürü kavramı çoğunlukla okul yöneticileri bağlamında incelenmiştir. Bazı çalışmalarda sınıf ve branş öğretmeni olarak ayırım söz konusu olsa da öğrenci değişkeninde yapılan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Detay vermek gerekirse, Balaban (2014) çalışmasında resmi özel eğitim kurumlarındaki öğretmenlerin okul kültürü algılarını incelemiştir. Çoban (2015), örgütsel bağlılık kavramını okul kültürü değişkenini ele alarak çalışmıştır. Görpüz Tokoğlu (2016) okul kültürü oluşturmada okul müdürlerinin etkisini inceleyerek bunun iş doyumuna etkisini ortaya koymuştur. Gürsel (2016) ortaokullarda örgüt kültürünün iş tatmini üzerindeki rolünü çalışmıştır. Ediz (2020) sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş tatminini etkileyen faktörler üzerinde durmuş ve iş tatminini incelemiştir. Bal (2021) iş doyumunu ve örgütsel güven arasındaki ilişkiyi, ortaokul öğretmenleri bazında ele almıştır. Seylim (2022) okul çevresine uyum ve okul kültürü kavramlarını çalışmıştır.

Alanyazın incelendiğinde okul kültürü ve iş tatmini kavramlarını birlikte ele alan çalışmaların oldukça az olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Aynı zamanda yapılan çalışmalar resmi okullar ile sınırlandırılmış, özel okullar araştırmaların dışında tutulmuştur. Okul kültürünü etkileyen toplumsal şartlar göz önüne alındığında sosyal bilimler disiplini içinde sosyal bilgiler dersi oldukça önemlidir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürü algısı incelenmesi gereken bir konudur. Aynı zamanda öğretmenlerin iş tatmini üzerinde etkili olan bu kavram, öğretmenlerden alınan verimi yükseltmek adına oldukça önemlidir. Bu çalışma resmi ve özel okullar kapsamı içinde okul kültürü değişkeni ele alınarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş

tatminini incelemesi açısından şimdiye dek yapılan diğer tez ve doktora çalışmalarından ayrılmaktadır.

Genel olarak ifade etmek gerekirse devletlerin çağdaş, aydın vatandaş ihtiyaçlarının karşılandığı okullarda bireyler öğretmenlerinin ışığında eğitim-öğretim hayatlarını tamamlarlar. Kimileri devlet okullarını tercih ederken bazıları ise belli bir ücret karşılığı eğitim veren özel okulları tercih etmişlerdir. Her iki okulda da öğretim aynı eğitim kademelerinden geçerek belli bir akademik başarı göstermiş öğretmenler tarafından sağlanmaktadır. Ancak devlet okullarının ve özel okulların okul kültürünü oluşturan unsurlar birbirinden oldukça farklıdır. Bu durumda bizim geleceğimizi şekillendirecek bireyleri hayata hazırlayan öğretmenlerin iş doyumu hakkında bilgi sahibi olurken okul kültürü değişkenini ele almak, bahsi geçen konulara ışık tutmak problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2 Problem Cümlesi

“Okul kültürünün devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumuna etkisi nedir?” araştırmanın temel problem cümlesidir.

1.3 Alt Problemler

- Okul kültürü devlet okullarında ve özel okullarda farklılık göstermekte midir?
- Devlet okulları ve özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumuna okul kültürünün etkisi var mıdır? Varsa ne yöndedir?
- Devlet okulları ve özel devlet okullarda okul kültürünü oluşturan unsurlar nelerdir?
- Sosyal Bilgiler dersi okul kültürünün oluşmasını etkiler mi?

1.4 Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, okul kültürünün özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumuna etkisini ortaya çıkarmaktır.

1.5 Sayıtlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin veri toplama araçlarına vereceği yanıtların samimi olduğu varsayılmıştır.

1.6 Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2022-2023 eğitim ve öğretim yılı ile,

- Muğla ve Balıkesir illerindeki devlet okulları ve özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlandırılmıştır.

1.7 Araştırmanın Önemi

Bireyler sosyal hayatları içinde günün büyük bir bölümünü iş yerlerinde geçirirler. Öğretmenler için bu yer kuşkusuz okullardır. Sanayileşen ve sürekli gelişim içinde olan modern toplumlarda insanın içinde bulunduğu ortama uyum süreci bir takım sosyo-kültürel problemleri de beraberinde getirmektedir. Bütün bu problemler ise iş doyumu ve buna bağlı olarak yaşam doyumunun düşmesine neden olabilmektedir. Bu çalışma da toplumun önem teşkil eden unsurlarından olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumu üzerindeki değişebilir faktörlerden okul kültürü üzerinde durmaktadır.

Okul kültürü, etkili okul oluşturma'nın en önemli faktörlerinden birisidir. Literatürde yapılan araştırmalar incelendiğinde, güçlü okul kültürüne sahip olan okulların aynı zamanda etkili okullar olduğu anlaşılmaktadır (Gaziel, 1997; Şişman, 2002). Okul kültürü, okulun performansının artmasında oldukça önemli bir faktör olduğundan okul kültürünü iyi analiz etmek ve geliştirmek çok önemlidir (Narayan, 2016). Bu bağlamda okul kültürünün öğretmenlerin iş tatmini üzerindeki rolü düşünüldüğünde incelenmesi gereken bir konu olduğu anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin iş doyumlarını nelerin etkilediğini, hangi etmenlerin iş tatmini üzerinde olumlu etkisi olurken, hangilerinin iş tatmin düzeyini azaltıcı etkisi olduğunu belirlemek çok önemlidir. Bu noktada öğretmenlerin iş tatminini hangi faktörlerin artırdığını bulmak için pek çok çalışma yapılmıştır. Örneğin Sylvia ve Hutchinson (1985), yaptıkları çalışmada iş tatminini artıran faktörleri içsel çalışma, yeni fikirler deneme özgürlüğü ve uygun sorumluluk düzeyine ulaşma olarak sıralamışlardır. Ücret ve ek ödemeler iş tatmini noktasında oldukça yetersiz kalmıştır. Görülmektedir ki temel ihtiyaçların karşılanmasından ziyade üst düzey ihtiyaçların karşılanması, iş tatmini üzerinde oldukça önemlidir. Bu noktada öğretmenlerin iş tatmininin artması, öğrencilerden alınacak verimi de kuşkusuz artıracaktır.

Şimdiye dek yapılan çalışmalar analiz edildiğinde Gürsel (2016)'ın *“Ortaokullarda örgüt kültürünün yönetici ve öğretmenlerin iş tatminine etkisi”* isimli yüksek lisans tezi hariç hem okul kültürünün hem de iş tatmininin aynı anda çalışıldığı çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu araştırmada okul kültürü değişkeni incelenirken okul kültürünün oluşmasında etkili olan değişkenler kapsamlı bir şekilde incelenmiş, çok yönlü bir çalışma ortaya konmuştur. Aynı zamanda çalışma okul kültürünün sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumuna etkisini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Öğretmenlerimizin ulusların gelişimindeki rolü düşünüldüğünde iş doyumlarının artmasıyla birlikte toplumdaki değişim ve gelişimin, öğrencilerin başarısının ve bunlara bağlı olarak toplumsal kalkınmanın artacağı kuşkusuzdur. Ayrıca gerekli noktalarda önlem alınmasıyla birlikte sosyal bilgiler öğretmenlerine rehber olması, bundan sonraki çalışmalara ışık tutması adına önem teşkil etmektedir.

1.8 Tanımlar

Kültür: Bir millete kimlik kazandıran, onu diğer devletlerden ayıran, geçmiş olaylar neticesinde şekillenerek o millete has maddi-manevi değerler bütünüdür şeklinde tanımlanabilir (Bilgiç, 1979).

Örgüt Kültürü: Örgüt üyeleri tarafından paylaşılan, aynı zamanda örgüt üyelerini birbirine bağlayan, ortak değer, inanç ve normlar ile birlikte diğer örgütlerden ayıran sistemler bütünüdür (Özkalp, 1995).

Okul Kültürü: Bir okuldaki öğretmen, öğrenci, yönetici ve diğer üyeler tarafından oluşturulan kurallar, inançlar, normlar ve bunlar ışığında paydaşlarına rehberlik eden, zaman içinde oluşmuş okulun kendine has kurallar bütünüdür (Kurşun, 2019).

İş Doyumu: Bireyin işinden ve işle ilgili faktörlerden edindiği deneyimleri değerlendirmesi ve bunların neticesinde işten aldığı tatmin, haz veya memnuniyet olarak açıklanabilir. Diğer bir deyişle kişinin duygusal tatmininin toplamıdır denilebilir (Locke, 1976; Akt. Aksay, 2021).

Devlet Okulu: “Devlet okulu, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olan, her türlü gideri devlet bütçesinden karşılanan, öğrenim çağındaki çocuklara ulusal eğitim amaçlarına göre eğitimin verildiği eğitim kurumlarıdır” (Kırmızı, 2014).

Özel Okul: “Özel okullar, Milli Eğitim Bakanlığı’nın gözetim ve denetimi altında olmak şartıyla, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu doğrultusunda yerli ve yabancı, gerçek ve tüzel kişilerce açılmış ve bir ücret karşılığında hizmet veren öğretim kurumlarıdır” (Küçükçayır ve Cemaloğlu, 2017; Akt. Gürler, 2020).

Sosyal Bilgiler:

“Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005).

1.9 İlgili Araştırmalar

Aşağıda yurt içi ve yurt dışında yapılan ilgili araştırmalara yer verilmektedir:

1.9.1 Ülkemizde Yapılan İlgili Araştırmalar

Türkoğlu (2008), “*Genel Liselerde Örgütsel Kültürün İş Doyumuna Etkisi (Malatya İli Örneği)*” isimli Yüksek Lisans çalışmasında Malatya ilindeki liselerde görev yapan yöneticileri ele almıştır. Bu doğrultuda yöneticilerin örgütsel kültür algıları, iş doyumları, okullarındaki kültürel yapının güçlü ve zayıf yönlerini tespit etmeyi

amaçlamıştır. Aynı zamanda kültürel yapının iş doyumuna nasıl ve ne yönde etki ettiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Minnesota İş Doyum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS Programından faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre okul kültürü ve iş doyumu arasında oldukça yüksek ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda örgütsel kültürün iş doyumu etkisi %31 olarak kaydedilmiştir.

Balaban (2014) tarafından yapılan “*Resmi Özel Eğitim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerinin Okul Kültürü Algıları*” isimli yüksek lisans tezinde, resmi özel eğitim okullarında görev yapan 100 sınıf ve branş öğretmenin okul kültürü algıları incelenmiştir. Bu çalışma, öğretmenlerin okul kültürü algıları hakkında daha ayrıntılı bir anlayışa sahip olmak için yapılmıştır. Araştırmada, tarama modeli kullanılarak betimsel araştırma yöntemi uygulanmış ve Okul Kültürü Ölçeği kullanılmıştır. Analizler, t-testi, Mann-Whitney U Testi ve Kruskal Wallis Testi gibi istatistiksel yöntemler kullanılarak yapılmıştır. Sonuçlar, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, kurs ve özel sektör tecrübesi, okulda geçen süre değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunamadığını göstermektedir. Ancak, yaş, okul türü, branş, mesleki kıdem ve mezuniyet değişkenleri öğretmenlerin okul kültürü algılarını etkilemektedir. Örneğin, yaş ile birlikte okul kültürü algılamalarının arttığı görülmüştür. Benzer şekilde, mesleki kıdem ve mezuniyet düzeyi arttıkça, öğretmenlerin okul kültürüne olan bağlılığı da artmaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma, öğretmenlerin okul kültürü algıları hakkında daha fazla bilgi edinmek için önemli bir kaynak olabilir. Ayrıca, bu bilgiler, okulların kültürünü iyileştirmek için kullanılabilir ve öğretmenlerin okul kültürüne olan bağlılığını artırabilir.

Kartal (2014)’ın “*Ortaokul Öğretmenlerinin Okul Kültürü Algıları İle Sınıf Yönetiminde Kullandıkları Disiplin Türleri Algıları Arasındaki İlişki*” isimli yüksek lisans çalışmasında, resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin okul kültürü ve sınıf yönetiminde kullandıkları disiplinler arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışma, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Bolu ili merkezindeki okullarda yapılmıştır ve nicel yöntemler kullanılarak, ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin okul kültürüne yönelik algıları ile sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin türleri algıları arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve

istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Yani, öğretmenlerin okul kültürü algıları ne kadar olumluysa, sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin türleri de o kadar olumlu olmaktadır. Bu sonuçlar, öğretmenlerin okul kültürü algısının sınıf yönetimindeki disiplin türleri tercihleri üzerindeki etkisini göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları, eğitimcilerin sınıf yönetimi stratejileri geliştirirken okul kültürü algısını da dikkate almaları gerektiğini göstermektedir. Öğretmenlerin, okul kültürünü olumlu bir şekilde algılamaları, sınıf yönetiminde daha olumlu ve etkili bir yaklaşım benimsemelerine yardımcı olabilir. Ayrıca, bu sonuçlar, okul yöneticilerine de okul kültürünü olumlu bir şekilde geliştirmenin sınıf yönetimi üzerindeki etkilerini anlamalarına yardımcı olabilir.

Çoban (2015)'ın *“Okul Kültürünün Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılıkları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi”* isimli yüksek lisans çalışmasında ilkököl öğretmenlerinin örgütsel bağlılık ve okul kültürü algısı, çeşitli değişkenler temelinde incelenmiştir. Afyonkarahisar il merkezindeki resmi ilkökullarda görev yapan 293 öğretmene anket uygulanmıştır. Sonuçlar, öğretmenlerin yüksek düzeyde okul kültürü algısı ve örgütsel bağlılık düzeyine sahip olduklarını göstermiştir. Öğretmenlerin eğitim durumu, branşı, yaş ve cinsiyetlerine göre yapılan analizler sonucunda, örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki farklılıklar belirlenmiştir. Öğretmenlerin eğitim düzeyi yükseldikçe örgütsel bağlılıklarının arttığı, ancak branşlarına göre farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, öğretmenlerin okul kültürü algısı ile örgütsel bağlılık düzeyi arasında da pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin okul kültürü algısının artmasıyla birlikte, örgütsel bağlılıklarının da arttığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, okul yöneticilerinin öğretmenlerin okul kültürü algısını artırmak için çeşitli stratejiler geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır.

Görpüz Tokoğlu (2016), *“Okul Kültürünün Oluşturulmasında Okul Müdürünün Rolünün Öğretmenlerin İş Doyumuyla İlişkisi”* isimli çalışmasında okul müdürlerinin okul kültürünün oluşturulmasındaki rollerini öğretmenlerin iş doyumlarıyla ilişkilendirerek incelemiştir. Bu kapsamda, öğretmenlerin iş doyumlarını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Değişkenler arasında cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, eğitim düzeyi ve branş yer almaktadır. Veri toplamak için öğretmenlere anketler uygulanmış ve toplanan veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre, öğretmenlerin

algıları ve okul müdürlerinin okul kültürü üzerindeki rolü, öğretmenlerin cinsiyet, yaş, kıdem, eğitim düzeyi ve branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak maddi olanaklar, güvenlik ve gelişim boyutları ile okul müdürünün okul kültürünü oluşturmadaki rolü arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, okul müdürlerinin okul kültürünü oluşturmadaki rolünün öğretmenlerin iş doyumunu etkileyebileceğini göstermektedir. Ayrıca, bu çalışma öğretmenlerin iş doyumunu etkileyen faktörlerin daha detaylı bir şekilde araştırılması için bir temel oluşturabilir.

Gürsel (2016), “*Ortaokullarda Örgüt Kültürünün Yönetici ve Öğretmenlerin İş Tatminine Etkisi*” adlı yüksek lisans tezinde Esenyurt ilçesinde çalışan yönetici ve öğretmenlerin örgüt kültürüne yönelik algılarını incelemeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda örgüt kültürünün iş tatminleri üzerinde anlamlı bir ilgi olup olmadığını ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Çalışmanın verilerini elde etmek için Minnesota İş Doyum Ölçeği uygulanmıştır. Bunun yanında Okul Kültürü Anketi de kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizi için Pearson analizi uygulanmış ve bu analiz sonucunda değişkenler arasındaki ilişki negatif yönde anlamlı çıkmıştır sonucuna ulaşılmıştır.

Kadıoğlu (2018), “*Eğitim Kurumlarında Okul Kültürünün Öğretmenlerin İş Doyumuna Etkisi*” isimli yüksek lisans tezinde okul kültürü ve iş doyumları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Araştırma betimsel nitelikte ve ilişkisel tarama modeli ile kurgulanmıştır. Katılımcılara “okul kültür ölçeği” ve “iş doyum ölçeği” uygulanmış, verilerin analizinde SPSS Programından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda ise öğretmenlerin okul kültürü algısı ile iş doyumları düzeyleri arasında anlamlı düzeyde doğrusal ilişki tespit edilmiştir.

Koç (2019), “*Okul Kültürünün Özel Okullarda ve Devlet Okullarında Çalışan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Uygulamalarına Etkisi*” isimli yüksek lisans çalışmasında özel okullarda ve devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygulamalarını okul kültürü bağlamında incelemiştir. Çalışmada karma araştırma modeli kullanılmış, verileri toplamak için anket ve görüşmelerden yararlanılmıştır. Özel okullarda 51 ve devlet okullarında 52 olmak üzere toplam 108 sosyal bilgiler öğretmenine anket uygulanırken özel okullarda 5 ve devlet okullarında 5, toplamda 10

sosyal bilgiler öğretmeniyle de görüşme yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre özel okullarda ve devlet okullarında okul kültürünün öğretmenlerin uygulamalarını etkilediği sonucuna varılmıştır.

Kurşun (2019) “*Okul Kültürünün İncelenmesi: Bir Meta Analiz Çalışması*” adlı doktora çalışmasında okul kültürü ile liderlik, örgütsel bağlılık, iş doyumu, örgütsel güven, iş motivasyonu ve tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma nicel olarak kurgulanmıştır ve 01.01.2007– 31.12.2017 tarihleri arasında ulusal ve uluslararası hakemli dergilerde yapılan araştırmalar ile yüksek lisans ve doktora tezleri taranarak okul kültürüne ilişkin nicel araştırma yöntemi ile yapılan çalışmalar araştırma kapsamına alınmıştır. Tarama sürecinde toplam 941 araştırmaya ulaşılmıştır ancak 114 çalışma araştırma kapsamına alınmıştır. Analiz sonuçlarına göre okul kültürü ile liderlik arasında güçlü düzeyde ve pozitif yönlü ($Zr=0.581$) etki büyüklüğü hesaplanmıştır. Okul kültürü ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiye dayalı olarak hesaplanan etki büyüklüğü güçlü düzeyde ve pozitif yönlüdür ($Zr=0.566$). Okul kültürü ile iş doyumu arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü ($Zr=0.405$) etki büyüklüğü hesaplanmıştır. Okul kültürü ve örgütsel güven arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü ($Zr=0.424$) etki büyüklüğü bulunmuştur. Okul kültürü ve çalışanların motivasyonu arasında güçlü düzeyde ve pozitif yönlü ($Zr=0.638$) etki büyüklüğü hesaplanmıştır. Okul kültürü ile tükenmişlik arasındaki hesaplanan etki büyüklüğü düşük düzeyde ve negatif yönlü ($Zr=-0.155$) bulunmuştur. Ayrıca tüm etki büyüklükleri istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bulunmuştur ($p<.05$).

Ediz (2020), “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İş Tatminini Etkileyen Faktörlerin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Aksaray İli Örneği)*” isimli çalışmasında Aksaray ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumunu ve iş doyumuna etki eden faktörleri araştırmıştır. Bunu yaparken Hackman ve Oldham (1975) tarafından geliştirilen iş doyum ölçeğini kullanmıştır. Veriler analiz edilirken SPSS 22 paket programı kullanılarak t testi ve varyans analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, yaş, cinsiyet, çalışma süresi, okul türü, atanmak için beklenen yıl, memleketlerinde görev yapma ve eğitim durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılıklara

ulaşılırken unvan değişkenine göre iş tatminlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bal (2021), “*Ortaokul Öğretmenlerinin İş Doyumu ile Örgütsel Güven Algıları Arasındaki İlişki*” adlı çalışmasında resmi ortaokullarda görev yapan öğretmen ve yöneticilerin iş doyum ve örgütsel güven algıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmış, “İş Doyumu Ölçeği” ile “Örgütsel Güven Ölçeği”’nden yararlanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen bulgular analiz edilirken frekans, yüzde, t-testi, tek yönlü varyans analizi ve korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Araştırma bulgularına göre katılımcıların iş doyum algıları ile örgütsel güven algıları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiye ulaşılmıştır. Bunlarla birlikte kadınların iş doyum algılarının erkeklere oranla fazla olduğuna ancak katılımcıların iş doyum algıları ile cinsiyet, yaş, branş, hizmet süresi ve görev türü değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığına ulaşılmıştır.

Muumın (2021), “*The Relationships Between Collaborative School Culture, Stress And Job Satisfaction: Evidence From TALIS 2018*” adlı çalışmasında Güney Afrika’daki ortaokullarda işbirlikçi okul kültürü, stres ve iş doyum arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma verileri OECD’nin web sitesinden temin edilmiş ve Güney Afrika’da görev yapan 2046 ortaokul öğretmenin verileri işlenmiştir. Araştırma sonucunda işbirlikçi okul kültürünün iş doyum ile pozitif yönde stres ile negatif yönde ilişkili olduğuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda İşbirlikçi okul kültürüne ilişkin uygulamalar öğretmenlerin stresini azaltırken iş doyumunu da artırmaktadır bulgusuna ulaşılmıştır.

Seylim (2022), “*Öğretmenlerin Okul Çevresine Uyum Düzeyleri ve Okul Kültürü Algılarıyla İşten Ayrılma Niyetleri Arasındaki İlişki*” isimli doktora çalışmasında devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin okul çevresine uyum düzeyleri ve okul kültürü algılarıyla işten ayrılma niyetleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır. Bunu yaparken de önce nicel daha sonra ise nitel olarak “açımlayıcı sıralı karma araştırma” deseni kullanmıştır. Verileri toplamak amacıyla üç farklı ölçek daha kullanılmıştır. Bunlar: İşten Ayrılma Niyeti Ölçeği, Öğretmenlerin İş Çevresine Uyum Ölçeği ve Okul Kültürü Ölçeği’dir. Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin işten

ayrılma niyeti düzeyinin oldukça düşük olduğun ulaşılmıştır. Öğretmenlerin mesleklerini severek yapmalarına karşın toplumsal statülerinin oldukça düşük olduğu vurgulanmıştır. Okul kültürünün, işten ayrılmanın iş aile çatışması dışındaki tüm alt boyutlarını anlamlı düzeyde etkilediği; yine okul kültürü alt boyutları işten ayrılma niyetinin iş aile çatışması alt boyutu hariç diğer alt boyutlarını anlamlı düzeyde etkilediği bir diğer sonuçtur.

1.9.2 Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar

Yeung (2004) “*Job Satisfaction Of Secondary School Principals In Hong Kong*” isimli çalışmasında Hong Kong'daki okul müdürlerinin iş tatminini ve iş tatminini etkileyen faktörleri incelemiştir. Çalışma nitel olarak kurgulanmış, delphi ve odak grup görüşmeleri uygulanmıştır. Araştırma iki ayrı grup şeklinde yürütülmüş, ilk grup delphi sürecinden, ikinci grup odak grup görüşmesi sürecinden geçmiştir. Araştırma sonucuna göre müdürlerin iş tatminini etkileyen unsurların başında öğrenci performansı gelmiştir. Yine aynı şekilde öğretmenlerin tutumu da okul müdürlerinin iş tatmini üzerinde büyük rol oynamaktadır.

Culver (1987), “*Testing A Model Of Teacher Satisfaction*” adlı araştırmasında öğretmenlerin iş doyumunu, iş doyumuna etki eden faktörleri incelemeyi amaçlamıştır. Bunu yaparken Virginia Topluluğu'ndaki yedi yıldan daha az süre iş deneyimine sahip olan öğretmenleri seçmiştir. Seçilen öğretmenler 4 dış faktör (öğretmenin yaşı, cinsiyeti, deneyim yılı ve ailesinin sosyoekonomik durumu) ve 3 içsel faktör (öğretmenin akademik başarısı, çalıştığı okulun okul iklimi, öğretmenin öğretimde kalma taahhüdü) olmak üzere 7 ayrı alanda incelenmiştir. Oluşturulan model siyah öğretmenler ve beyaz öğretmenlerde farklı sonuçlar elde edileceği düşüncesiyle ayrı ayrı denenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin iş doyumunu etkileyen en önemli iki unsur okul iklimi ve öğretmenlerin öğretmenlikte kalma kararlılığı olarak tespit edilmiştir. Beyaz öğretmenler için kadınlar öğretmenlik mesleğine daha bağlı olma eğilimi göstermişlerdir. Ancak böyle bir ayrım siyah öğretmenler için yapılamamıştır. Yine beyaz öğretmenler için kadınlar daha fazla iş doyumunu yaşama eğilimi gösterirken siyah öğretmenlerde kadınlar siyah erkeklerden daha az iş tatmini yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Mvo (2013), *“Factors That Contribute To Teachers' Job Satisfaction/Dissatisfaction As Perceived By Teachers In Libode District: A Case Study Of Two Schools”* isimli çalışmasında Libode Bölgesi’nde bulunan orta okullardaki öğretmenlerin iş doyumunu araştırmayı hedeflemiştir. Araştırmacıyı bu alanda çalışmaya yönlendiren, bölgedeki yüksek istifa oranları ve öğretmen atamaları olmuştur. Çalışma nitel ve nicel olarak kurgulanmıştır. Anket ve yapılan görüşmeler araştırmanın veri toplama yöntemlerini oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin iş doyumlarının önündeki en büyük problem kötü çalışma şartları, düşük maaş ve öğrencilerin disiplinsizliği olarak ulaşılmıştır.

Joseph (2016) *“School And District Leadership And The Job Satisfaction Of Novice Teachers: The Influence Of School Culture”* isimli çalışmasında Massachusetts bölgesinde bulunan acemi öğretmenlerin iş doyumuna etkisini araştırmıştır. Bunu yaparken okul kültürünün etkisini incelemiştir. Çalışmasında Dinham ve Scott’ın ‘Üç Faktör Teorisi (1918)’ yararlanmıştır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin iş tatmininde okul kültürünün, özellikle işbirlikçi uygulamaların ve yönetici tutumunun etkisinin fazla olduğuna ulaşılmıştır.

Chibisa (2017) *“The Relationship Between Motivational Factors And Teachers' Job Satisfaction”* isimli çalışmasında öğretmenlerin işine bağlı kalmalarının motivasyon kaynağını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini okul öncesi düzeyinden lise düzeyine kadar olan eğitim basamaklarındaki 521 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmayı yürütmek için anket; araştırmanın analizini yapmak için SPSS programı kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin motive olduklarına ancak işten tatmin olmadıklarına ulaşılmıştır. Öğretmenleri en çok rol model olarak görülme, hedeflere ulaşma arzusu, öğrenci başarısı, alanında yetkin olma ve iyi öğretmen ilişkileri gibi faktörler motive ederken, ilerleme ve terfi, iş ve aile dengesi, idari işler ve ihtiyaçlarını karşılamayan gelir öğretmen motivasyonunu düşüren faktörler olarak ortaya konmuştur. Öğretmen ilişkileri iş tatminini etkilemezken demografik değişkenler iş tatminini etkilemektedir sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyetin iş doyumunu ve motivasyon üzerinde bir etkisi bulunmazken yaş ve deneyimin öğretmenlerin motivasyonu ve öğretmenlerin iş doyumunu üzerinde etkili olduğu ulaşılan bir diğer sonuçtur.

Basich (2018) “*Teacher Leadership: Effects On Job Satisfaction And Teacher Retention*” isimli çalışmasında öğretmen liderliği ve iş doyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Çalışmada Nitel yöntemler kullanılmış; yarı yapılandırılmış görüşmeler, doğrudan gözlemler ve belge incelemeleri yapılmıştır. Ulaşılan bulgulara göre öğretmen liderliği iş tatmininde tek başına yeterli olmamıştır. Bunlarla birlikte artan düzeyde yetkilendirme, güven, öz-yeterlik, karar verme ve özerklik iş tatmininin artmasında önemli faktörler arasında yer almıştır.

Pendleton-Brown (2019)’ın “*Teacher Job Satisfaction and School Leadership*” isimli çalışmasını nitel olarak kurgulamış ve çalışmasında Orta Doğu’da bulunan okullardaki liderlik faktörünün öğretmenlerin yıpranma oranlarına ilişkin algılarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bunu yaparken Herzberg’in iş tatmini ile ilişkili motivasyon teorisinden yararlanmıştır. Bununla birlikte yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve amaçlı olarak seçilen 10 öğretmene uygulanmıştır. Formda öğretmenin iş tatmini üzerindeki idari etkiler ve öğretmenlerin motivasyonunu artıran unsurlar üzerinde durulmuştur. Destekleyici liderlik tarzının öğretmenlerin iş tatminini artırdığı ve liderlik stilleri ile iş tatmini arasında bir ilişki olduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Sosyal Bilgiler'in Tanımı

Sosyal bilgiler nedir? Bu soruya yıllar boyunca pek çok yanıt verilmiştir. Ancak uzun yıllar boyunca ders olarak okutulmasına rağmen sosyal bilgilerin amacı, yöntemi ve içeriğinin ne olduğu konusunda fikir birliğine varılamamıştır. Barth ve Shermis ilk kez 1970'li yıllarda en çok kabul gören tanımı yapsalar da, sosyal bilgiler eğitimcileri kavramın farklı yönlerine vurgu yapan yeni tanımlamalar da yapmışlardır (Öztürk ve diğerleri, 2006). Aşağıda yapılan bu tanımlardan bazılarına yer verilmektedir.

Sosyal bilgiler; tarih, coğrafya, hukuk, psikoloji, antropoloji, sosyoloji, ekonomi gibi disiplinlerin bir araya gelerek oluşturduğu ilk ve ortaokul dersidir (Turan ve Karasu Avcı, 2018). Sosyal bilgiler; bireyleri değişen ve gelişen, fiziksel ve sosyal dünyaya hazırlama amacı ile; birey ve toplumu ilgilendiren disiplinlerin bir araya gelmesiyle oluşan disiplinler arası bir eğitim alanıdır (Doğanay, 2005). Toplumsal gerçeğe kanıtlanmaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler bütünüdür (Sönmez, 1998). Değişen dünya ve ülke koşullarında iyi ve etkili vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen sosyal bilgiler, bünyesinde barındırdığı çeşitli disiplinler doğrultusunda kendini yenileyebilen bir çalışma alanıdır (Çatak, 2016). Sosyal bilgiler bireyin kendisinin, içinde bulunduğu toplumun farkında olan, gelenek ve göreneklerini ayırt eden, toplumsal rollerinin farkında olarak sorumluluklarını yerine getiren vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyen ilk ve ortaokul öğrencilerine yönelik bir derstir (Demircioğlu, 2007). Yapılan bu tanım ve açıklamalardan anlaşılacağı üzere sosyal bilgiler, çok yönlü bir derstir. Bireyi sosyal hayata hazırlayan, kişinin kendisinin ve etrafının farkında olmasını hedefleyen, ülkelerin ihtiyaç duyduğu etkin vatandaş yetiştirmede başvuru, çok yönlü bireyler yetişmesine olanak sağlayan, temeli ilköğretime dayanan disiplinler arası bir derstir.

ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS, 1992), sosyal bilgilerin tanımı noktasında görüş birliğine varılamaması nedeniyle nitelikli bir tanım ortaya koymuştur. Bu tanım aşağıdaki gibidir:

“Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri, vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mâl ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.”

Sosyal bilgiler, bireyin içinde yaşadığı ülkenin ve dünyanın farkında olmasını sağlarken aynı zamanda kişinin kendisine ve içinde bulunduğu topluma karşı sorumluluklarının da farkında olmasını sağlamaktadır. Bu ders bireylerin sosyal çevresine uyum sağlamalarını ve onlara toplumsal kişilik kazandırmayı hedefler. İlk ve ortaokullarda verilen bir ders olması göz önüne alındığında çocuğun geçmiş, bugün ve gelecek hakkında fikir sahibi olmasına, ödev ve sorumluluklarının ne olduğunu kavramasına yardımcı olur (Binbaşıoğlu, 1981; Akt. Erköse, 2007).

2.2 Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Bu başlık altında sosyal bilgiler dersinin evrensel amaçları ve ulusal amaçlarına yer verilmektedir:

2.2.1 Evrensel Amaçlar

Dünya üzerindeki öğretmenler “karar verme” alışkanlığının geliştirilmesi konusunda farklı fikirlere sahiptirler. Amerika Birleşik Devletleri’nde Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) ortak bir amaçta buluşmayı hedefleyen bir kılavuz hazırlamışlardır. Bu kılavuza göre sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin şu dört amaca dikkat etmesi vurgulanmaktadır (Barth, 1991; Akt. Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014):

1. **Bilgi Edinme:** Demokratik toplumlarda bireylerin ihtiyaç duydukları bilgiye tek bir kaynaktan değil, birden fazla kaynaktan ulaşması ve edindiği bilgiyi kullanmayı bilmesi gerekmektedir. Karar alma sürecinin sağlıklı olması adına, mevcut sorunlara getirilen çözümlerin kalıcı olması için “bilgi edinme” becerisinin öncelikli olarak geliştirilmesi gerekmektedir (Öztürk, vd., 2014).

2. **Bilgiyi İşleme:** Bilgi edinmeye göre daha komplike olan “bilgiyi işleme” üst düzey düşünme becerilerini yani yansıtıcı düşünme, eleştirel düşünme ve bunların yanında problem çözme, bilimsel yöntem, soruşturma, tümevarım ve tümdengelim düşünme becerilerinin kullanılmasını öngörür. Bütün bunlar doğruyu ve gerçeği bulmak için geliştirilmiştir (Öztürk, vd., 2014).
3. **İnanç ve Değerleri İnceleme:** Sahip olduğumuz değerler, davranışlarımızın oluşmasında en önemli etkenlerin başında yer alır. Bu noktada öğrencilerin neye inandıklarını bilmesi ve sahip oldukları inanç ve değerlerin farkında olması gerekmektedir. Bu da inanç ve değerlerin sorgulanmasını, yani kişinin kendisinin farkında olmasını zorunlu hale getirmiştir (Öztürk, vd., 2014).
4. **Katılım:** Demokratik toplumların en önemli özelliği sosyal ve toplumsal süreçlerde aktif rol almaktır. Okullar, bu demokratik ortamların modeli haline gelmelidir (Öztürk, vd., 2014).

2.2.2 Ulusal Amaçlar

Sosyal bilgiler; bireyin bir takım bilgi, beceri ve tutuma sahip, inanç ve değerleri irdelleyebilen, karar alıcı etkin vatandaşlar olmasını hedeflemektedir. Bunun yanında yurtseverlik ve ulusal gurur duygusunun yerleştirilmesi de amaçlanmaktadır (Evans ve Brueckner, 1990; Akt. Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014). Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin genel amaçları, 1973 Talim Terbiye Kurulu’nun ikinci maddesine göre düzenlenmiştir. Buna göre Türk Milli Eğitiminin genel amaçları aşağıdaki gibidir (MEB, 2005: 5):

- Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, milli, manevi ve ahlaki değerlerini benimseyen ve koruyan, vatanını ve milletini daima yüceltmeyi hedefleyen, laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilerek bunları yerine getiren vatandaşlar yetiştirmek;
- Beden, ahlak, duygu vb. bakımdan gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, hür ve bilimsel düşünebilen, insan haklarına saygılı bireyler yetiştirmek;
- İlgi ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi ve beceriye sahip, birlikte iş görme alışkanlığı olan; kendilerinin ve toplumun mutluluğuna katkısı olacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Bunlara ek olarak 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Milli Eğitimi’nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak hazırlanan 2018

İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları ise MEB (2018)'e göre sosyal bilgiler öğretiminin özel amaçları içinde;

- “1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır. (MEB, 2018)' yer almaktadır.”

2.3 Türkiye’de Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler dersinin izlerine ülkemizde ilk olarak Tanzimat Dönemi'nde (1839-1876) rastlandığı söylenebilir. Ancak Türkiye'de "Sosyal Bilgiler" adı altında bir dersin öğretimi, 4-14 Şubat 1953 tarihleri arasında düzenlenen Beşinci Milli Eğitim Şurası'nda ilk kez derinlemesine tartışılmıştır. Şurada “hayat bilgisi” dersinin; çocuğun gelişimine uygun olmayan tarih, coğrafya, tabiat bilgisi, yurttaşlık ve aile bilgisi gibi

birbirinden bağımsız ve kavraması güç bir yapıya büründüğüne dikkat çekilmiştir. Özellikle çocukların gelişimi göz önünde bulundurulduğunda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin “sosyal bilgiler” adı altında yeni bir ders olarak okutulması gündeme gelmiştir. (MEB, 1991). Bu derse ilk kez 1953 Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı içerisinde yer verilmiştir. Yine bu dersin ilkokullarda ortaya çıkışına ise ilk kez 1968 İlkokul Programı’nda rastlanmaktadır. Aslında 1962 yılındaki program taslağında tarih coğrafya ve yurttaşlık gibi dersler “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiş, bunu takip eden yıllardaki 1968 İlkokul Programı’nda “Sosyal Bilgiler” olarak güncellenmiştir. Türkiye’de sosyal bilgilerin bağımsız bir ders olarak okutulmaya başlamasından itibaren 1953, 1968, 1969, 1990, 1998, 2005, 2015 ve 2018 yıllarında öğretim programı çalışmaları yapılmıştır. Kapsamı gereği konularını güncel hayattan alan ve yaşamla iç içe olan sosyal bilgiler dersi, ilk kez ortaya çıktığı Amerika Birleşik Devletler’inden izler taşımasının yanı sıra yukarıda bahsi geçen programlarda, Türk eğitim sisteminin karakteristik unsurlarının da etkisi hissedilmektedir. Sadece Amerika Birleşik Devletleri’nin değil, dünyadaki eğitim felsefeleri ve yaklaşımlarının izlerini yine bu programda hissetmek mümkündür (Kaymakcı ve Çiydem, 2021).

2.4 İş Doyumu

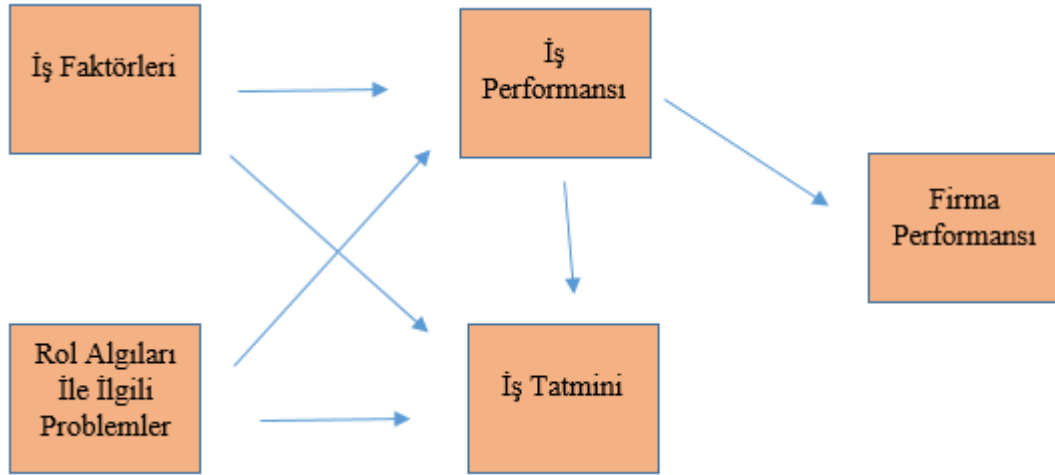
İş doyumu kavramı, karşımıza ilk kez 1920’lerde çıkmaktadır. Ancak kavramın tam anlamıyla anlaşılması 1940’lı yıllara tekabül etmektedir (Eğinli, 2009). Kavram, ilgili literatürde incelendiğinde 1940’lı yıllardan günümüze dek en çok çalışılan konulardan birisi olduğu görülmektedir. İş doyumu kavramının bu kadar önemli hale gelmesinin birçok nedeni vardır. Bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal gereksinimlerinin karşılandığı düşünüldüğünde en önemli sebebin insani faktörler olduğunu söylemek doğru olacaktır (Ergin, 1997; Judge/Wanatabe, 1993; Dikmen, 1995; Akt. Yıldırım, 2007). Bununla birlikte iş sadece bir amaç olarak değil; kişisel, sosyal, fizyolojik, psikolojik ve ekonomik hedeflere ulaşmak için gerekli bir araç olarak insan yaşamının en önemli parçalarından biridir. Bireyin sosyal ve maddi ihtiyaçlarının yanı sıra temel ihtiyaçlarının da karşılanması, kaliteli yaşam sürebilmesi için yaptığı işten tatmin olarak doyuma ulaşması gerekmektedir (Demirtaş ve Ersözlü. 2010).

Alanyazın incelendiğinde iş doyumu ile ilgili yapılan tanımları aşağıdaki gibi tanımlamak mümkündür:

- Erigüç (2000) iş doyumunu, bireyin işini değerlendirerek ulaştığı hoşnutluk veya hoşnutsuzluk hislerinin bir bütünü olarak tanımlamaktadır.
- Hackman ve Oldham'a (1975) göre iş doyumu, bireyin iş memnuniyetinin genel bir ölçüsü ve bireyin işinden duyduğu mutluluktur (Akt. Görpüz Tokoğlu, 2016).
- Erdoğan'a (1991) göre iş doyumu bireyin işine karşı tutumudur. Bu tutum olumlu ya da olumsuz olacaktır. Bu noktada belirleyici olan kişinin deneyimleridir. Bir başka deyişle kişinin deneyimleri sonucu ortaya çıkan olumlu ruh halidir. Kişinin işine karşı geliştirdiği olumsuz tutumları ise iş doyumsuzluğu olarak nitelendirilmiştir (Akt. Görpüz Tokoğlu, 2016).
- Akıncı'ya (2002) göre iş doyumu, iş görenin talepleri ve işin özelliklerinin birbirini kapsaması durumunda ortaya çıkan durumdur.
- Deniz'e (2005) göre iş doyumu içsel (çalışma sırasında hissedilen doyum) ve dışsal (çalışma sonucu ulaşılan doyum) olarak iki noktada incelenir (Akt. Ediz, 2020)
- Başaran'a (2008) göre kişinin işinden ve iş yaşamından duyduğu hazzı iş doyumu denir. Kişinin duyduğu haz ne kadar yükselirse işinden alacağı doyum da aynı oranda artacaktır.

Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere iş doyumu bireyin işine karşı olumlu veya olumsuz tutum geliştirmesidir. Bu tutumun ortaya çıkmasında çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Bu faktörlere aşağıda yer verilecektir:

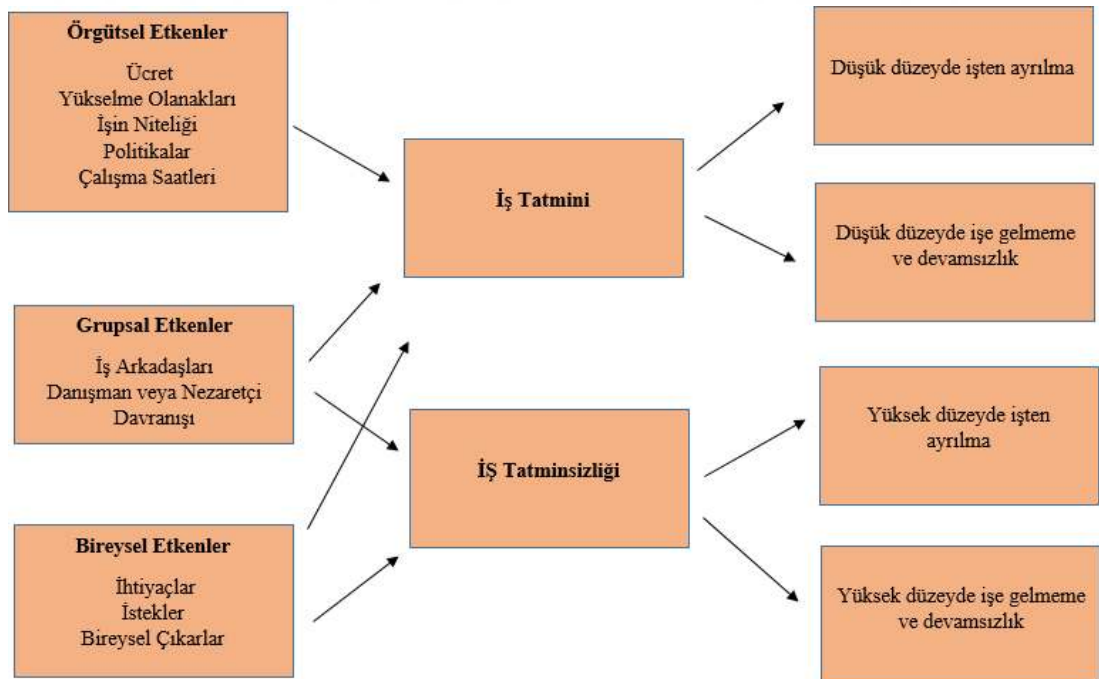
Şekil 2.1'de Christen, vd., (2006) tarafından oluşturulan iş doyumunu etkileyen faktörler:

Şekil 2.1 İş Doyum Modeli (Christen, vd. 2006)

Şekil incelendiğinde iş tatminini etkileyen 3 faktör olduğu görülmektedir. Bunlar “iş faktörleri, rol algıları ile ilgili problemler ve iş performansı”dır. Aynı zamanda iş performansı da “iş faktörleri ve rol algıları ile ilgili problemler” den etkilenmektedir.

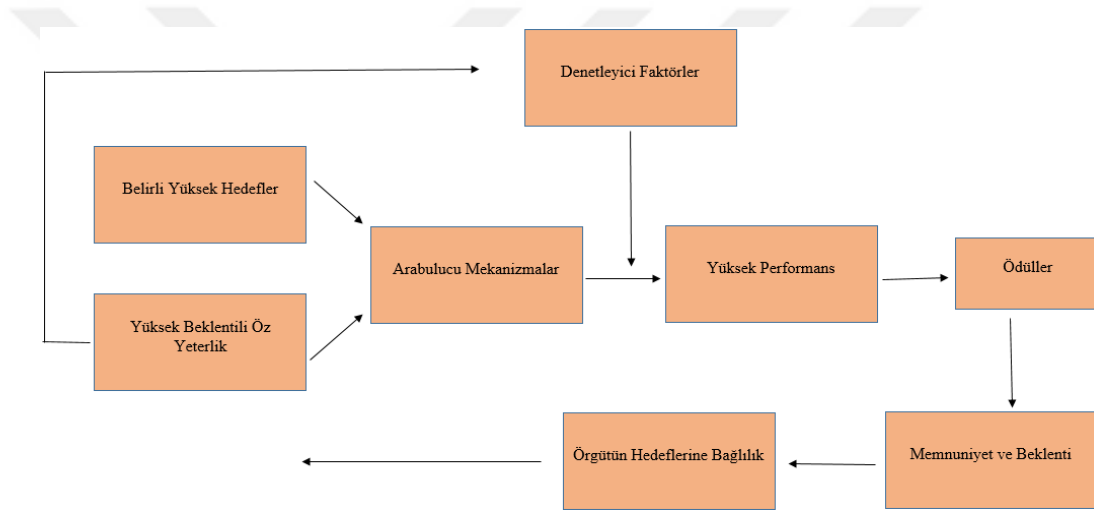
Moorhead ve Griffin, (1989); (Akt: Özkalp ve Kirel, 2013), Şekil 2.2’de iş doyumuna ve iş doyumsuzluğuna neden olan faktörleri aşağıdaki gibi sınıflamıştır:

Şekil 2.2 Moorhead ve Griffin, İş Doyumu ve Doyumsuzluğuna Neden Olan Etkenler ve Sonuçları 1989 (Aktaran: Özkalp ve Kirel, 2013)

Grafik incelendiğinde iş doyumunu ve iş doyumsuzluğunu etkileyen 3 ana başlık üzerinde durulmaktadır. Bunlar “örgütsel etkenler, grupsal etkenler ve bireysel etkenler” olarak sınıflandırılmaktadır. Bu faktörlerin etkisiyle iş tatminine ulaşan birey “düşük düzeyde işten ayrılma” ve “düşük düzeyde işe gelmeme ve devamsızlık” ile sonuçlanırken; iş tatminine ulaşamayan bireyler için bu faktörler “yüksek düzeyde işten ayrılma” ve “yüksek düzeyde işe gelmeme ve devamsızlık” olarak sonuçlanmaktadır.

Locke ve Latham (1990) (Akt. White, 2002), iş tatminini Şekil 2.1 ve Şekil 2.2’ye göre daha farklı olarak sınıflandırmaktadır:

Şekil 2.3 Locke ve Latham 1990 İş Tatmini Modeli (Akt. White, 2002)

Şekil 2.3’te “belirli yüksek hedefler” ve “yüksek beklentili öz yeterlik” faktörlerinin bireyin görevini yerine getirdiği takdirde başarı sağladığını vurgulamaktadır. Söz konusu başarı, iş doyumunu ortaya çıkaran bir etmen olarak ele alınmaktadır.

2.4.1 Eğitim Örgütlerinde İş Doyumu

2.4.1.1 Eğitim ve iş doyum

Eğitim hayatı, kişinin gelecekteki iş hayatını doğrudan etkiler. İyi bir eğitim almak, iş bulma ve kariyer yapma şansını artırır. Ancak eğitim hayatı sadece iş bulma konusunda değil, iş hayatında da önemli bir rol oynar. İyi bir eğitim, kişinin işinde

başarılı olmasına ve iş doyumunu artırmasına yardımcı olur. Eğitimli insanlar genellikle daha yüksek ücretli işlerde çalışır ve işlerinde daha mutlu ve tatmin olurlar.

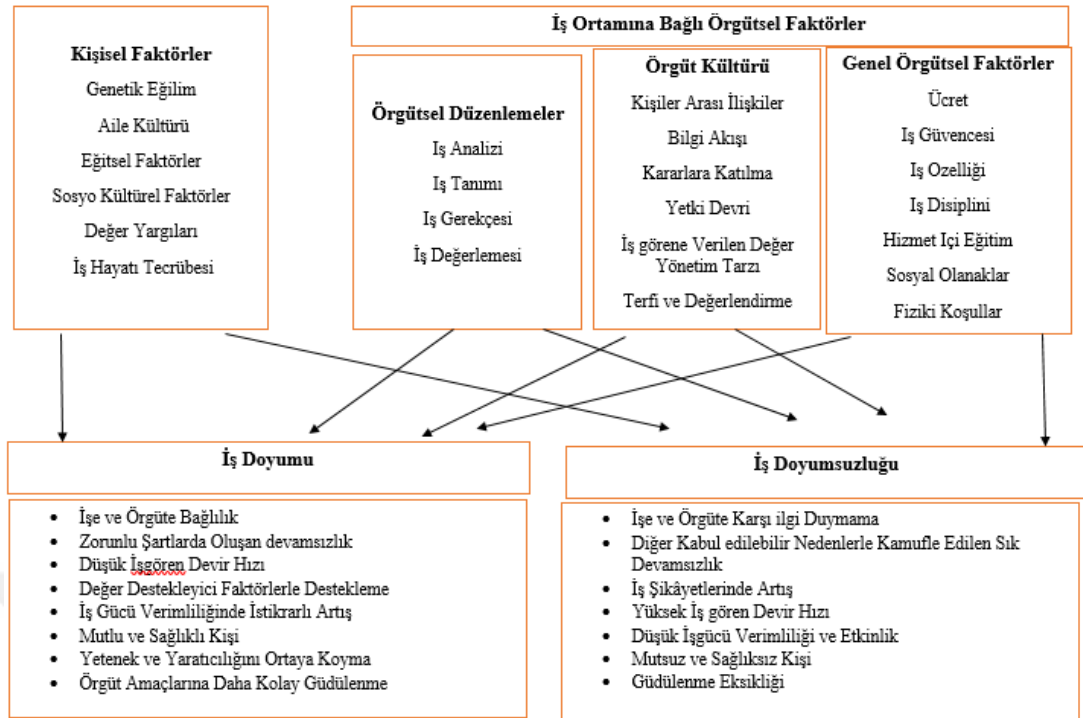
Eğitim örgütü denildiğinde akla ilk gelen kurum okullardır. Her örgütte olduğu gibi okulların da bir takım amaçları bulunmaktadır. Bunlar, okulların bireyleri geleceğe hazırladığı düşünüldüğünde, akademik başarısı yüksek, donanımlı bireyler yetiştirmek olarak düşünülebilir. Bu bağlamda öğretmenler, okullarda görev yapan, eğitim-öğretim durumlarının en önemli girdilerini oluşturmaktadır. Öğretmenlerin, eğitim örgütü olarak nitelendirilen okulların örgütsel amaçlarının gerçekleştirilmesindeki rolü göz önünde bulundurulduğunda, iş doyumunun oldukça önemli olduğu ifade edilebilir (Eroğlu, 1998).

Bu noktada öğretmenlerin iş doyumunu veya doyumsuzluğunu nelerin etkilediğini bilmek çok önemlidir., Sylvia ve Hutchinson (1985), öğretmenlerin iş doyumunun büyük ölçüde “yeni fikirleri deneme özgürlüğü”ne dayandığını vurgulamaktadırlar. Bununla birlikte öğretmenlerin sorumluluklarını başarmalarında iş doyumunun etkisini belirtirler. Robbins ve Timothy (2009) ise iş doyumuna ve buna bağlı olarak öğretmenlerin iş başarısına etki eden iki unsurdan söz etmektedirler. Bunlardan iş doyumunu, iş ahlakı, motivasyon, eğitim ve bağlılık olarak iç etkenleri oluşturmaktadır. Gelir düzeyi, çalışma ortamı, örgüt kültürü, liderlik ve çalışma arkadaşları arasındaki ilişki ise dış etkenleri oluşturmaktadır. Tüm bunlar dikkate alındığında öğretmenlerin iş doyumuna etki eden başarı kavramı, çoğu durumda soyut bir kavram olarak kalmaktadır.

2.4.2 İş Doyumunu Etkileyen Faktörler

Bireyin işinden aldığı doyumunu etkileyen bazı faktörler olduğu bilinmektedir. Bu faktörler bireyin beklentileri sonucunda karşılandığı takdirde iş doyumunu yaşanırken, karşılanmadığı durumlarda iş doyumunu engellemektedir. Bireyin iş doyumunu yaşamasına veya yaşamamasına neden olan faktörleri iki grupta toplamak mümkündür. Bunlar “bireysel faktörler” ve “örgütsel faktörler”dir (Bilir, 2007).

Şekil 2.4’te iş doyumunu ile ilgili neden-sonuç ilişkisi verilmiştir:

Şekil 2.4 İş Doyumu İle İlgili Neden-Sonuç İlişkisi (Akıncı, 2002)

Şekil 2.4 incelendiğinde bireylerin farklı düzeyde doyuma ulaşmalarını etkileyen bireysel ve örgütsel faktörler olduğu göze çarpmaktadır. Yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kişilik, kıdem, kültürel faktörler, iş hayatı tecrübesi ve buna benzer faktörler bireyin sahip olduğu kişisel faktörleri oluşturmaktadır ve ayrıca iş doyumuna etki etmektedir. İletişim, ücret, rekabet, çalışma şartları, yükselme imkanı, çalışma arkadaşları gibi faktörler ise örgütsel etkenleri meydana getirmektedir oluşturmuştur (Tengilimoğlu, 2005).

2.4.3 Kişisel Faktörler

2.4.3.1 Yaş

Yaş ve iş doyumunda bir etkileşim olduğu bilinmektedir. Bireylerin iş hayatına başladığı yıllarda iş doyum düzeylerinin yüksek olduğu ancak yıllar geçtikçe, özellikle 30 yaş ve üzerinde iş doyum düzeylerinin düştüğü gözlenmektedir. Ayrıca 40 ve 50 yaş üzeri bireylerin iş doyum düzeylerinin kariyer algılarının değişmesi ile birlikte tekrar yükseldiği görülmektedir. (Yelboğa, 2007). Yani iş doyum düzeyinin “U” şeklinde harekete sahip olduğu, mesleğin ilk yıllarında artarken, yaş ilerledikçe

azaldığı ve buna bağlı olarak orta yaş itibari ile de arttığı gözlenmektedir (Robbins ve Judge, 2012).

2.4.3.2 Cinsiyet

Kadınların iş hayatında rol alması ile birlikte kadın ve erkek çalışanların iş tutumları ve buna bağlı olarak da iş doyumlarının farklılaştığı gözlenmiştir. Kadın ve erkek çalışanların farklı değer ve beklenti içinde oldukları, toplumun farklı kesimlerinde toplumla birlikte şekillenen rolleri nedeniyle beklentilerinin farklılaştığı bilinmektedir (Silah, 2005). İş doyumunu ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koymak adına yapılan bir çalışmada kadınların iş doyumlarının erkeklere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Aktay, 2010).

2.4.3.3 Eğitim düzeyi

Güven'e (2005) göre bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe iş beklentilerinin artması ile birlikte iş doyumlarında düşüş olduğu, eğitim düzeyi daha düşük bireylerin iş doyumlarının eğitim düzeyi yüksek bireylere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak yapılan başka bir çalışmaya göre eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin daha iyi iş imkanlarına sahip olması ve bu bağlamda daha yüksek ücret almaları söz konusu olduğundan iş doyumlarının eğitim düzeyi düşük bireylere göre daha yüksek olduğuna ulaşılmıştır (Tiryaki, 2005).

2.4.3.4 Kıdem

İş doyumunu kıdem değişkeni ele alınarak incelendiğinde yapılan çalışmalar iş doyumunu ve kıdem arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. İş hayatına yeni başlayan bireylerin iş doyumlarının oldukça yüksek olduğuna, deneyim ile birlikte iş doyumunda düşüş meydana geldiğine ulaşılmıştır. Ancak bu düşüş daha sonra tekrar yükselerek bireylerin iş tatmininde artış olduğu gözlenmiştir. Genel olarak kıdem ve iş doyumunu arasında olumlu bir ilişki olduğu vurgulanmıştır (Özdemir, 2007).

2.4.4 Örgütsel Faktörler

2.4.4.1 İşin niteliği

İşin niteliği ve iş doyumu incelendiğinde bireyin iş hayatında aldığı dönüt ve geri bildirimlerin kişinin iş doyumunu olumlu ve olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bireyin başarısının takdir edilmesi, kişinin işe karşı tutumunu olumlu yönde etkilerken aynı zamanda iş doyumunu da artırmaktadır. Bireyin karar alıcı olması, inisiyatif kullanabilmesi yine iş tatminini olumlu yönde güdüleyen faktörlerdir (Özkalp ve Kırel, 2013). Bunun yanında iş yerinin fiziksel imkanları, kötü iş şartları, bireyin tehlikeli koşullarda çalışması, çalışanların işe yönelik tutumlarını olumsuz yönde etkilerken iş doyumlarını da azaltmaktadır (Örücü ve Esenkal, 2005).

2.4.4.2 Ücret

Bireylerin iş yaşamlarında harcadıkları emeğin karşılığında elde ettikleri ücret kişinin işe karşı tutumunu etkileyen oldukça önemli bir faktördür. Bireyin temel ihtiyaçlarının ve üst düzey ihtiyaçlarının karşılanmasında kilit rol oynayan ücret, kişinin iş doyumunu olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Yeterli ücret genellikle iş göreni güdüleyerek aldığı doyumu artırırken, düşük ücretin daha düşük iş doyumuna yol açtığı görülmektedir (Özkalp ve Kırel, 2016). Ancak yine de iş tatmininde en önemli faktörün ücret olduğu söylenemez. Bireyin kendini gerçekleştirme, işin zevk vermesi, ilgi çekici olması gibi kişiyi olumlu yönde güdüleyen faktörlerin iş tatmininde daha çok etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Hoş ve Oksay, 2015).

2.4.4.3 Yükselme olanağı

Karcıoğlu'na (2009) göre liyakat sistemi ile oluşturulan iş yerlerinde yükselme (terfi) bireyleri iş yaşantılarında olumlu yönde güdülemekte, başarılı bireylerin motivasyonunu artırmakta ve buna bağlı olarak da kişinin iş doyumunu olumlu yönde etkileyerek işten alınan verimi de artırmaktadır.

2.4.4.4 Denetim

Bireylerin iş yerlerinde sorumluluk alarak kendi karar alma süreçlerine katılması motivasyonlarını artırarak iş doyumunu tetikleyecektir. Ancak yeniliğe ve gelişmeye açık olmayan üst yönetimin altında çalışan bireylerde bu durum olumsuz etkilenecek kurumun örgütsel amaçlarına ulaşamamasına yol açacaktır. Böyle bir durumda iş doyum düzeyinin düşük olması kaçınılmazdır (Çalışkan, 2005).

2.4.4.5 Çalışma koşulları ve örgütsel ortam

Çalışma koşullarının iyi olmaması, iş yerine ulaşımın zor olması, çalışma şartlarının kötü olması, iş yerinde hijyene dikkat edilmemesi, materyal ve araç-gereç sıkıntısı vb. durumlar çalışanları olumsuz etkileyen faktörler olarak sayılabilir (Başaran, 2008). Bunun yanında kişinin mesai arkadaşları ile ilişkileri oldukça önemlidir. Bireylerin iyi ilişkiler içinde bulunması iş doyumunu artıran etkenler olarak sayılabilir (Hoş ve Oksay, 2015). Buna bağlı olarak bireylerin çalıştığı kurumun kültürünü de şekillendiren değişkenler, iş doyumunu üzerinde olumlu ya da olumsuz etki yaratmaktadır (Tınaz, 2013; Akt. Cansız, 2019). Bahsedilen faktörler göz önünde bulundurulduğunda iş doyumunu etkileyen pek çok değişken olduğu söylenebilir. Çalışanlarının iş doyumunun yüksek olmasını isteyen kurum müdürlerinin bahsi geçen bireysel ve örgütsel faktörleri iyi analiz etmesi ve bunlara dikkat etmesi gerekmektedir.

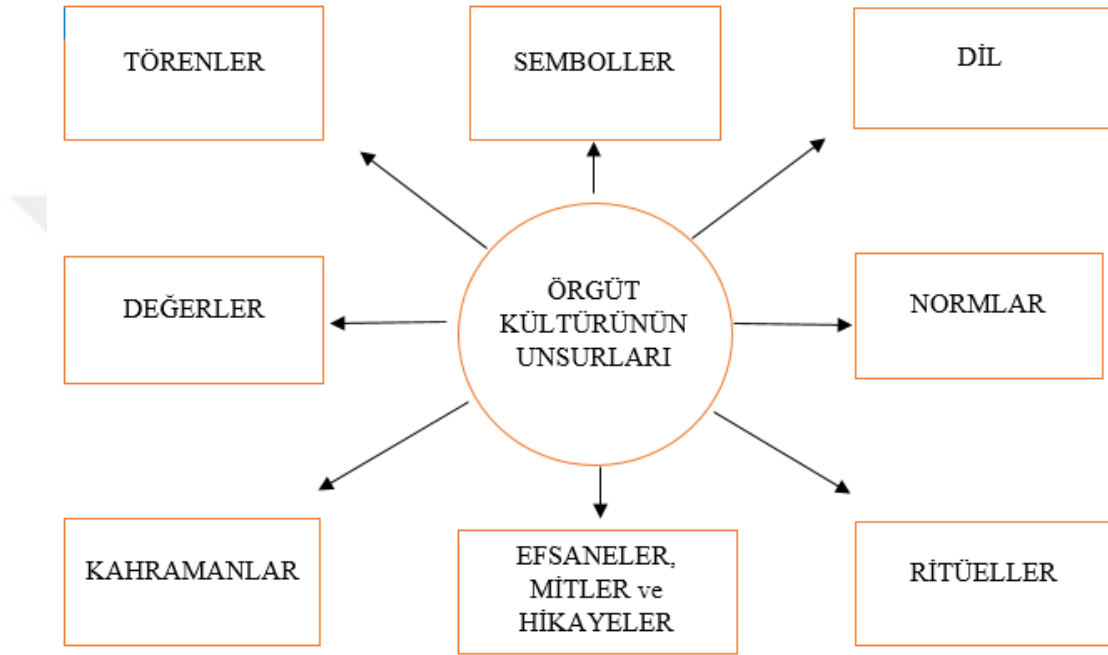
2.5 Örgüt Kültürü

Örgüt kültürü ile ilgili araştırmalar ilk olarak 1950’li yıllara dayanmaktadır. Pek çok alanda olduğu gibi örgüt kültürü ile ilgili çalışmaların hız kazanması 1980’leri bulmuştur. Günümüzde ve yakın geçmişte yapılan örgüt kültürü ile ilgili çalışmalar konunun çeşitli yönlerden incelenmesine, farklı boyutları ile kuramsal çerçevesi ele alınarak gelişmesine olanak sağlamıştır (Alvesson, 1994; Akt. Şimşek, 2003).

İlgili konunun okul kültürü bağlamında eğitim araştırmalarında çalışılması 1960’lı yıllardan sonra artmıştır (Johnson ve Johnson). Ancak Türkiye’de okul kültürünü doğrudan işleyen çalışmaların sayısı nispeten daha azdır (Çelik 2000).

2.5.1 Örgüt Kültürünü Oluşturan Unsurlar

Örgüt kültürünün temelinde “değerlerin paylaşılması” vardır. Örgüt üyelerinin paylaştığı bu değerler normlar, etkileşimler, beklentiler, inançlar, tutumlar gibi değerlerden oluşmaktadır. Örgüt kültürü ile ilgili literatür incelendiğinde örgütün faktörleri aşağıdaki gibidir (Pehlivanoğlu, 1999).

Şekil 2.5 Örgüt Kültürünün Unsurları (Kurşun, 2019)

Şekil 2.5 incelendiğinde örgüt kültürünü, aynı zamanda okul kültürünü oluşturan unsurlar görülmektedir. Bu unsurlar örgütün kültürünün anlaşılmasında önem teşkil etmektedir (Kurşun, 2019). Örgüt kültürünü oluşturan unsurlara ait bilgilere aşağıda yer verilmektedir.

2.5.1.1 Semboller

Semboller toplumdaki kültürel etkileşimde etkili olan unsurlardır (Yıldırım, 2014). Bir kültürdeki insanlar tarafından oluşturulan, özel anlamları olan kelimeler, şekiller, nesneler, davranışlar ve resimlerdir. Bunların yanında kıyafetler, logolar, bayraklar da sembol olarak ifade edilebilir (Baytog, 2006; Akt. Görpüz Tokoğlu, 2016). Semboller tek başına zaman, mekan ve kişiden bağımsızdır, insanlarla birlikte anlam kazanır

(Kurşun, 2019). Kazandığı bu anlamla birlikte örgüt kültürünü de şekillendirmektedir (Kalkan, 2013).

2.5.1.2 Normlar

Normlar, örgüt üyelerinin örgüte olan tutumlarıdır. Örgüt üyelerinin örgüte karşı nasıl davranması gerektiğini düzenleyen kurallar bütünüdür (Özdemir, 2006). Bu kurallar yazılı veya yazısız olarak ifade edilebilir (Kurşun, 2019). Örgüt kültürünün gelişiminde oldukça önemlidir (Özdemir, 2006). Örgüt kültürünün oluşmasında ve toplumsal sistemlerin kurumsallaşmasında en etkili ve önemli etkidir (Köse, vd., 2001).

2.5.1.3 Ritüeller

Zaman içinde sürekli tekrarlanan veya günlük olarak yerine getirilen sosyo-kültürel etkinlikler bütünüdür. Söylenen sözler ya da yapılan eylemler doğrultusunda gerçekleşen örgütsel uygulamalardır (Shepherd, 2010). Çoğunlukla yazılı olmamalarına rağmen örgütün işleyişi hakkında örgüt üyelerine açık bir şekilde mesaj vermektedir (Cho ve Latt, t.y.). Geleneksel olarak tekrar edilen ritüeller, kültürel değerlerin paylaşılması ile ortak yaşama katkıda bulunur (Stroh vd., 2002; Akt. Kalkan, 2013). Kimi araştırmacılar ritüelleri törenler ile birlikte, aynı anlamda kullanmaktadır. Fakat kültürel olarak yapılan törensel faaliyetler olarak farklılaştırmak gerekmektedir (Sayılğan, 2017).

2.5.1.4 Törenler

Örgüt kültüründe törenler, belli zaman aralıklarında devamlı olarak tekrarlanan, örgütün amacını, önemini vurgulayan, değerlerini pekiştiren etkinliklerdir (Kalkan, 2017). Gelenekselleşmiş bu törenler örgüt kültürünün örgüt üyelerine aktarıldığı etkinliklerdir (Pehlivanoğlu, 1999). Toplantılar, veda yemekleri, tanışma toplantıları, yarışmalar, ödül törenleri örgüt kültürünün ortaya çıktığı törenler olarak nitelendirilebilir (Çelik 2012). Törenler neyin yapılmasına veya neyin yapılmamasına, neyin önemli olduğuna dikkat çekerek örgüt üyelerini ortak paydada buluşturur (Tüzün ve Çağlar, 2008).

2.5.1.5 Dil

Dil, kültürün en önemli yapı taşıdır. Kültürün bütün unsurlarının kuşaktan kuşağa aktarılacak devam etmesini sağlamaktadır (Eroğlu, 1996). Her ülkenin kendine ait bir dili olduğu gibi her örgütün de kendine ait bir dili vardır. Her örgüte has olan örgüt dili, o örgütte çalışan üyeler tarafından kullanılabilir (Gürsel, 2015). Öyle ki örgüt dilini en iyi kullananlar, örgütsel bağlılık seviyesi en yüksek olanlardır. Güçlü bir örgüt kültürüne sahip olan kurumlarda, örgüt dili oldukça geliştirilmiştir. Örgüt üyeleri tarafından kullanılan jestler, sloganlar, argo ifadeler, mecazlar ve metaforlar, diğer bireyler tarafından bu yüzden anlaşılamamaktadır (Becerikli, 1999).

2.5.1.6 Değerler

Değerler örgüt üyelerinin eylem ve davranışlarında belirleyici olan unsurlardır (Altunay, 2006; Akt. Meriç, 2018). Toplumsal yaşamda olduğu gibi örgütsel yaşamda da önem arz etmektedir (Şişman, 2014). Paylaşılan olgular, örgütsel değerleri oluşturur ve örgüt içinde örgüt üyelerinin davranışlarında belirleyici rol oynar (Köse vd., 2001).

Örgütler iki tür değer içerir. Bunlar “temel ve yardımcı değerdir”. Örgütün başarmayı hedeflediği bir amaçtır. Mükemmellik, yenilikçi olma, ekonomi gibi faktörler aynı zamanda örgütün vizyonunu oluşturmaktadır. Vizyon ise, örgüt üyelerinin nasıl davranması gerektiğini simgeleyen, kültürel değerlerin yansıtıldığı bir kavramdır (Short ve Greer, 1997. Okay, 2000, Erdoğan, 2002; Akt Şimşek, 2003). Paylaşılan değerlerin değişen ve gelişen koşullara uyum sağlayabilmesi adına örgüt yönetimi tarafından dikkat edilmesi ve özen gösterilmesi önemlidir (Köse, vd., 2001).

2.5.1.7 Efsaneler, mitler ve hikayeler

Efsaneler ve hikayeler, örgüt kültürü içinde geçmiş ve bugünü birbirine bağlayan kültür taşıyıcılarıdır. Örgüt kültürü içinde örgütün geçmişinin genellikle abartılarak örgüt üyelerine aktarılması sonucu ortaya çıkmıştır (Unutkan, 1995). Örgüt üyeleri bu hikaye ve efsaneleri dinledikçe ve bunlardan bahsettikçe örgütsel değerlerin, örgütün paydaşları arasında yayılmasına yardımcı olmuşlardır (Gordon, 1993; Akt. Çelik, 2000).

Örgüt kültürü içinde önem arz eden bir diğer unsur da mitlerdir. Örgütlerin değerlerini, kimliklerini yansıtan bir iletişim aracıdır (Sayılğan, 2017). Geçmişte yaşanmış ya da yaşanmamış olayların veya olağan ya da olağanüstü durumların, örgüt üyeleri arasında motivasyonu artırmak adına anlatılması sonucu ortaya çıkan unsurlardır (Nassar 2017). Bu unsurlar formal ya da informal yollarla olabildiği gibi, bilinçli veya bilinçsiz olarak aktarılırlar (Harris ve Morran, 1996; Akt. Erkmen, 2010). Kısacası hikayeler, efsaneler ve mitlerin rolü; bahsedilen diğer unsurlar gibi örgüt kültürünü geçmişten günümüze taşıyarak örgüt kültürünü yansıtmaktır (Meriç, 2018).

2.5.1.8 Kahramanlar

Kahramanlar örgüt içinde, örgüt üyelerinin rol model aldığı eskiden yaşamış veya halen yaşayan gerçek kişiler ya da hayali bireylerdir (Türk, 2007) Örgütün kültürünü, değerlerini somutlaştıran, ideal özelliklere sahip, örgüt amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlayan üyelerdir. Aynı zamanda örgütte bulunan diğer üyeler için örnek teşkil ederler (Şişman, 2014).

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma deseni, çalışma grubu, verilerin toplanma süreci, veri toplama araçları, verilerin analizi ve araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği başlıklarına yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak kurgulanmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve analiz gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, belgelendiği, algıları ve olayları ortaya çıkarmak için nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu araştırmada öğretmen görüşlerine başvurulduğu için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim; insanların belirli bir fenomen veya kavram hakkındaki anlayışlarını, duygularını, görüşlerini ve algılarını ifade etmelerini ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini açıklamalarını sağlayan nitel yöntemdir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020). Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin deneyimlerinin ortaya çıkarılması amaçlandığı için bu model tercih edilmiştir.

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 bahar yarıyılında Muğla ili Milas ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve devlet okulları ile Balıkesir ili Ayvalık ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve devlet okullarında görev yapan 19 sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemini, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi oluşturmaktadır. Uygun örnekleme yöntemi araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırır ve araştırmacının amacına ulaşmasını sağlamada en kolay örnekleme türüdür (Creswell, 2014). Bu araştırmada bu örneklem türü araştırmacının ulaşabileceği en yakın örneklem olduğu için tercih edilmiştir.

Araştırmada katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 3.1 ve Tablo 3.2’de yer almaktadır.

Tablo 3.1 Resmi okullarda görev yapan katılımcılara ait kişisel bilgiler

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Toplam Hizmet Yılı	Öğrenim Düzeyi	Aylık Gelir
R1	Erkek	45	Evli	23	Lisans	10.001 ve üstü
R2	Erkek	47	Evli	25	Lisans	10.001 ve üstü
R3	Erkek	38	Evli	16	Lisans	10.001 ve üstü
R4	Kadın	46	Evli	25	Lisans	10.001 ve üstü
R5	Erkek	55	Evli	30	Lisans	10.001 ve üstü
R6	Erkek	39	Evli	14	Lisans	10.001 ve üstü
R7	Kadın	36	Evli	13	Lisans Üstü (devam)	10.001 ve üstü
R8	Erkek	31	Bekar	7	Lisans	8.001-10.000
R9	Erkek	49	Evli	25	Lisans	10.001 ve üstü
R10	Kadın	42	Boşanmış ya da eşi vefat etmiş	21	Lisans	10.001 ve üstü

Araştırmada resmi devlet okullarında görev yapan katılımcıların 7’si erkek ve 3’ü kadındır. Katılımcılar 31 ve 55 yaşları arasında dağılım göstermişlerdir. Katılımcılardan 8’i evli, 1’i boşanmış ya da eşi vefat etmiş ve 1’i de bekardır. Toplam hizmet yılları incelendiğinde 3 öğretmenin toplamda 25 yıl, 1 öğretmenin 7 yıl, 1 öğretmenin 13 yıl, 1 öğretmenin 14 yıl, 1 öğretmenin 16 yıl, 1 öğretmenin 21 yıl, 1 öğretmenin 23 yıl ve 1 öğretmenin 30 yıl hizmet süresi mevcuttur. Çalışmaya katılan öğretmenlerden 1’i lisansüstü (devam) öğrenim düzeyine sahipken 9 öğretmenin öğrenim düzeyi lisans düzeyindedir. Katılımcıların aylık geliri incelendiğinde 1 katılımcının aylık gelir düzeyi 8.001-10.000 olurken 9 katılımcının aylık geliri 10.001 ve üstü olarak kaydedilmiştir.

Tablo 3.2 Özel okullarda görev yapan katılımcılara ait kişisel bilgiler

Rumuz	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Toplam Hizmet Yılı	Öğrenim Düzeyi	Aylık Gelir
Ö1	Erkek	31	Bekar	8	Lisans Üstü (mezun)	10.001 ve üstü
Ö2	Erkek	31	Bekar	7	Lisans Üstü (devam)	6.001-8.000
Ö3	Erkek	45	Evli	23	Lisans	10.001 ve üstü
Ö4	Kadın	25	Bekar	2	Lisans	0-2000
Ö5	Kadın	25	Bekar	2	Lisans Üstü (devam)	8.001-10.000
Ö6	Kadın	28	Bekar	4	Lisans	8.001-10.000
Ö7	Erkek	45	Evli	15	Lisans Üstü (mezun)	8.001-10.000
Ö8	Kadın	29	Bekar	1	Lisans Üstü (mezun)	8.001-10.000
Ö9	Kadın	52	Evli	29	Lisans Üstü (mezun)	10.001 ve üstü

Araştırmada özel okullarda görev yapan katılımcıların 4'ü erkek ve 5'i kadındır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaş dağılımı 25 ve 52 arasında değişmektedir. Katılımcıların 2'si 25 yaşında, 1'i 28 yaşında, 1'i 29 yaşında, 2'si 31 yaşında, 2'si 45 yaşında ve 1'i 52 yaşındadır. Öğretmenlerin 6 tanesi bekar, 3 tanesi evlidir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin toplam hizmet yılı 1 ve 29 yıl arasında dağılım göstermektedir. 1 öğretmenin 1 yıl, 2 öğretmenin 2 yıl, 1 öğretmenin 4 yıl, 1 öğretmenin 7 yıl, 1 öğretmenin 8 yıl, 1 öğretmenin 15 yıl, 1 öğretmenin 23 yıl ve 1 öğretmenin 29 yıl toplam hizmet yılı bulunmaktadır. Katılımcıların 3 tanesi lisans, 2 tanesi lisansüstü (devam) ve 4 tanesi lisansüstü mezun öğrenim düzeyine sahiptir. Öğretmenlerin aylık gelir düzeyi incelendiğinde 1 öğretmenin aylık geliri 0-2000, 1 öğretmenin aylık geliri 6.001-8.000, 4 öğretmenin aylık geliri 8.001-10.000, 3 öğretmenin aylık geliri 10.001 ve üstü olarak tespit edilmiştir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, araştırmacıların belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmelerine yardımcı olan, belirli bir standardizasyon ve esneklik düzeyine sahip bir yöntemdir. Ayrıca, araştırmacılar yarı yapılandırılmış görüşmeleri sıklıkla kullanmalarının yanı sıra, bu yöntemin yazılı test ve anketlerdeki sınırlamaları ortadan kaldırdığını ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinilmesine yardımcı olduğunu belirtmektedirler. Bu nedenle bu yöntem araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilirler (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Yarı yapılandırılmış görüşmeler, tamamen yapılandırılmış görüşmeler kadar sert olmadığı gibi yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek de değildir (Altunay, vd., 2014). Ayrıca, karşılaştırmalı sonuçlar elde etmek için de sıklıkla kullanılırlar (Bogdan ve Biklen, 1992; Akt. Yılmaz ve Altinkurt, 2011).

Bu araştırmada araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmacı ilk önce “sosyal bilgiler, okul kültürü, iş doyumu, okul kültürü ve iş doyumu” kavramlarını Google Akademik, YÖK Ulusal Tez Merkezi gibi arama motorlarında taramıştır. Konu ile ilgili çalışmalar tespit edilerek incelenmiştir. Daha sonra araştırmacı tarafından bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soru havuzundaki sorular araştırma probleminin sınırlarına göre şekillendirilerek 5 sosyal bilgiler eğitimcisi alan uzmanına ve 1 ölçme ve değerlendirmeciye sunulmuştur. Alan uzmanlarından gelen görüş ve öneriler doğrultusunda sorulara yeniden şekil verilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce 3 sosyal bilgiler öğretmenine pilot uygulama yapılmıştır. Bu öğretmenler daha sonra tekrar araştırmaya dahil edilmemiştir. Öğretmenlerin sorulara verdikleri cevaplar incelenerek sorular yeniden şekillenmiştir. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümü ile katılımcılara ilişkin kişisel bilgilere ulaşmak hedeflenirken ikinci bölümünde ise araştırma problemine ilişkin sorulara yer verilmektedir. Bu işlemler sonrasında form Etik Kurul Onayı ve MEB iznine sunulmuştur. MEB formdan birinci bölümde yer alan “Hangi üniversiteden mezun oldunuz?” sorusu ile ikinci bölümde yer alan “Sizce özel okullar ve devlet okulları arasında okul kültürü açısından fark var mıdır? Varsa ne gibi farklılıklar vardır?” ve

“Hangi okul türünde çalışmak isterdiniz? Neden?” sorularının çıkarılmasını istemiştir. Bu doğrultuda araştırma sorularına son şekli verilmiştir. Araştırma sorularına aşağıda yer verilmektedir:

1. Size göre okul kültürü ne ifade etmektedir?
2. Size göre iş doyumunu ne ifade etmektedir?
3. Sizce okul kültürünü şekillendiren unsurlar nelerdir?
4. Çalıştığınız okulda okul kültürünün mesleki doyumunuzu etkilediğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız hangi yönde etkilediğini belirtiniz.
5. Çalıştığınız okulda okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
6. Okul kültürü öğretmenlik mesleğine tutumunuzu nasıl etkiliyor?
7. Sizce mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktör (maaş, öğrenci başarısı vb.) nedir? Neden?
8. Okul idaresi veliler ile ilgili sorunlarda öğretmenlerinin arkasında durur mu?
9. Çalıştığınız okula kendinizi ait hissediyor musunuz? Bunun nedeni nedir?
10. Çalıştığınız okulun güçlü yönleri nelerdir?
11. Çalıştığınız okulun sosyal-kültürel imkânları okul kültürünü nasıl etkiler?
12. Çalıştığınız okulun zayıf yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?
13. Öğretmenlik mesleğinin size ne kattığını düşünüyorsunuz?
14. Sosyal bilgiler dersi okul kültürünün oluşmasını nasıl etkiler?

15. Belirtmek istediğiniz başka konular varsa yazınız.

3.4 Verilerin Toplanma Süreci

Bu araştırmada veriler 2022-2023 eğitim ve öğretim yılı bahar yarıyılında elde edilmiştir. Araştırmacı katılımcılara bizzat ulaşarak araştırmanın amacından bahsetmiş ve görüşme randevusu almıştır. Belirlenen tarihte ise sosyal bilgiler öğretmenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formunu doldurmaları istenmiştir. Tüm katılımcılara araştırmacı bizzat kendisi ulaşmıştır.

3.5 Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi; metnin belirli kurallara dayalı kodlamalarla, bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileriyle özetlendiği, sistematik ve yinelenebilir bir tekniktir. Araştırmada, metinlerin içeriklerinin yanı sıra, metinlerin dışındaki faktörlerin de analizi yapılmıştır. Bu sayede, araştırma sonuçları daha kapsamlı ve detaylı hale getirilmiştir (Büyüköztürk vd. 2013). İçerik analizi, verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek yorumlamayı ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlemeyi amaçlayan önemli bir araştırma yöntemidir. İçerik analizi ayrıca, verilerin sınıflandırılması, özetlenmesi, bir araya getirilmesi ve yorumlanması yoluyla, araştırmacılara verilerin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmada veriler elde edildikten sonra her bir görüşme formu incelenmiş ve özel okullarda çalışan katılımcılara Ö1, Ö2, Ö3, Ö8, Ö9 şeklinde kodlamalar verilirken devlet okulunda çalışan katılımcılara R1, R2, R3, R9, R10 şeklinde kodlamalar verilmiştir. Daha sonra veriler benzerlik ve farklılıkları dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Bu doğrultuda tema ve kategorilere ulaşılmıştır.

3.6 Araştırmanın Geçerliği ve Güvenirliği

Geçerlik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği doğru ve tam ölçebilmesi, ölçülmek istenen değişkenin ölçülebilirliğinin derecesidir. Ölçme aracının ölçmek

istediği özellikle gerçekten ilgili olup olmadığını ve buna bağlı olarak ölçme sonuçlarının ne kadar doğru ve güvenilir olacağını belirler. Bu nedenle, geçerlik ölçme aracının en önemli özelliklerinden biridir. Ölçülmek istenen kavrama yönelik oluşturulan soruların hedefe uygun olması son derece önemlidir. Aksi takdirde, test veya anketin sonuçları güvenilir olmayabilir ya da yanıltıcı olabilir (Ergin, 1995). Bu araştırmada geçerlik, araştırmaya ilişkin tüm süreçlere detaylı bir şekilde değinilerek ve elde edilen verilerin herkesin anlayabileceği bir şekilde sunulması ile sağlanmaya çalışılmıştır.

Güvenirlik, araştırmacının ya da yöntemin ölçülebilir olduğunu gösteren bir niteliktir. Benzer sonuçlar elde edildiğinde, ölçümlerin güvenilir olduğunu söylenebilir (Yıldırım, 2016). Bu araştırmada, katılımcıların soruları doğru anlamalarını sağlamak ve sonuçların daha güvenilir olması için özen gösterilmiştir. Araştırma süreci, detaylı ve nesnel bir tutumla aktarılmıştır. Buna ek olarak, verilerin güvenilirliği artırmak için analizleri iki araştırmacı tarafından yapılmış ve farklı düşünceler bir araya getirilerek ortak bir karara varılmıştır. Bu analizler sonucunda, bulgular daha detaylı bir şekilde incelenmiş, sonuçlar daha güvenilir hale getirilmiştir. Ayrıca, araştırma sürecindeki her adım açıkça açıklanmıştır. Bu sayede, benzer araştırmalar yürütmek isteyenler için model bir çalışma sunulmuştur. Araştırma verilerinin birden fazla araştırmacı tarafından analiz edilmesi analizci üçgenlemesi olarak ifade edilir. Patton (2014) analizci üçgenlemeyi, aynı verilerin bir ya da birden fazla kişi tarafından özerk bir şekilde analiz edilmesi ve sonrasında bu analizlerin karşılaştırılması olarak tanımlamaktadır. Bu yöntem, farklı bakış açılarından verileri değerlendirmek için kullanılır. Bu sayede, analizlerin doğruluğu ve güvenilirliği artar, araştırmaların daha objektif bir şekilde yapılması sağlanır. Görüşmeler kanalıyla elde edilen veriler ve oluşturulan kodlamalar, ilgili kişilerin incelemesi ve irdelemesi için araştırmacı tarafından muhafaza edilmektedir. Bu süreçte, verilerin güvenilirliği ve doğruluğu ön planda tutulmuştur. Verilerin saklanması ve depolanması da titizlikle gerçekleştirilerek, herhangi bir veri kaybı veya bozulma yaşanmaması için gerekli önlemler alınmıştır. Ayrıca, elde edilen sonuçlar da detaylı bir şekilde raporlanarak, araştırmanın amacına uygun olarak sunulmuştur.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okulda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Size göre okul kültürü ne ifade etmektedir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.1’de yer verilmektedir.

Tablo 4.1 Özel okul öğretmenlerinin okul kültürü kavramına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Çok yönlü bir etkinlik alanı olması	3	İşin kalitesinin belirlenmesinde ana etken olması
		Var olan bütün olguları birleştirici özelliğinin olması
		İnanç ve gelenekleri değerli kılması
Okul üyelerinin uyum içinde çalışması	5	Öğretmen, öğrenci ve velilerin ortak paydada buluşması
		Okul yöneticisi, öğretmen ve rehberlik hizmetlerinin uyum içinde çalışması
		Öğretmenlerin birbiriyle ve öğrencilerle uyum içinde olması
		Okul paydaşlarının uyumla çalışması
		Belirlenen kurallar çerçevesinde oluşan ekip çalışması
Öğrenciye beceri kazandırması	3	Öğrencilerin yaratıcı özelliklerini ve yeteneklerini ortaya çıkaran bir oluşum olması
		Öğrenciyi hayata hazırlaması
		Öğrencilere disiplin kazandırılması
Hedef birliği olması	2	Okul çalışanlarının aynı hedefe inanması ve gerçekleştirmek için çalışması
		Öğretmenler arasındaki ortak hedefler olması
Toplam	13	

Tablo 4.1'e göre okul kültürünün ne anlam ifade ettiği katılımcılara sorulmuştur. Buna göre alınan yanıtlar 4 ana tema etrafında toplanmıştır. Bu temalar “okul üyelerinin uyum içinde çalışması” (f=5), çok yönlü bir etkinlik alanı olması” (f=3), “öğrenciye beceri kazandırması” (f=3) ve “hedef birliği olması” (f=2) şeklindedir.

Okul kültürü kavramı, özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından çoğunlukla “okul üyelerinin uyum içinde çalışması” (f=5) olarak ifade edilmiştir. Bu temaya ilişkin oluşan kategoriler “*öğretmen, öğrenci ve velilerin ortak paydada buluşması, okul yöneticisi, öğretmen ve rehberlik hizmetlerinin uyum içinde çalışması, öğretmenlerin birbiriyle ve öğrencilerle uyum içinde olması ve belirlenen kurallar çerçevesinde oluşan ekip çalışması*” şeklinde sıralanır. Bazı öğretmenler çalışmanın bu sorusunu aşağıdaki gibi yanıtlamışlardır:

Ö-2 “*Öğretmen, öğrenci ve velilerin birlikte ortak bir paydada buluşabilmesi ve aidiyet duygusu oluşturarak uyum içinde hareket edebilmesidir.*”

Ö-5 “*Öğretmenlerin birbiriyle ve öğrenciler ile uyumunu ifade etmektedir.*”

Ö-6 “*Okul paydaşlarının uyum içinde olması.*”

Ö-3 “*Okul kültürünün oluşumunda okul yöneticisinin, idarecisinin, öğretmenlerin ve rehberlik hizmetlerinin birbirleriyle uyu ve motivasyon içinde çalışması, ayrıca öğrencilerin de okul kültürünün oluşumunda sağlamasına izin verilmesi önemlidir.*”

Öğretmenlerin çoğunluğunun ifade ettiği gibi kurumların örgüt kültürünü oluşturmada paydaşların etkisi göz ardı edilemeyecek bir faktördür. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerine sorulan “okul kültürü ne ifade etmektedir” sorusuna karşılık olarak verilen yanıtlarda örgüt paydaşlarının önemi vurgulanmaktadır.

Sosyal bilgiler hayatın içinden bir ders olarak nitelendirilebilir. Öyle ki özel okullarda çalışan öğretmenler tarafından verilen yanıtlar incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenleri, okul kültürünü “çok yönlü bir etkinlik alanı olması” (f=3) olarak tanımlamışlardır. Bu temaya ilişkin oluşan kategoriler “*işin kalitesinin belirlenmesinde ana etken olması, var olan bütün olguları birleştirici özelliğinin*

olması ve inanç ve gelenekleri değerli kılması” olarak sıralanabilir. Öğretmenlerden alınan yanıtlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö-1 “İş kalitesini belirleyen, var olan bütün olguları birleştiren kültürel özellikleri, inançları ve gelenekleri değerli kılan bir etkinlik alanıdır.”

Okul kültürü kavramı özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından “öğrenciye beceri kazandırmak” (f=3) olarak ifade edilmiştir. Bu temaya ilişkin oluşan kategoriler “*öğrencilerin yaratıcı özelliklerini ve yeteneklerini ortaya çıkaran bir oluşum olması, öğrenciyi hayata hazırlaması ve öğrencilere disiplin kazandırılması*” şeklindedir. Katılımcıların yanıtlarından birkaçı aşağıda verilmektedir:

Ö-3 “Okul kültürü öğrencilerin yaratıcı özelliklerini, yeteneklerini ortaya çıkaran, onların topluma saygın ve değerli bireyler olarak yetiştirilmesini sağlayan bir oluşumdur. Okul kültürü içinde her öğrenci değerli bir cevher olarak görülmelidir.”

Ö-4 “Öğrenciyi yaşama, hayata hazırlamak.”

Ö-9 “Öğrenciye kazandırılan sosyal ve kültürel kazanımlar.”

Öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde okul kültürü sadece okul paydaşlarının uyumu veya çok yönlü boyutları olması anlamı taşımamaktadır. Okul kültürü kavramının aynı zamanda öğrencilerin de gelişimleri göz önünde bulunduran bir kavram olduğu söylenebilir.

Araştırmada devlet okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Size göre okul kültürü ne ifade etmektedir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.2’te yer verilmektedir.

Tablo 4.2 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin okul kültürü kavramına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Öğretmenlerin uyum içinde hareket etmesi	6	Okulun tüm bireylerinin ortak hareket etmesi
		Bir okulda birlik ve beraberlik içinde sürdürülebilir uygulamalar yapılması
		Öğretmen-öğrenci-tüm paydaşların ortak paydada bulunması
		Aidiyet duygusu oluşturarak uyum içinde hareket edilmesi
		Başarıda veya başarısızlıkta öğretmenlerin aynı davranışı sergilemesi
		Hedefler doğrultusunda ortak çalışılması
Okulun değerleri	2	Hedefler doğrultusunda ortak değerlere ulaşılması
		Okulun değerlerinin paylaşılması
Okul iklimi	1	Okul ikliminin paydaşlar tarafından kabullenilmesi
Öğrencilerin gösterdiği gelişim	1	Öğrencilerin gelişim göstermesi
İş hayatına uyum	1	Öğretmenlerin iş hayatına uyum sağlaması
Toplam	11	

Tablo 4.2'ye göre katılımcıların bu araştırma sorusuna ilişkin görüşleri 5 tema altında toplanmıştır. Bu temalar “öğretmenlerin uyum içinde hareket etmesi” (f=6), “okulun değerleri” (f=2), “okul iklimi” (f=1), “öğrencilerin gösterdiği gelişim” (f=1) ve “iş hayatına uyum” (f=1) şeklinde sıralanabilir.

Devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri okul kültürü kavramını en fazla “öğretmenlerin uyum içinde hareket etmesi” (f=6) olarak tanımlamışlardır. Bu temaya ait kategoriler “*okulun tüm bireylerinin ortak hareket etmesi, bir okulda birlik ve beraberlik içinde sürdürülebilir uygulamalar yapılması, öğretmen-öğrenci-tüm paydaşların ortak paydada bulunması, aidiyet duygusu oluşturarak uyum içinde hareket edilmesi, başarıda veya başarısızlıkta öğretmenlerin aynı davranışı*

sergilemesi ve hedefler doğrultusunda ortak çalışılması” şeklinde sıralanmaktadır. Bu soruya ilişkin katılımcılardan bazılarının cevapları şu şekildedir:

R-1 “Okulun tüm bireylerinin ortak hareket etmesi.”

R-4 “Bir okulda öğretmenler arasındaki sürdürülebilir uygulamalardır.”

R-8 “Öğretmen, öğrenci tüm paydaşların ortak bir noktada buluşması ve aidiyet duygusu oluşturarak uyum içinde hareket edebilmesi.”

Örgüt kültürü denildiğinde o örgütün değerleri kuşkusuz örgütün kültürünü etkileyecektir. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yanıtlarına göre “okulun değerleri” (f=2) katılımcıların en fazla görüş belirttiği ikinci temadır. Bu temaya ilişkin oluşan kategoriler “*hedefler doğrultusunda ortak değerlere ulaşılması ve okulun değerlerinin paylaşılması*” olarak belirtilmektedir. Buna göre katılımcıların verdiği yanıtların bazıları aşağıda paylaşılmaktadır:

R-2 “Okulda mutlu olmamı sağlayan değerlerdir.”

R-9 “Okul kültürü okulun hedeflerini ve etkinliklerini şekillendiren bir olgudur. Paydaşların istek ve nitelikleriyle belirlenir.

Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerine göre “okul iklimi” de (f=1) okul kültürü oluşturmada etkili olan bir faktördür. Bu temaya ilişkin oluşan kategori “*okul iklimin paydaşlar tarafından kabullenilmesi*” şeklindedir. İlgili katılımcı “okul iklimi” temasını şu şekilde ifade etmektedir:

R-5 “Okulun kurallarının, ikliminin ve özelliklerinin tüm öğretmenler, çalışanlar ve öğrenciler tarafından kabullenilip uygulanmasıdır.”

Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’ e ait bulgular resmi ve özel okullar kapsamında değerlendirildiğinde iki okul türünde de çalışan öğretmenlerin bazı noktalarda ortak paydada buluştuğu görülmektedir. Sorulan soruya ilişkin özel okullar kapsamında “okul üyelerinin uyum içinde çalışması” ve “hedef birliği olması” temaları ile resmi

okullar kapsamında “öğretmenlerin uyum içinde hareket etmesi” teması ile benzerlik göstermektedir. Bunun yanında özel okullar bazında “öğrenciye beceri kazandırması” teması resmi okullardaki “öğrencilerin gösterdiği gelişim” ile bağdaştırılabilir. Fakat özel okullar “çok yönlü bir etkinlik alanı olması” teması ile resmi okullardan ayrılırken, resmi okullarda çalışan öğretmenler tarafından ifade edilen “okulun değerleri”, “okul iklimi” ve “iş hayatına uyum” temaları özel okullardan ayrılmaktadır. Özel okullarda çalışan öğretmenler okul kültürü noktasında çoğunlukla “okul üyelerinin uyum içinde çalışması” temasında buluşurken aynı durum resmi okullarda da mevcuttur. Resmi okullarda görev yapan öğretmenler tarafından da “öğretmenlerin uyum içinde hareket etmesi” teması daha çok yinelenmiştir.

4.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Size göre iş doyumunu ne ifade etmektedir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.3’te yer verilmektedir.

Tablo 4.3 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin iş doyumunu kavramına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Başarı	1	Bireyin başarılı olduğunu hissetmesi
Meslekten haz alınması	2	Bireyin yaptığı meslekten haz alabilmesi
		Meslekten alınan hazzın ve doyumun en üst düzeyde olması
Öğrenci Dönütleri	3	Öğrenciden alınan olumlu geri bildirimler
		Öğrencilere hedef becerilerin kazandırılması
		Öğrencilerden olumlu dönüt alınması
Maddi manevi doyum	3	İşe verilen emeğin maddi manevi karşılığının alınması.
		Maddi manevi ihtiyaçların karşılanması
		Yapılan işten maddi ve manevi memnun olunması
Toplam	9	

Tablo 4.3'e göre katılımcıların yanıtlarının 4 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “maddi manevi doyum” (f=4), “öğrenci dönütleri” (f=3), “meslekten haz alınması” (f=2) ve “başarı” (f=1) olarak ifade edilmektedir.

Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin iş doyumunu kavramına ilişkin verdiği yanıtlar incelendiğinde en fazla ifade edilen yanıtın “maddi ve manevi doyum” (f=4) olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin çalıştıkları kurumda iş doyumlarını sağlamalarında bu temanın da etkili olabileceği söylenebilir. Bu temaya ilişkin oluşan kategoriler “işe verilen emeğin maddi manevi karşılığının alınması ve maddi manevi ihtiyaçların karşılanması” şeklindedir. “Maddi ve manevi doyum” temasına bazı öğretmenlerin yanıtları aşağıdaki gibidir:

Ö-4 “İşe verilen emeğin karşılığının hem maddi hem manevi olarak alınması.”

Ö-5 “Maddi ve manevi ihtiyaçlarımın karşılanması.”

Ö-8 “Statüsü, unvanı ne olursa olsun her çalışanın hem maddi hem manevi yaptığı işten memnun olmasıdır.”

Özel okullarda çalışan öğretmenlerden bazıları iş doyumunu kavramını “öğrenci dönütleri” (f=3) şeklinde ifade etmişlerdir. Bu temaya ilişkin oluşan kategoriler “öğrenciden alınan olumlu geri bildirimler ve öğrencilere hedef becerilerin kazandırılması” şeklinde oluşmuştur. Öğretmenlerin bu temaya ilişkin görüşlerine aşağıda yer verilmektedir:

Ö-3 “Öğretmen için iş doyumunda öncelik maaş olmamalıdır. Öğretmenlik sevgi işidir. Benim görüşüme göre, karşınıza meslek hayatınız boyunca gelen bireylerin sizinle geçirdikleri zamanları boş zamanlar olarak değil, kendilerine değer katan zamanlar olarak görmeleridir. Bir öğretmen bunu öğrencisine hissettirebiliyor ise işte benim için iş doyumudur.”

Ö-7 “Öğrencilerden alınan dönüt, öğretebildiğimi görmek.”

Ö-9 “Öğrencilerden olumlu geri bildirim almak.”

Katılımcılar iş doyumu kavramını “meslekten haz alınması” (f=3) şeklinde de belirtmektedirler. Bu temaya ilişkin oluşan kategori “*bireyin yaptığı meslekten haz alabilmesi*” şeklindedir. Bu temaya ilişkin öğretmenlerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

Ö-2 “*Meslek sahibinin yaptığı meslekten haz alabilmesi.*”

Ö-6 “*Meslekten alınan hazzın ve doyumun en üst düzeyde olması.*”

İş doyumu kavramını öğretmenlerden birisi “başarı” (f=1) olarak tanımlamaktadır. Bu temaya ilişkin oluşan kategori “*bireyin başarılı olduğunu hissetmesi*” ifadesidir. Katılımcının iş doyumu kavramına ilişkin görüşüne aşağıda yer verilmektedir:

Ö-1 “*Başarılı olduğunu hissetmek, ortaya bir ürün koymak.*”

Çalışmada devlet okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Size göre iş doyumu ne ifade etmektedir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 6’da yer verilmektedir.

Tablo 4.4 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin iş doyumu kavramına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
İşini severek yapmak	4	Öğretmenin yaptığı işten keyif alması
		Öğretmenin işini severek ve isteyerek yapması
Takdir edilmek	1	Bireyin eylemlerinin takdir edilmesi
Manevi olarak tatmin olmak	2	Bireyin mesleki açıdan yapmak istediklerine ulaşması
		Yapabileceklerin en iyisinin en üst sınırına ulaşılması
Maddi olarak tatmin olmak	3	Bireyin emekli olması
		Maddi doyuma ulaşılması
Öğrenciden alınan geri bildirim	2	Öğrenciden beklenen ders dışı özelliklerin kazanılması (temizlik, dürüstlük, güzel ahlak...)
		Öğrencide istek ve merak uyandırılması
Toplam	12	

Tablo 4.4’da iş doyumu kavramına ilişkin 5 farklı temaya ulaşıldığı görülmektedir. Devlet okullarında çalışan öğretmenlerin en fazla görüş belirttiği tema “işini severek yapmak” (f=4) teması olmuştur. Buna göre öğretmenlerin yaptıkları işten doyum sağlamaları için yaptıkları işten keyif almalarının oldukça önemli olduğu söylenebilir. Bu tema kapsamında “*öğretmenin yaptığı işten keyif alması ve öğretmenin işini severek ve isteyerek yapması*” kategorileri oluşmuştur. Bu tema kapsamında öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-1 “Bir insanın yaptığı işten zevk alması. Sabah evden çıkarken mutlu bir şekilde iş yerine yürümesi.”

R-3 “Bireyin yaptığı işten keyif alması.”

R-5 “Yaptığımız işten zevk almak, bu işi severek ve isteyerek yapmak.”

R-8 “Meslekten alınan haz.”

“Maddi olarak tatmin olmak” teması (f=3) kapsamında katılımcılar tarafından verilen yanıtlar doğrultusunda “*bireyin emekli olması ve maddi doyuma ulaşılması*” kategorileri oluşturulmuştur. Devlet okullarında görev yapan öğretmenlere göre “işini severek yapmak” temasından sonra en çok ifade edilen tema “maddi olarak tatmin olmak” teması olmuştur. Bu temayı oluşturan katılımcı yanıtlarından bazılarını aşağıda verilmektedir:

R-2 “Emekli olmak.”

R-5 “Maddi açıdan yeterli kazancı elde etmek.”

R-9 “Yapılan işten maddi doyuma ulaşmak.”

İş doyumu kavramı doğrultusunda oluşan temalardan birisi de “manevi olarak tatmin olmak” (f=2) temasıdır. Araştırmanın bu sorusuna ilişkin özel okullarda çalışan öğretmenlerle devlet okullarında çalışan öğretmenlerin yanıtları karşılaştırıldığında, özel okullarda görev yapan öğretmenler arasında maddi ve manevi olarak bir ayırım

söz konusu değilken; devlet okullarında çalışan öğretmenlerin verdiği yanıtlardan böyle bir ayrım ortaya çıkmaktadır. Temayı oluşturan kategoriler *“bireyin mesleki açıdan yapmak istediklerine ulaşması ve yapabileceklerin en iyisinin en üst sınırına ulaşılması”* olmuştur. Katılımcılardan bazılarının bu soruya ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

R-4 “Mesleki açıdan yapmak istediklerine ulaşmak.”

R-6 “Yapabileceklerimin en iyisinin en üst sınırına ulaşmak.”

Okul kültürü kavramında olduğu gibi iş doyumu kavramında da “öğrenci dönütleri” devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin de görüşleri arasındadır. “Öğrenciden alınan geri bildirim” teması (f=2) *“öğrenciden beklenen ders dışı özelliklerin kazanılması (temizlik, dürüstlük, güzel ahlak...) ve öğrencide istek ve merak uyandırılması”* kategorilerinden oluşmaktadır. Buna göre katılımcıların yanıtlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

R-8 “Öğretmenin sene sonunda kendince bir genel değerlendirme yaptığında kazanımlara ulaşmış olması, öğrencilerden beklediği diğer ders dışı görmek istediği özelliklerin de (temizlik, dürüstlük, güzel ahlak...) kazanılmış olması.”

R-10 “Öğrencide merak uyandırabilmek, öğrencinin başarılı ve istekli olduğunu görmek.”

“Bireyin eylemlerinin takdir edilmesi” kategorisi (f=1) “takdir edilmek” temasını oluşturmuştur. Aşağıda ilgili katılımcının iş doyumu kavramına ilişkin görüşüne yer verilmektedir:

R-1 “Bireyin yaptığı eylemlerinin takdir edilmesi.”

Tablo 4.3 ve Tablo 4.4’de iş doyumu kavramına ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin yanıtları karşılaştırıldığında özel okullar kapsamında “meslekten haz alınması” teması ile resmi okullardan elde edilen *“işini severek yapmak”* temasının benzer ifadeler olduğu görülmektedir. Özel okul öğretmenleri

tarafından ifade edilen “maddi manevi doyum” teması resmi okullardaki öğretmenler tarafından belirtilen “*maddi olarak tatmin olmak*” ve “*manevi olarak tatmin olmak*” temalarıyla örtüşmektedir. Özel okullardaki öğretmenler tarafından ifade edilen “*öğrenci dönütleri*” teması resmi okullardaki öğretmenler tarafından “*öğrenciden alınan geri bildirim*” teması olarak karşılık bulmaktadır. Özel okul öğretmeni tarafından belirtilen “başarı” teması resmi okul öğretmenleri tarafından “takdir edilmek” olarak ifade edilmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri genel olarak “*maddi ve manevi doyum*” ve “*öğrenci dönütleri*” temalarında yoğunlaşırken, resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinin “*işini severek yapmak*” temasında toplandığı görülmektedir. Ancak iş doyumunu kavramına yönelik algılarının çoğunlukla benzerlik gösterdiği de söylenebilir.

4.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sizce okul kültürünü şekillendiren unsurlar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.5’de yer verilmektedir.

Tablo 4.5 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin okul kültürünü şekillendiren unsurlara ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Coğrafya	3	Okulun bulunduğu coğrafya
		Toplum ve çevre
Öğrenci ve velinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumu	2	Öğrencilerin sosyo-kültürel değerleri
		Veli ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu
Öğrenci ve veli tutumu	2	Öğrencilerin tutumu
		Velilerin desteği ve tutumu
Sosyo-kültürel faaliyetler	2	Okulun sosyalleşme imkânları
		Okulun sosyal faaliyetlerinin düzeyi
Okulun sahip olduğu kurallar	2	Okulun kuralları

Tablo 4.5'in devamı

Tema	Frekans	Kategori
Yöneticilerin tutumu	3	Kurum yöneticilerinin inanç ve tutumu
		Yönetici ve kurucunun öğretmene karşı tutumu
		Yönetici tutumu
Öğretmenlerin uyumu	4	Öğretmenlerin yaş uyumu
		Öğretmenlerin tutumu
		Öğretmenlerin birbiriyle uyumu
		Öğretmenlerin davranış şekilleri
Okul üyelerinin birbiriyle uyumu	3	Öğretmenlerin yöneticiyle uyumu
		Öğretmen ve idarenin birbiriyle olan uyumu
		Veli-öğretmen-öğrenci-okul çalışanları ve yöneticinin bir bütün olarak çalışabilmesi.
Okul üniforması	1	Okulun resmi formaya sahip olması
Okul üyelerinin gelişim düzeyi	1	Öğretmen ve idarenin kendini geliştirme isteği
Okul üyelerinin azmi	1	Öğretmen ve idarenin çalışma azmi
Toplam	24	

Tablo 4.5’de okul kültürünü şekillendiren unsurlara ilişkin öğretmen görüşlerinin 11 ayrı temada toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “öğretmenlerin uyumu” (f=4), “coğrafya” (f=3), “yöneticilerin tutumu” (f=3), “okul üyelerinin birbiriyle uyumu” (f=3), “öğrenci ve velinin sosyo-ekonomik ve sosyo kültürel durumu (f=2), “öğrenci ve veli tutumu” (f=2), “sosyo kültürel faaliyetler” (f=2), “okulun sahip olduğu kurallar” (f=2), “okul üniforması” (f=1), “okul üyelerinin gelişim düzeyi” (f=1) ve “okul üyelerinin azmi” (f=1)” olarak sıralanmaktadır.

Özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürünü oluşturan unsurlara ilişkin görüşleri çoğunlukla “öğretmenlerin uyumu” (f=4) teması altında toplanmıştır. Bu temada oluşan kategoriler “*öğretmenlerin yaş uyumu, öğretmenlerin tutumu, öğretmenlerin birbiriyle uyumu, öğretmenlerin davranış şekilleri*” şeklinde

sıralanmaktadır. Araştırmada bazı öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Ö-2 “Öğretmenlerin yaş uyumu.”

Ö-4 “Öğretmenlerin tutumu (dolayısıyla doyuma bağlı davranışları).”

Ö-6 “Öğretmenlerin birbiriyle uyumu.”

Okul kültürünü şekillendiren unsurlar arasında özel okullarda görev yapan öğretmenler tarafından “coğrafya” (f=3) teması altında elde edilen kategoriler “*okulun bulunduğu bölge ve toplum ve çevre*” kategorileridir. Bu tema ve kategorilere ilişkin bazı öğretmen yanıtları aşağıdaki gibidir:

Ö-1 “Okulun bulunduğu bölge.”

Ö-2 “Okulun bulunduğu coğrafya.”

Ö-5 “Okulun bulunduğu sosyo kültürel çevre.”

Okul kültürünü şekillendiren unsurlar arasında “yöneticilerin tutumu” (f=3) teması da yer almaktadır. Bu kapsamda ulaşılan kategoriler “*kurum yöneticilerinin inanç ve tutumu, yönetici ve kurucunun öğretmene karşı tutumu ile yönetici tutumu*” şeklindedir. Oluşan bu tema ve kategorilere ilişkin verdiği cevaplardan bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-4 “Yönetici ve kurucunun öğretmene karşı tutumu.”

Ö-5 “Yönetici tutumu.”

Ö-8 “Kurumun yöneticilerinin sahip olduğu inanç, tutum.”

“Okul üyelerinin birbiriyle uyumu” (f=3) teması kapsamında oluşan kategoriler “*öğretmenlerin yöneticiyle uyumu, öğretmen ve idarenin birbiriyle olan uyumu, veli-öğretmen-öğrenci-okul çalışanları ve yöneticinin bir bütün olarak çalışabilmesi*”

şeklinde sıralanabilir. İfadeleri oluşturmaktadır. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmenlerin uyumu” ve “okul üyelerinin uyumu” olacak şekilde ayrıma gittiği göze çarpmaktadır. Öğretmenlerin bu tema ve kategorilerine yönelik yanıtları aşağıdaki gibidir:

Ö-3 “*Veli, öğretmen, öğrenci, okul çalışanları ve yöneticilerin bir bütün içinde olması.*”

Ö-2 “*Öğretmen ve idarenin birbiriyle olan uyumu.*”

“Öğrenci ve velinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumu” (f=2) temasına ilişkin oluşturulan kategoriler “*öğrencilerin sosyo kültürel değerleri ile veli ve öğrencilerin sosyo ekonomik durumu*” şeklindedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

Ö-1 “*Öğrencilerin sosyo kültürel değerleri.*”

Ö-2 “*Veli-öğrenci sosyo ekonomik durumu.*”

“Öğrenci ve veli tutumu” (f=2) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*öğrencilerin tutumu ve velilerin desteği ve tutumu*” olarak sıralanabilir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö-4 “*Öğrenci tutumu.*”

Ö-8 “*Veli desteği ve tutumu.*”

“Sosyo-kültürel faaliyetler” (f=2) teması çerçevesinde oluşan kategoriler “*okulun sosyalleşme imkanları ve okulun sosyal faaliyetlerinin düzeyi*” olmuştur. Bu tema ve kategorilere yönelik öğretmenlerin yanıtları aşağıdaki gibidir:

Ö-2 “*Okulun sosyal faaliyetlerinin düzeyi.*”

Ö-9 “*Sosyalleşme.*”

“Okulun sahip olduğu kurallar” (f=2) temasında elde kategoriler “*kurallar ve okulun kuralları*” şeklinde belirtilmektedir. Bu tema ve kategoriler kapsamında öğretmenlerin yanıtlarından bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-7 “*Okul kuralları.*”

Ö-9 “*Kurallar.*”

“Okul üniforması” (f=1) temasına ilişkin elde edilen kategori “*okulun resmi formaya sahip olması*” şeklindedir. Aşağıda bu yanıtla ilişkin öğretmen görüşüne yer verilmektedir:

Ö-4 “*Resmi forma.*”

“Okul üyelerinin gelişim düzeyi” temasına ilişkin elde edilen kategori “*öğretmen ve idarenin kendini geliştirme isteği*” şeklindedir. Aşağıda bu yanıtla ilişkin öğretmen görüşüne yer verilmektedir:

Ö-2 “*Öğretmen ve idarenin kendini geliştirme düzeyi.*”

“Okul üyelerinin azmi” (f=1) temasına ait oluşan kategori “*öğretmen ve idarenin çalışma azmi*” olarak ulaşılmıştır. Aşağıda bu yanıtla ilişkin öğretmen görüşüne yer verilmektedir:

Ö-2 “*Öğretmen ve idarenin çalışma azmi.*”

Araştırmada devlet okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sizce okul kültürünü şekillendiren unsurlar nelerdir? sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.6’da yer verilmektedir.

Tablo 4.6 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin okul kültürünü şekillendiren unsurlara ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Okul paydaşlarının uyumu	8	Paydaşların (öğretmen, öğrenci, yönetici) uyumlu olarak çalışabilmeleri
Veli ve okulun sosyal çevresi	3	Aile ve okulun sosyal çevresi Aileler ve okulun çevresi Veli ve okulun sosyal çevresi
Okul kuralları	1	Okul kuralları ve özellikleri
Velilerin ve okulun sosyo-ekonomik durumu	3	Veli ve öğrencilerin sosyo ekonomik durumu Okulun sosyo-kültürel imkânları Okulun ekonomik durumu
Okul idaresinin tutumu	1	Okul idaresinin tutumu
Öğretmenlerin uyumu	1	Öğretmenlerin yaşlarının uyumlu olması
Toplam	17	

Tablo 4.6, okul kültürünü şekillendiren unsurlara yanıt aramıştır. Bu unsurlar altı temada toplanmış ve devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri yanıtı göre “okul paydaşlarının uyumu (f=8)” en fazla vurgulanan faktör olmuştur. Tema kapsamında oluşan kategoriler aşağıdaki gibidir:

“Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürünü şekillendirmesi, Öğretmen, öğrenci ve tüm paydaşların uyumlu olması, okul üyelerinin birlik ve beraberlikle karar alabilmesi ve uygulayabilmesi, okul çalışanlarının uyumlu olması, öğretmen, öğrenci, okul idaresinin uyumlu olması, okulda çalışan herkesin iş birliği yapması, öğretmen ve idarenin uyumlu çalışması ve paydaşların ortak beklentileri olması”. Bu doğrultuda katılımcılara ait yanıtlardan bazıları aşağıda verilmiştir:

R-1 “Okul müdürü, yönetici grup ve öğretmenler hep birlikte okul kültürünü şekillendirir.”

R-4 “Okul üyelerinin birlik ve beraberlikle karar alabilmesi ve uygulayabilmesidir.”

R-5 “Okul çalışanlarının uyumu.”

R-9 “Paydaşların ortak istek, nitelik ve beklentileri.”

“Veli ve okulun sosyal çevresi” teması (f=3) “aile ve okulun sosyal çevresi, aileler ve okulun çevresi, veli ve okulun sosyal çevresi” kategorilerine ayrılmıştır. Özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinde olduğu gibi devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri de veli ve okulun çevresi faktörlerini vurgulamışlardır. Temayı oluşturan öğretmen yanıtları aşağıda sıralanmıştır:

R-3 “Aile ve sosyal çevre.”

R-6 “Aileler ve çevre.”

“Velilerin ve okulun sosyo-ekonomik durumu (f=3)”, “Veli ve okulun sosyal çevresi (f=3)” temasıyla eşit düzeyde vurgulanmıştır. Tema kapsamında oluşan kategoriler “veli ve öğrencilerin sosyo ekonomik durumu, okulun sosyo kültürel imkanları, okulun ekonomik durumu” olmuştur. Okul kültürünü şekillendiren unsurlar nelerdir sorusuna yönelik devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yanıtlarından birkaçı aşağıda paylaşılmıştır:

R-8 “Veli-öğrenci sosyo ekonomik durumu.”

R-10 “Okulun sosyo kültürel imkanları.”

“Okul kuralları” (f=1) bir diğer temadır “okul kuralları ve özellikleri” olarak ifade edilmiştir.

“Okul idaresi” teması (f=1), “okul idaresinin tutumu” kategorisiyle temsil edilirken; “öğretmenlerin uyumu” teması (f=1), “öğretmenlerin yaşlarının uyumlu olması” olarak kaydedilmiştir.

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin öğretmen görüşleri incelendiğinde özel okullarda görev yapan öğretmenlerin yanıtlarının resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin yanıtlarına göre daha fazla temaya ayrıldığı görülmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin yanıtlarına ilişkin oluşan “öğretmenlerin uyumu” teması, resmi

okullarda çalışan öğretmenlerin yanıtlarına ilişkin oluşan temada “öğretmenlerin uyumu” şeklinde belirtilmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlere göre okul kültürünü oluşturan bir diğer tema “yönetici tutumu” olurken resmi okullarda çalışan öğretmenlerde bu temanın karşılığı olarak “okul idaresinin tutumu” teması ile “okul üyelerinin birbiriyle uyumu” temasının “okul paydaşlarının uyumu” temasıyla örtüştüğü görülmektedir. Her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin görüşlerinin “okul kuralları” temasında birleştiği görülmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde oluşan “coğrafya” temasının resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde ise “veli ve okulun çevresi” teması ile ilişkilendirmek mümkündür. Son olarak “öğrenci ve velilerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumu” teması ile “velilerin ve okulun sosyo ekonomik durumu” temalarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Buna karşın özel okullarda çalışan öğretmenlerin yanıtları doğrultusunda oluşan “öğrenci ve veli tutumu”, “sosyo kültürel faaliyetler”, “okul forması”, “okul üyelerinin gelişim düzeyi” ve “okul üyelerinin azmi” temaları resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinde karşılık bulamamıştır. Bu bağlamda özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürü algısının resmi okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre daha geniş bir çerçevede şekillendiği söylenebilir.

4.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulda okul kültürünün mesleki doyumunuzu etkilediğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız hangi yönde etkilediğini belirtiniz.” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.7’de yer verilmektedir.

Tablo 4.7 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun okul kültürünün mesleki doyumuna etkisine ilişkin görüşleri.

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Olumlu Etkiliyor	9	Öğretmenlere daha fazla inisiyatif verilmesi	Bireyin yapmak istediklerinde özgür olması
			Bireylerin karar alma süreçlerinde özgür olması
		Öğrenci profili	Öğrenci profilinin daha homojen olması
		Uyumlu çalışma arkadaşları olması	Çalışma arkadaşlarının uyumlu olması
			Öğretmenlerin birbiriyle olan paylaşımlarının bireyin motivasyonunu yükseltmesi
		Okulun sosyal faaliyetleri	Okulda yapılan ders dışı etkinliklerin sayısının fazla olması
		Okul müdürünün öğretmenleri teşvik etmesi	Ders dışı etkinliklere teşvik eden okul müdürünün olması
		Oturmuş okul kültürüne sahip olunması	Gelişmiş bir okul kültürünün olması
Olumsuz Etkiliyor	1	Kurumda uyumun olmaması	Bireyin işten keyif alması
			Öğretmenin işe keyifle gelmesi
Olumsuz Etkiliyor	1	Kurumda uyumun olmaması	Okul kültürünü oluşturan unsurların ahenk içinde çalışmaması
Toplam	10		

Tablo 4.7 incelendiğinde araştırmanın bu sorusuna ilişkin öğretmen görüşlerinin 2 tema ve 10 kategori altında toplandığı görülmektedir. “Olumlu etkiliyor” (f=9) teması

altında 7 kategori oluşmuştur. “Olumsuz etkiliyor” (f=1) teması altında ise 1 kategori oluşmuştur.

“Öğretmenlere daha fazla inisiyatif verilmesi” kategorisi altında oluşan alt kategoriler *“bireyin yapmak istediklerinde özgür olması ve bireylerin karar alma süreçlerinde etkin olması”* olarak belirtilmektedir. Öğretmenlerin yanıtlarından yola çıkılarak genel olarak okul kültürünün özel okullardaki öğretmenler için olumlu bir iklim yarattığı söylenebilir. Buna göre öğretmenlerin verdiği yanıtlardan bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-1 *“Evet, kesinlikle. Okul yapmak istediklerimin veya yaptıklarımın gerçekleşmesinde etkili.”*

Ö-8 *“Olumlu etkiliyor. Karar alıcı olmada daha özgürüm.”*

“Öğrenci profili kategorisi altında oluşan alt kategori “öğrenci profilinin daha homojen olması” olarak ifade edilirken, “uyumlu çalışma arkadaşları olması” kategorisi altında oluşan alt kategoriler *“çalışma arkadaşlarının uyumlu olması ve öğretmenlerin birbiriyle olan paylaşımlarının bireyin motivasyonunu yükseltmesi”* olarak belirtilmektedir. Öğretmenlerin bu kategorilere ilişkin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

Ö-2 *“Evet, etkilediğini düşünüyorum. Öğrenci profilinin daha homojen olması olumlu yönde etkiliyor.”*

Ö-4 *“Evet, düşünüyorum. Okuldaki atmosfer, çalışma arkadaşları motivasyon olarak etkiliyor.”*

Ö-9 *“Evet, olumlu yönde etkiliyor. Öğrenci ve öğretmen arkadaşlarla yapılan paylaşımlar moral motivasyon olarak yansıyor.”*

“Okulun sosyal faaliyetleri” kategorisi altında oluşan alt kategori *“okulda yapılan ders dışı etkinliklerin sayısının fazla olması”* şeklindedir. Bu kategoriye ilişkin öğretmen yanıtı aşağıda yer almaktadır:

Ö-5 “Evet, etkiliyor. Özel okullarda velilerin sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olduğu için ders dışı etkinliklere daha fazla yer verilebiliyor.”

“Okul müdürünün öğretmenleri teşvik etmesi” kategorisi altında oluşan alt kategori “ders dışı etkinliklere teşvik eden okul müdürünün olması” şeklindedir. Bu kategoriye ilişkin öğretmen yanıtı aşağıda yer almaktadır:

Ö-5 “Ders dışı etkinlikleri teşvik eden okul müdürüyle çalışmak meslekte keyif alınmasını sağlıyor.”

“Gelişmiş bir okul kültürünün olması” kategorisi altında oluşan alt kategori “oturmuş okul kültürüne sahip olunması” şeklindedir. Bu kategoriye ilişkin öğretmen yanıtı aşağıda yer almaktadır:

Ö-6 “Evet, gelişmiş bir okul kültürü olumlu yönde etkiler.”

“Bireyin işten keyif alması” kategorisi altında oluşan alt kategori “öğretmenin işe keyifle gelmesi” olmuştur. Bu kategoriye ilişkin öğretmen yanıtı aşağıda yer almaktadır:

Ö-7 “Tabi ki olumlu, işe gelmekten keyif alıyorum.”

“Olumsuz etkiliyor” (f=1) temasına altında oluşan kategori “okul kültürünü oluşturan unsurların ahenk içinde çalışmaması” şeklindedir. Bu kategori altında oluşan alt kategori “kurumda uyumun olmaması” olarak ifade edilmektedir. Bu kategoriye ilişkin öğretmen yanıtı aşağıdaki gibidir:

Ö-3 “23 yıllık meslek hayatımda okul kültürünü oluşturan her unsurun maalesef ahenk içinde çalıştığını söyleyemem. Bu ahenk oluşmayınca ister istemez bu motivasyon da bozuluyor.”

Araştırmada resmi okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulda okul kültürünün mesleki doyumunuzu etkilediğini düşünüyor

musunuz? Düşünüyorsanız hangi yönde etkilediğini belirtiniz.” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.8’de yer verilmektedir.

Tablo 4.8 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun okul kültürünün mesleki doyuma etkisine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, olumlu etkilediğini düşünüyorum	7	Bireyin yaptığı işten keyif alması	Bireyin okulunu ve okul kültürünü sevmesi ve bu bağlamda işini severek yapması
		Öğrencilerden olumlu dönütlerin alınması	Öğretmenlerin öğrencilere kazandırmaya çalıştığı davranışlara büyük ölçüde ulaşması
		Okulun bulunduğu coğrafya	Bireyin mesleki anlamda en verimli olduğu zaman dilimini yaşaması
			Öğretmenin kırsal köy yaşamı hakkında doğrudan bilgi edinebilmesi
			Okulun bulunduğu coğrafya sayesinde farklı öğrenci profiline tanık olması
Hayır, etkilediğini düşünmüyorum	2	Etkilediğini düşünmüyorum	Okuldaki öğretmenler arasında dayanışma ve iş birliği olması
			Okul idaresinin okulun fiziki imkânlarını düzeltmeye çalışması
Olumsuz etkilediğini düşünüyorum	1	Öğretmenlerin tutumu	Öğretmenler arasında birlik ve beraberliğin olmaması
Toplam	10		

Tablo 4.8’de öğretmen görüşleri doğrultusunda 3 farklı temanın olduğu gözlenmektedir. Bu temalar “Evet, olumlu etkilediğini düşünüyorum” (f=7), “Hayır, etkilediğini düşünmüyorum” (f=2) ve “Olumsuz etkilediğini düşünüyorum” (f=1) şeklinde sıralanmaktadır.

“Evet, olumlu etkilediğini düşünüyorum” (f=7) temasının en çok vurgulanan tema olduğu görülmektedir. Bu tema altında oluşan kategoriler “bireyin yaptığı işten keyif alması, öğrencilerden olumlu dönütlerin alınması, okulun bulunduğu coğrafya ve öğretmenlerin ve idarenin tutumu” şeklinde sıralanmaktadır. “Bireyin yaptığı işten keyif alması” kategorisi altında oluşan alt kategori “*Bireyin okulunu ve okul kültürünü sevmesi ve bu bağlamda işini severek yapması*” olarak belirtilmektedir. “Öğrencilerden olumlu dönütlerin alınması” kategorisi altında oluşan alt kategori “*Öğretmenlerin öğrencilere kazandırmaya çalıştığı davranışlara büyük ölçüde ulaşması ve bireyin mesleki anlamda en verimli olduğu zaman dilimini yaşaması*” olarak ifade edilmektedir. “Okulun bulunduğu coğrafya” kategorisi altında oluşan alt kategoriler “*Öğretmenin kırsal köy yaşamı hakkında doğrudan bilgi edinebilmesi ve okulun bulunduğu coğrafya sayesinde farklı öğrenci profiline tanık olması*” yanıtlarından oluşmaktadır. “Öğretmenlerin ve idarenin tutumu” kategorisi altında oluşan alt kategoriler “*Okuldaki öğretmenler arasında dayanışma ve iş birliği olması ile okul idaresinin okulun fiziki imkânlarını düzeltmeye çalışması*” şeklinde belirtilmiştir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

R-6 “*Evet, kırsal köy yaşamı hakkında doğrudan bilgi edindiğim için olumlu etkiliyor.*”

R-8 “*Evet, bulunduğu coğrafya sayesinde farklı öğrenci profillerine tanık oluyorum.*”

R-7 “*Düşünüyorum. Okulumda her konuda hep birlikte dayanışma ve işbirliği var. Zaten bu olduktan sonra geri kalan her şey çok kolay aşılabılır.*”

R10 “*Okul idaresinin, okulun fiziki imkânlarını düzenlemeye çalışması motivasyonu artırıyor.*”

“Hayır, etkilediğini düşünmüyorum” (f=2) temasına karşılık “*hayır, etkilemiyor*” ile “*hayır*” alınan yanıtlardır.

“Olumsuz etkilediğini düşünüyorum” teması f(1) altında oluşan kategori “*Öğretmenlerin tutumu*” olmuştur. Bu kategoriye ilişkin oluşan alt kategori ise “*Öğretmenler arasında birlik ve beraberliğin olmaması*” olarak görülmektedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda verilmektedir:

R- “*Olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum. Birlik ve beraberlik yok.*”

Araştırmanın bu sorusuna ilişkin öğretmenlerin verdiği yanıtlardan bazıları örtüşürken bazıları örtüşmemektedir. Olumlu yanıtlar kapsamında özel okullarda çalışan öğretmenlerin yanıtları incelendiğinde “*uyumlu çalışma arkadaşlarının olması*” kategorisi ile resmi okullarda çalışan öğretmenlerin “*öğretmenlerin ve idarenin tutumu*” kategorisi benzerlik göstermektedir. Ayrıca özel okullarda çalışan öğretmenlerin “*bireyin işten keyif alması*” kategorisi ile resmi okullarda çalışan öğretmenlerin “*bireyin yaptığı işten keyif alması*” kategori de ilişkilendirilebilir. Ancak olumlu yanıtlar kapsamında özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri “*öğretmenlere daha fazla inisiyatif verilmesi*”, “*öğrenci profili*”, “*okulun sosyal faaliyetleri*”, “*okul müdürünün öğretmenleri teşvik etmesi*” ve “*oturmuş okul kültürüne sahip olunması*” kategorileri ile resmi okullarda çalışan öğretmenlerin “*öğrencilerden olumlu dönütlerin alınması*” ve “*okulun bulunduğu coğrafya*” kategorilerinin birbirinden ayrıldığı görülmektedir. Daha önce incelenen görüşlerde olduğu gibi özel okullarda çalışan öğretmenlerin sorulan soruya ilişkin verilen yanıtlarının kapsamının daha geniş olduğu bu araştırma sorusuna verilen yanıtlarda da karşımıza çıkmaktadır. Olumsuz yanıtlar kapsamında her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin verdiği yanıtlar da birbiriyle benzerlik göstermektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenler için “*kurumda uyumun olmaması*” olumsuz bir etkenken, resmi okullarda çalışan öğretmenler için “*öğretmenlerin tutumu*” resmi okullardaki olumsuz iklimi oluşturmaktadır. Tüm bu bulgulara ek olarak resmi okullarda çalışan bir öğretmen okul kültürünün mesleki doyumu etkilemediğini de belirtmektedir.

4.5 Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulda okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.9’da yer verilmektedir.

Tablo 4.9 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olup olmadığına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Uygun	6	Modern okul binaları	Okul binasının çağın şartlarına uygun tasarlanması
		Daha esnek kurallara sahip olması	Devlet okullarına göre çağa daha kolay adapte olan bir sisteminin olması
		Gelişimin sürekli olması	Çağa ayak uydurmayan okullarda verim alınmasının güç olması
		Velilerin beklentisi	Yüksek beklentisi olan velilere sahip olması
		Öğrenci talepleri	Gerçekleştirilmesi düşünülen her etkinliğin öğrencilerin beklentisine yönelik olması
		Okulun sosyal çevresi	Sosyal çevrenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması
Uygun değil	1	Okul binası	Okul binasının, spor salonunun, bahçesinin yetersiz olması
	1	Öğretmenlere yaklaşım	Öğretmenlerin işçi olarak görülmesi
Eksik	1	Kurumsallaşmada yaşanan problem	Hala oturmayan sistemlerin olması
	1	Teknolojik gereçlerin kullanılmaması	Teknolojik aletlerin (akıllı tahta) yetersiz olması
Toplam	10		

Tablo 4.9’da özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olup olmadığına ilişkin

görüşlerinin 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “uygun” (f=6), “uygun değil” (f=2) ve “eksik” (f=2) şeklinde sıralanmaktadır.

“Uygun” (f=6) teması kapsamında oluşan kategoriler “*modern okul binaları, daha esnek kurallara sahip olması, gelişimin sürekli olması, velilerin beklentisi, öğrenci talepleri ve okulun sosyal çevresi*” şeklindedir. “Modern okul binaları” kategorisine ait alt kategori “*okul binasının çağın şartlarına uygun tasarlanması*”; “daha esnek kurallara sahip olması” kategorisine ait alt kategori “*devlet okullarına göre çağa daha kolay adapte olan bir sisteminin olması, çağa ayak uydurmayan okullarda verim alınmasının güç olması, yüksek beklentisi olan velilere sahip olması, gerçekleştirilmesi düşünülen her etkinliğin öğrencilerin beklentisine yönelik olması ile sosyal çevrenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması*” alt kategorilerine ayrılmıştır. Bu alt kategoriler oluşturan öğretmen yanıtları aşağıda paylaşılmaktadır:

Ö-1 “*Evet, çağın şartlarına uygun dizayn edilmiş, sürdürülebilir bir sistemi olan okul.*”

Ö-3 “*Özel sektörde okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına cevap vermede daha hızlı olduğunu düşünüyorum. Devlet kurumlarında bunun daha hantal olduğunu, belli ideoloji ve inanç çerçevesinde şekillendiğini görüyorum.*”

Ö-5 “*Evet, düşünüyorum. Çağa ayak uyduramayan okullardan verim almak güç.*”

Ö-6 “*Evet. Özel okullar genel olarak yüksek beklentisi olan velilere sahip olduğu için isteklerin karşılanmasında çağa ayak uyduramayan okullar yetersiz kalıyor.*”

Ö-8 “*Düşünüyorum. Çünkü gerçekleştirilmesi düşünülen her etkinlik, her içerik öncelikle bu çocuklara/gençlere inancımız, kültürümüz doğrultusunda ne kazandırabilir mantığı ile hazırlanıyor.*”

“Uygun değil” (f=2) teması kapsamında ulaşılan kategoriler “okul binası ve öğretmenlere yaklaşım” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulaşılan alt kategoriler ise “okul binasının, spor salonunun, bahçesinin yetersiz olması ve öğretmenlerin işçi

olarak görülmesi” ifadeleridir. Bu kategoriler kapsamında elde edilen yanıtlar aşağıdaki gibidir:

Ö-2 “Düşünmüyorum. Bahçe binasının uygun olmaması (bahçe vb.).

Ö-2 “Okula bir ticarethane gibi bakılıp öğretmenlerin birer işçi olarak görülerek saygı duyulmaması.”

“Eksik” (f=2) teması çerçevesinde elde edilen kategoriler “kurumsallaşmada yaşanan problem ve teknolojik gereçlerin kullanılmaması” şeklindedir. Bu kategoriye yönelik elde edilen alt kategori “teknolojik aletlerin (akıllı tahta) yetersiz olması” olarak ifade edilmiştir. Aşağıda bu tema ve kategorilere ilişkin katılımcıların yanıtları paylaşılmıştır:

Ö-4 “Eksiklikler olduğunu düşünüyorum (oturmamış sistem).”

Ö-7 “Uygun ama eksik. (teknolojik alet, akıllı tahta vb.)

Araştırmada resmi okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulda okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.10’da yer verilmektedir.

Tablo 4.10 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olup olmadığına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, karşılıyor	5	Çağın ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran okul üyeleri olması	Çağın ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmayan bir kurumun başarılı olmasının mümkün olmaması
		Öğrencilerin akademik ve kültürel anlamda donanımlı olması	Okul idaresi ve öğretmenlerin uyum içinde olması
			Topluma karşı sorumluluklarının farkında olan bireylerin yetişmesine katkı sağlayan bir kurum olması

Tablo 4.10'un devamı

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, karşılıyor	5	Öğrencilerin akademik ve kültürel anlamda donanımlı olması	Çağdaş eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yanında okulun sosyal yardım fonlarının ve sosyo-kültürel etkinliklerinin de bulunması
			Çağa uyum sağlayan öğrenci profillerinin yetişmesinin hedeflenmesi
Kısmen karşılıyor	3	Okulun sosyal çevreden kopuk olması	Sosyal çevrenin beklentilerinden ve sorunlarından uzak olması
		Okulun sosyo - ekonomik durumunun yetersiz olması	Veli ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmaması
			Okulun mevcut kaynaklarının kısıtlı olması
Hayır, karşılamıyor	5	Modern eğitimden uzak olması	Eğitim-öğretim metotlarının çağa uygun olmaması
		Öğrencilerin sosyo -ekonomik durumunun yetersiz olması	Okul öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumunun düşük olması
		Öğretmenlerin uyum içinde olmaması	Öğretmen kadrosunun yaşlı olması
		Okulun sosyo - ekonomik durumunun yetersiz olması	Okulun maddi imkânlarının kısıtlı olması
Toplam	13		

Tablo 4.8’de resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olup olmadığına ilişkin görüşlerinin 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “evet, karşılıyor” (f=5), “hayır, karşılamıyor” (f=5) ve “kısmen karşılıyor” (f=3) şeklindedir.

“Evet, karşılıyor” (f=5) teması kapsamında oluşan kategoriler “*çağın ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran okul üyeleri olması ve öğrencilerin akademik ve kültürel anlamda*

donanımlı olması” olarak kaydedilmiştir. “Çağın ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran okul üyeleri olması” kategorisine ait ifade edilen alt kategoriler “çağın ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmeyen bir kurumun başarılı olmasının mümkün olmaması ve okul idaresi ve öğretmenlerin uyum içinde olması” olarak belirtilirken “öğrencilerin akademik ve kültürel anlamda donanımlı olması” kategorisine ait ifade edilen alt kategoriler “topluma karşı sorumluluklarının farkında olan bireylerin yetişmesine katkı sağlayan bir kurum olması, çağdaş eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yanında okulun sosyal yardım fonlarının ve sosyo-kültürel etkinliklerinin de bulunması ve çağa uyum sağlayan öğrenci profillerinin yetişmesinin hedeflenmesi” olmuştur. Bu tema ve kategorilere ilişkin katılımcı görüşlerine aşağıda yer verilmektedir:

R-1 “Evet, düşünüyorum. İlçenin en başarılı, en çok tercih edilen okulu. Eğitim ve öğretim faaliyetleri çağdaş, okulun sosyal yardım fonları, kültürel etkinlikleri güzel işler çıkarıyor.”

R-4 “Evet, okul idaresi ve öğretmenler uyum içinde.”

R-5 “Düşünüyorum. Topluma karşı sorumluluklarının farkında olan bireylerin yetişmesine katkı sağlayan bir kurum. Okul idaresinin ve öğretmenlerin de çağa uyum için çaba gösterdiğini söyleyebilirim.”

R-6 “Çoğunlukla eve diyebilirim. Çağa uyum gösteren öğrenci profillerinin yetişmesini hedefliyoruz.”

R-7 “Evet, düşünüyorum. Çağın ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmeyen bir kurumun ilerlemesi çok zor.”

“Hayır, karşılamıyor” (f=5) teması da dört ayrı kategoriye ayrılmaktadır. “Modern eğitimden uzak olması” kategorisi kapsamında oluşan alt kategoriler *“eğitim ve öğretim metotlarının çağa uygun olmaması”* ifadeleridir. “Öğrencilerin sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması” kategorisi kapsamında oluşan alt kategori *“okul öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumunun düşük olması”* şeklindedir, “Öğretmenlerin uyum içinde olmaması” kategorisi kapsamında oluşan alt kategori *“öğretmen kadrosunun yaşlı olması”* olarak belirtilmiştir. “Okulun sosyo-ekonomik

durumunun yetersiz olması” kategorisi kapsamında oluşan alt kategori “*okulun maddi imkânlarının kısıtlı olması*” yanıtıdır. Katılımcıların bu tema ve kategorilere ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

R-2 “*Hayır. Eğitim-öğretim hep aynı eski metotlar. Çağa uygun değil.*”

R-3 “*Hayır, modern yöntemlerden uzak.*”

R-8 “*Hayır. Okul öğrencilerinin sosyo-ekonomik durumunun düşük olması. Öğretmen kadrosunun yaşlı olması. Okulun maddi ve kısıtlı imkânları.*”

“Kısmen karşılıyor” (f=3) teması 2 kategoriye ayrılmaktadır. “Okulun sosyal çevreden kopuk olması” kategorisine ilişkin elde edilen alt kategoriler “*sosyal çevrenin beklentilerinden ve sorunlarından uzak olması ve veli ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmaması*” şeklindedir. “Okulun sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması” kategorisine ilişkin elde edilen alt kategori ise “*okulun mevcut kaynaklarının kısıtlı olması*” olarak belirtilmiştir. Katılımcıların bu tema ve kategorilere ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

R-9 “*Kısmen. Sosyal çevrenin beklentilerinden ve sorunlarından uzak.*”

R-10 “*Kısmen. Veli ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve etkileşimin artması gerekir. Okulun mevcut kaynakları kısıtlı, en iyi şekilde kullanılması gerekir.*”

Her iki okul türünde çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin üç tema etrafında toplandığı görülmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin okul kültürünün çağın ihtiyaçlarına uygun olduğunu belirten yanıtları 6 farklı kategoride ve 6 farklı alt kategoride birleşirken, resmi okullarda çalışan öğretmenlerin 2 farklı kategori ve 5 farklı alt kategoriyi oluşturduğu görülmektedir. Olumlu olarak verilen yanıtlardan sadece “*öğrenci talepleri*” ile “*öğrencilerin akademik ve kültürel anlamda donanımlı olması*” kategorileri birbiriyle nispeten uyuşmaktadır. Bunların dışında kalan özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerine ait kategoriler “*modern okul binaları, daha esnek kurallara sahip olması, gelişimin sürekli olması, velilerin beklentisi ve okulun sosyal çevresi*” olarak karşımıza çıkmaktadır. Resmi okullarda

çalışan öğretmenlerin görüşlerine ait kategoriler ise “*çağın ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran okul üyeleri olması*” olarak ulaşılmıştır. “Eksik” veya “kısmen karşılıyor” temalarında her iki okul türünde çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin farklı olduğu gözlenmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin eksiklik olarak düşündükleri kategoriler “*kurumsallaşmada yaşanan problem ve teknolojik gereçlerin kullanılmaması*” olurken resmi okullarda çalışan öğretmenlerin tespit ettikleri eksiklikler “*okulun sosyal çevreden kopuk olması ve okulun sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması*” şeklindedir. “Uygun değil” ve “hayır, karşılamıyor” temaları doğrultusunda elde edilen kategoriler özel okullarda çalışan öğretmenler tarafından “*okul binası ile öğretmenlere yaklaşım*” kategorileri iken, resmi okullarda çalışan öğretmenler tarafından “modern eğitimden uzak olması, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması, öğretmenlerin uyum içinde olmaması ve okulun sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması” olarak ifade edilmektedir. Araştırmanın bu sorusuna ilişkin özel okullarda çalışan öğretmenlerin daha olumlu görüşler belirttikleri, resmi okullarda çalışan öğretmenlerin ise daha olumsuz ve eksik olarak görüşler belirttikleri söylenebilir.

4.6 Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Okul kültürü öğretmenlik mesleğine tutumunuzu nasıl etkiliyor?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.11’de yer verilmektedir.

Tablo 4.11 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün öğretmenlik mesleğine tutumunu nasıl etkilediğine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Olumlu	4	Öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu etkiye sahip olması	Bireyin üzerinde olumlu etkiye sahip olması
			Meslek üzerinde olumlu etkiye sahip olması
		Öğretmenin inanç ve hedeflerine uygun olması	Okul kültürünün bireyin inanç ve hedeflerine uygun olması
			Bireye uygun olması

Tablo 4.11'in devamı

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Hem Olumlu Hem Olumsuz	3	Kurum içinde uyumsuzluk olması	Okul kültürünü oluşturan dinamiklerin tam anlamıyla sorunsuz çalışmaması
		Okul kültürünün oturmamış olması	Oturmuş okul kültürünün mevcut olduğu zamanlarda olumlu etkiye sahip olması
		Okul kültürü ve öğretmen uyumunun olması	Öğretmen ile uyumlu olan okul kültürünün olumlu etkilemesi
Olumsuz	2	Öğretmenler tarafından benimsenememesi	Mesleğe olan inancın yitirilmesine sebep olması Okul kültürünün öğretmenler tarafından içselleştirilememesi
Toplam	9		

Tablo 4.11'e göre okul kültürünün öğretmenlik mesleğine etkisinin 3 ana tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “olumlu” (f=4), “hem olumlu hem olumsuz” (f=3) ve “olumsuz” (f=2) olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Olumlu” (f=4) teması kapsamında oluşan kategoriler “*bireyin üzerinde olumlu etkiye sahip olması ve meslek üzerinde olumlu etkiye sahip olması*” şeklinde sıralanmaktadır. Bu kategorilere ait alt kategori “*öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu etkiye sahip olması*” şeklindedir. “*Öğretmenin inanç ve hedeflerine uygun olması*” kategorisine ait alt kategoriler “*okul kültürünün bireyin inanç ve hedeflerine uygun olması ve bireye uygun olması*” olarak oluşmuştur. Bu tema ve kategoriklere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

Ö-1 “*Olumlu etkiliyor.*”

Ö-5 “*Okul kültürünün meslek üzerinde olumlu etkisi olduğu için olumlu etkiliyor.*”

Ö-8 “Çalıştığım kurum kendi inanç ve hedeflerime uygun bir kurum. Bu nedenle beni besliyor, kendimi geliştirmem için önemli fırsatlar sunuyor.”

“Hem olumlu hem olumsuz” (f=3) temasına ilişkin ulaşılan kategoriler “kurum içinde uyumsuzluk olması, okul kültürünün oturmamış olması, okul kültürü ve öğretmen uyumunun olması” şeklindedir. “Kurum içinde uyumsuzluk olması” kategorisine ait alt kategori “okul kültürünü oluşturan dinamiklerin tam anlamıyla sorunsuz çalışmaması”; “Okul kültürünün oturmamış olması” kategorisine ait alt kategori “oturmuş okul kültürünün mevcut olduğu zamanlarda olumlu etkiye sahip olması”; “okul kültürü ve öğretmen uyumunun olması” kategorisine ait alt kategori ise “öğretmen ile uyumlu olan okul kültürünün olumlu etkilemesi” olarak sıralanmaktadır. Bu tema ve kategoriklere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

Ö-2 “Okul kültürünün oturmuş olması olumlu etkilerken oturmamış olması olumsuz etkiliyor.”

Ö-3 “Okul kültürünü oluşturan dinamiklerin birlikte sorunsuz çalışması sizi de daha fazla katkı sağlamaya sevk ediyor. Keşke tam anlamı ile çalışabilse.”

“Olumsuz yanıtlar” (f=2) temasına ilişkin ulaşılan kategori “öğretmenler tarafından benimsenememesi” ifadesidir. Bu kategoriye ait ulaşılan alt kategoriler “mesleğe olan inancın yitirilmesine sebep olması ve okul kültürünün öğretmenler tarafından içselleştirilememesi” olarak belirtilmektedir. Bu tema ve kategoriklere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

Ö-4 “Çalıştığım okulun kültürü, tutumumu olumsuz etkiliyor ancak mesleğe karşı inancımı yitirmemeye çalışıyorum. Beni mutlu edecek okullar ve öğrencilerin var olduğunu düşünüyorum.”

Ö-7 “Olumsuz. Çoğu öğretmenin içselleştirmedigini görüyorum.”

Araştırmada resmi okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Okul kültürü öğretmenlik mesleğine tutumunuzu nasıl etkiliyor?” sorusu

sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.12’de yer verilmektedir.

Tablo 4.12 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okullardaki okul kültürünün öğretmenlik mesleğine tutumunu nasıl etkilediğine ilişkin görüşleri.

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Okul Kültürünün Mesleki Tutuma Olumlu Etkisinin Olması	9	Öğretmenin okulunu sevmesi ve olumlu düşüncelere sahip olmasını sağlaması	Okul kültürünün öğretmenin mesleğinden keyif almasını sağlaması
			Bireyin okul kültürünün etkisiyle okulunu sevmesi
			Mesleki tutumun okul kültürünün etkisiyle şekillenmesi
			Bireyde okulla ilgili olumlu düşünceler oluşmasını sağlaması
		Öğretmenin gelişimini sağlaması	Kuralları ve çizgisi olan okulların öğretmenin mesleki gelişimini desteklemesi
			Bireyin amaca ulaşmak için kendini geliştirmesini sağlaması
Okul Kültürünün Mesleki Tutuma Olumsuz Etkisinin Olmaması	1	Çalışma isteği uyandırması	Öğretmenin çalışma isteğini artırması
			Öğretmenin severek çalışmasını sağlaması
Okul Kültürünün Mesleki Tutuma Olumsuz Etkisinin Olmaması	1	Öğretmenin diğer öğretmenlerden bağımsız hareket etmesi	Öğretmenin okul kültüründen bağımsız davranışlar sergilemesi
Toplam	10		

Tablo 4.12’de okul kültürünün öğretmenlerin mesleğine olan tutumu üzerine 2 temanın oluştuğu görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “okul kültürünün mesleki tutuma olumlu etkisinin olması” (f=9) ile “okul kültürünün mesleki tutuma etkisinin olmaması” (f=1) şeklindedir.

“Okul kültürünün mesleki tutuma olumlu etkisi” (f=9) teması altında elde edilen kategoriler “*Öğretmenin okulunu sevmesi ve olumlu düşüncelere sahip olmasını sağlaması*” olarak sıralanmaktadır. Bu kategoriye ait oluşan alt kategoriler “*Okul*

kültürünün öğretmen mesleğinden keyif almasını sağlaması, bireyin okul kültürünün etkisiyle okulunu sevmesi, mesleki tutumun okul kültürünün etkisiyle şekillenmesi, bireyde okulla ilgili olumlu düşünceler oluşmasını sağlaması” olarak belirtilmektedir. “Öğretmenin gelişimini sağlaması” kategorisine ait oluşan alt kategoriler “kuralları ve çizgisi olan bir okulun öğretmenin mesleki gelişimini desteklemesi ve bireyin amaca ulaşmak için kendini geliştirmesini sağlaması” yanıtlarıdır. “Çalışma isteği uyandırması” kategorisine ait oluşan alt kategoriler “Öğretmenin çalışma isteğini artırması ve öğretmenin severek çalışmasını sağlaması” şeklindedir. Bu tema ve kategoriklere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

R-1 “Okul kültürü öğretmen için en önemli etkidir. Okulunu seven öğretmen mutlu olur, mutlu öğretmen iyi ürün çıkarır. Bende işimi ve okulumu bu bağlamda seviyorum.

R-2 “Olumlu etkiliyor, okulumu seviyorum.”

R-4 “Severek çalışmamı sağlıyor.”

R-5 “Olumlu etkiliyor. Çünkü bilinen, tanınan ve kuralları olan bir okulda çalışmak mesleki gelişimime katkı sağlıyor.”

R-6 “Okulumla ilgili olumlu düşüncelere sahip olduğum için olumlu etkiliyor.”

R-7 “Kendimi geliştirmemi sağlıyor. Amaçlara ulaşmam beni çok mutlu ediyor.”

“Okul kültürünün mesleki tutuma etkisinin olmaması” (f=1) temasına ait kategori ise “öğretmenin diğer öğretmenlerden bağımsız hareket etmesi” olarak belirtilmektedir. Bu kategoriye ait oluşan alt kategori “öğretmenin okul kültüründen bağımsız davranışlar sergilemesi” olduğu görülmektedir. Bu tema ve kategoriklere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

R-9 “Okul kültüründen bağımsız düşünüyorum. Olumlu veya olumsuz etkilenmiyorum.”

Özel ve resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri karşılaştırıldığında okul kültürünün öğretmenlik mesleğine tutumuna etkisine yönelik yanıtların birbirinden farklılık gösterdiği görülmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerden olumlu etkiye sahip olduğunu düşünenlerin görüşleri *“öğretmenlik mesleğine olumlu etkiye sahip olması ve öğretmenin inanç ve hedeflerine uygunluğu”* kategorilerini oluşturmuştur. Bu kategoriler 4 farklı alt kategori ile desteklenmiştir. Resmi okullarda olumlu düşünceye sahip öğretmenlerin yanıtları 3 kategori ve 9 alt kategoriden oluşmaktadır. Bu kategorileri *“öğretmenin okulunu sevmesi ve olumlu düşüncelere sahip olmasını sağlaması, öğretmenin gelişimini sağlaması, çalışma isteği uyandırması”* görüşleri oluşturmaktadır. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin *“öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu etkiye sahip olması”* kategorisi ile *“öğretmenin okulunu sevmesi ve olumlu düşüncelere sahip olmasını sağlaması”* kategorisi benzerlik göstermektedir. Buradan hareketle araştırmanın bu sorusundan elde edilen bulgular doğrultusunda resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin daha olumlu bir tutuma sahip olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri kapsamında elde edilen “hem olumlu hem olumsuz” teması resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri arasında karşılık bulamamaktadır. “Olumsuz” olarak ifade edilen tema da yine özel okullarda çalışan öğretmenlerin yanıtları doğrultusunda oluşmuş olup resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri arasında yer bulamamıştır. Resmi okullarda çalışan öğretmenlerin “okul kültürünün mesleki tutuma etkisinin olmaması” teması da sadece bu okullarda çalışan öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

4.7 Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sizce mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktör (maaş, öğrenci başarısı vb.) nedir? Neden?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.13’de yer verilmektedir.

Tablo 4.13 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktöre ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Maaş	5	Maaş kaygısı yaşanmaması
Öğrenci başarısı	3	Öğretmenlerin öğrencilerin akademik kaygısını yaşaması
Öğrenci ve veli tutumu	4	Öğrencilerin öğretmene olan sevgisi
		Velilerin tutumu
		Öğrencilerin tutumu
Mesleğe duyulan saygı	1	Öğretmenlerin mesleğine öncelikle saygı duyması
Yönetici tutumu	2	Yöneticilerin takdiri
		İşveren tutumu
Meslektaş ilişkileri	2	İş ortamında huzur ve güven olması
		Arkadaş çevresi
Toplam	17	

Tablo 4.13 incelendiğinde öğretmenlerin mesleki doyuma ulaşmasında etkili olan faktörlerin 6 tema etrafında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “maaş” (f=5), “öğrenci ve veli tutumu” (f=4), “öğrenci başarısı” (f=3), “yönetici tutumu” (f=2), “meslektaş ilişkileri” (f=2) ve “mesleğe duyulan saygı” (f=1) şeklinde sıralanabilir.

“Maaş” (f=5) temasına ilişkin elde edilen kategoriler “*maaş kaygısı yaşanmaması*” ifadesidir. Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin bu tema ve kategoriye ilişkin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-3 “*Öğrenci başarısı beni ilk zamanlar doyuma ulaştırıyordu bir nebze ancak maaşlar ile beklenen performans arasındaki uçurumu gördüğümde, emeklerinin karşılığını maddi ve manevi olarak göremediğimden artık maaş diyorum. Çocukları yetiştiren öğretmenlerin kafasında geçinme vs. problemleri olmaması gerekir.*”

Ö-4 “*Maaş.*”

Ö-5 “Maaş.”

“Öğrenci ve veli tutumu” (f=4) temasına ilişkin ulaşılan kategoriler “*öğrencilerin öğretmene olan sevgisi, velilerin tutumu ve öğrencilerin tutumu*” şeklindedir. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmen yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-2 “Öğrencilerle olumlu iletişim kurabilmek.”

Ö-7 “Öğrenci-veli tutumu.”

“Öğrenci başarısı” (f=3) temasına ilişkin oluşturulan kategoriler “*öğretmenlerin öğrencilerin akademik kaygısını yaşaması*” olarak sıralanmaktadır. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmen yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-1 “Öğrencilerin akademik kaygısını yaşayan bir öğretmen olunmalı.”

Ö-2 “Öğrenci başarısı. Çünkü verdiğin emeğin geri dönüşünü görüyorsun ve bu seni ben başardım bu mesleği iyi yapabiliyorum şeklinde düşündürerek tatmin ediyor.”

“Yönetici tutumu” (f=2) temasına ilişkin oluşturulan kategoriler “*yöneticilerin takdiri ve işveren tutumu*” olarak tespit edilmiştir. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmen yanıtına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-5 “Yönetici takdiri.”

Ö-7 “İşveren tutumu.”

“Meslektaş ilişkileri” (f=2) teması altında oluşan kategoriler “*iş ortamında huzur ve güven olması ve arkadaş çevresi*” olarak sıralanmaktadır. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmen yanıtlarından bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-6 “İş ortamında meslektaşlar arasında huzur ve güvenin olması.”

“Mesleğe duyulan saygı” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “*öğretmenlerin mesleğine öncelikle saygı duyması*” olmuştur. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmen yanıtına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-3 “*Mesleki doyuma ulaşmada en önemli faktör yaptığın işe öncelikle saygı duymaktır. Sen mesleğine saygı duyup, sevgiyle işine sarılıyorsan zaten diğer tatmin edici unsurlar beraberinde geliyor.*”

Araştırmada resmi okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sizce mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktör (maaş, öğrenci başarısı vb.) nedir? Neden?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.14’de yer verilmektedir.

Tablo 4.14 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktöre ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Maaş	3	Öğretmenin ihtiyaçlarının karşılanmasında yeterli ücreti alması
Öğrenci ve velilerin tutumu	2	Öğrenciler ve velilerin davranışları Öğrencilerin memnuniyetini ifade etmesi
Öğrencilerin başarılı olması	6	Öğrencilerin sadece akademik değil her anlamda başarılı olması Öğrencilerin başarılı olması Öğrencilere temel değerler eğitiminin kazandırılması Öğrencilerin başarılı olması Öğrenci başarısı Öğrenci başarısı
Öğretmenin hedefe ulaşması	3	Öğretmenin faydalı ve başarılı olduğunu hissetmesi Öğretmenin amacına ulaşması ve takdir görmesi
Öğretmenlerin iletişimi	2	Öğretmenler arasında huzur ortamının olması Öğretmenlerin kendi aralarında uyumlu çalışmaları
Kıdem	1	Öğretmenin meslekte tecrübeli olması
Toplam	17	

Tablo 4.14’de öğretmenlerin mesleki doyumlarına ulaşmadaki en önemli faktörlerin 6 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “öğrencilerin başarılı olması” (f=6), “maaş” (f=3), “Öğretmenin hedefe ulaşması” (f=3), “öğrenci ve velilerin tutumu” (f=2), “öğretmenlerin iletişimi” (f=2) ve “kıdem” (f=1) olarak sıralanmaktadır.

“Öğrencilerin başarılı olması” (f=6) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*Öğrencilerin sadece akademik değil her anlamda başarılı olması, öğrencilerin başarılı olması, öğrencilere temel değerler eğitiminin kazandırılması, öğrencilerin başarılı olması, öğrenci başarısı ve öğrenci başarısı*” şeklindedir. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-1 “*Öğrenci başarısı mesleki doyumu artırır.*”

R-4 “*Öğrenci başarısı ama sadece akademik olarak değil.*”

R-7 “*Öğrenci başarısı ancak özellikle temel değerler eğitiminin kazandırılması.*”

R-8 “*Öğrenci başarısı.*”

“Maaş” (f=3) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*bireyin ihtiyaçlarının karşılanmasında yeterli ücreti alması*” olarak sıralanmaktadır. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-1 “*Bir öğretmen için en önemli faktör maaştır.*”

R-5 “*Maaş.*”

“Öğretmenin hedefe ulaşması” (f=3) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*faydalı olduğunu, hedefe ulaşmada başarılı olduğunu hissetme, öğretmenin amacına ulaşması ve takdir görmesi ile hedeflere ulaşma durumu*” olmuştur. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-6 “*Faydalı olduğunu görme hissi. Bir şeyler başarabilmek.*”

R-9 “Amaca ulaşmak ve takdir görmek. Emeğin ve niteliğin karşılığı alındığı için.”

R-10 “Hedeflere ulaşma durumu.”

“Öğrenci ve veli tutumu” (f=2) temasına ilişkin oluşan kategoriler “öğrencilerin ve velilerin davranışları ve öğrencilerin memnuniyetini ifade etmesi” olarak belirtilmektedir. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-2 “Öğrenci ve velilerin son 10 yılda olumsuz yönde değişmesi, öğrencinin bilinçsiz ve kaygısız olması.”

R-10 “Öğrenci memnuniyeti.”

“Öğretmenlerin iletişimi” (f=2) temasına ilişkin oluşan kategoriler “öğretmenler arasında huzur ortamının olması ve öğretmenlerin kendi aralarında uyumlu çalışmaları” şeklindedir. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-5 “Kurumda huzur ortamı.” ve “Çalışanlar arasındaki uyum.”

“Kıdem” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “öğretmenin meslekte tecrübeli olması” görüşüdür. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmenin yanıtına aşağıda yer verilmektedir:

R-3 “Yıllanmışlık.”

Mesleki doyuma ulaşmadaki faktörler incelendiğinde her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin “maaş, öğrenci başarısı, öğrenci ve velilerin tutumu ile meslektaş ilişkileri/öğretmenlerin tutumu” ile ilgili ortak temalar elde edildiği görülmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden farklılaştığı temalar “mesleğe duyulan saygı ve yönetici tutumu” olurken resmi okullarda çalışan öğretmenlerin özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden farklılaştığı temalar ise “bireyin hedefe ulaşması ve kıdem” temalarıdır.

Özel okullarda çalışan öğretmenler tarafından en çok vurgulanan tema “maaş” olurken resmi okullarda çalışan öğretmenlerin en çok vurguladıkları tema “öğrencilerin başarılı olması” olmuştur.

4.8 Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Okul idaresi veliler ile ilgili sorunlarda öğretmenlerinin arkasında durur mu?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.15’de yer verilmektedir.

Tablo 4.15 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin okul idaresinin velilerle ilişkili durumlardaki tutumuna ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Evet, durur	6	Kesinlikle durur
Hayır, durmaz	1	Velilerin müşteri olarak görülmesi ve her zaman haklı olduğunun düşünülmesi
Bazen durur	2	Öğretmenin haklı olduğu durumlarda yönetimin arkasında olması
		Belli ölçülerde durması
Toplam	9	

Tablo 4.15’de okul idaresinin yaşanan çeşitli durumlarda öğretmenin arkasında durması durumlarının 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “evet, durur” (f=6), “bazen durur” (f=2) ve “hayır, durmaz” (f=1) şeklinde sıralanmaktadır.

“Evet, durur” (f=6) temasının öğretmenler tarafından en çok vurgulanan tema olduğu gözlenmektedir. Öğretmenlerden bazılarının bu temaya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Ö-1 “Eğer haklı ise durur.”

Ö-3 “Okul idaresi veliler ile ilgili sorunlarda öğretmenlerin arkasında durmalı, bizim kurumda gerektiği kadarıyla duruluyor. Zaten bu bir duruş ve kişinin ilkeleriyle de ilişkili bence.”

Ö-6 “Evet.”

Ö-7 “Evet, durur.”

“Bazen durur” (f=2) teması kapsamında oluşturulan kategoriler “*öğretmenin haklı olduğu durumlarda yönetimin arkasında olması ve belli ölçülerde durması*” olarak ifade edilmektedir. Öğretmenlerden bazılarının bu temaya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Ö-4 “Belli ölçüde durabilir ancak her durumda ve her zaman durmaz.”

“Hayır, durmaz” (f=1) teması çerçevesinde elde edilen kategoriler “*velilerin müşteri olarak görülmesi ve her zaman haklı olduğunun düşünülmesi*” şeklindedir. kategorisini oluşturmuştur. Bu temaya ilişkin ilgili öğretmenin yanıtı aşağıda yer almaktadır:

Ö-2 “Hayır durmaz çünkü veliler birer müşteridir ve müşteri her zaman haklıdır.”

Araştırmada devlet okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Okul idaresi veliler ile ilgili sorunlarda öğretmenlerinin arkasında durur mu?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.16’da yer verilmektedir.

Tablo 4.16 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin okul idaresinin velilerle ilişkili durumlardaki tutumuna ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Evet, öğretmenin arkasında durur	7	Öğretmenin arkasında durur
Çoğunlukla durur	2	Çoğunlukla öğretmenin arkasında durur
Hayır, durmaz	1	Hayır, öğretmenin arkasında durmaz
Toplam	10	

Tablo 4.16’da okul idaresinin yaşanan sorunlara yönelik öğretmenine ilişkin tutumlarına ilişkin öğretmenlerin görüşleri 3 tema altında toplanmıştır. Bu temalar sırasıyla “evet, öğretmenin arkasında durur” (f=7), “çoğunlukla durur” (f=2) ve “hayır, durmaz” (f=1) sıralanmaktadır.

“Evet, öğretmenin arkasında durur” (f=7) teması öğretmenler tarafında en çok vurgulanan tema olmuştur. Bu temaya ilişkin oluşan kategoriler “*Öğretmenin arkasında durur*” şeklinde belirtilen ifadelerdir. Bu temaya ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

R-1 “Okul idaresi öğretmeni destekler, arkasında durur.”

R-4 “Evet, durur.”

R-6 “Bizim okulda dururlar diye düşünüyorum.”

“Çoğunlukla durur” (f=2) temasına ait kategori “*Çoğunlukla öğretmenin arkasında durur*” görüşlerinden oluşmaktadır. Bu temaya ilişkin ilgili öğretmenin yanıtı aşağıda yer almaktadır:

R-2 “Çoğunlukla”

R-9 “Evet, genelde durur.”

“Hayır, durmaz” (f=1) temasına ait kategori “*Hayır, öğretmenin arkasında durmaz*” şeklindedir. Bu temaya ilişkin ilgili öğretmenin yanıtı aşağıda yer almaktadır:

R-3 “Hayır, durmaz.”

Özel ve resmi okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yöneticilerine ilişkin ortak tutumlarının “*evet öğretmenin arkasında durur*” teması çerçevesinde şekillendiği söylenebilir. “*Hayır, durmaz*” teması da hem özel okullarda çalışan öğretmenler için hem de resmi okullarda çalışan öğretmenler için ortak oluşan tema olmuştur. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinin “*bazen durur*” teması ile

resmi okullarda çalışan öğretmenlerden farklılaştığı görülmektedir. Resmi okullarda çalışan öğretmenlerin farklılaşan görüşünün ise “çoğunlukla durur” teması olduğu tespit edilmiştir.

4.9 Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okula kendinizi ait hissediyor musunuz? Bunun nedeni nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.17’de yer verilmektedir.

Tablo 4.17 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okula kendilerini ait hissetmelerine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, hissediyorum	6	Okul üyelerinin uyum içinde olması	Öğretmenler arasında samimiyet ve güven ortamının olması
			Öğretmenin öğrencilerini ve öğretmen arkadaşlarını sevmesi
			İdarenin ve öğretmenlerin birbirine saygı duyması
			Öğretmen ve idarenin uyumlu olması
			Okul üyelerinin güçlü iletişime sahip olması
Kısmen hissediyorum	2	Okul üyelerinin hedef birliği içinde olması	Okul paydaşlarının ortak hedefe sahip olması
		Özel okulların atmosferi	Özel okulda çalışmanın aidiyet duygusunu azaltması
Hayır, hissetmiyorum	1	Öğretmen ilişkileri	Öğretmen ilişkilerinin uyumsuz olması
		Okul üyelerinin olumsuz ilişkileri	Okul paydaşlarının arasında samimi ilişkilerin olmaması
Toplam	9		

Tablo 4.17’de öğretmenlerin çalıştıkları okula ait aidiyet duygularına ilişkin görüşlerinin 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “evet, hissediyorum” (f=6), “kısmen hissediyorum” (f=2) ve “hayır, hissetmiyorum” (f=1) şeklindedir.

“Evet, hissediyorum” (f=6) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*okul üyelerinin uyum içinde olması ve okul üyelerinin hedef birliği içinde olması*” olarak sırlanmaktadır. “Okul üyelerinin uyum içinde olması” kategorisinde ortaya çıkan alt kategoriler “*öğretmenler arasında samimiyet ve güven ortamının olması, öğretmenin öğrencilerini ve öğretmen arkadaşlarını sevmesi, idarenin ve öğretmenlerin birbirine saygı duyması, öğretmen ve idarenin uyumlu olması ve okul üyelerinin güçlü iletişime sahip olması*” olurken; “okul üyelerinin hedef birliği içinde olması” kategorisinde ulaşılan alt kategori “*okul paydaşlarının ortak hedefe sahip olması*” olmuştur. Bu temaya ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

Ö-1 “Evet, sevdiğim, yıllardır çalıştığım bir ortam. Samimiyet ve güven duygusu.”

Ö-2 “Evet hissediyorum. Öğrencilerimi ve öğretmen arkadaşlarımı seviyorum.”

Ö-3 “Şu an çalıştığım kurumda özellikle idare ve öğretmen arkadaşlarımdan çoğu benim eski yetiştirdiğim öğrencilerimden oluşuyor. Bana saygılılar ve görüşlerime önem veriyorlar. Yeri geldiğinde destek istiyorlar. Kısacası sıkıntım yok memnunum.”

Ö-9 “Çalıştığım ortamdan çok memnunum, mutluyum. Okul idaresi, öğretmen arkadaşlar ve öğrencilerle olan iletişimimiz güçlü.”

“Kısmen hissediyorum” (f=2) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*özel okulların atmosferi ve öğretmen ilişkileri*” olmuştur. “Özel okulların atmosferi” kategorisinde oluşan alt kategori “*özel okulda çalışmanın aidiyet duygusunu azaltması*” şeklindedir. “Öğretmen ilişkileri” kategorisinde oluşan alt kategori ise “*öğretmen ilişkilerinin uyumsuz olması*” olmuştur. Bu temaya ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda yer almaktadır:

Ö-5 “Kısmen hissediyorum. Özel okulda çalışmak aidiyet duygusunu azaltıyor.”

Ö-6 “Kısmen hissediyorum (öğretmen ilişkileri).”

“Hayır, hissetmiyorum” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “okul üyelerinin olumsuz ilişkileri” kategorisidir. Bu kategoriye ait alt kategori ise “okul paydaşlarının arasında samimi ilişkilerin olmaması” olmuştur. Bu temaya ilişkin ilgili öğretmenin yanıtı aşağıda yer almaktadır:

Ö-4 “Hayır, ait olduğumu hissetmiyorum çünkü aile sıcaklığı yok. Hem çalışma arkadaşları arasında hem yönetim olarak hep hesap ve çıkara yönelik ilişkiler var.”

Araştırmada resmi okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okula kendinizi ait hissediyor musunuz? Bunun nedeni nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.18’de yer verilmektedir.

Tablo 4.18 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okula kendilerini ait hissetmelerine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, ait hissediyorum	9	Öğretmenin okulunu benimsemesi	Öğretmenin okulun üyesi olduğunu hissetmesi
		Öğretmenin meslektaşlarıyla iyi ilişkiler kurması	Meslektaşlarını sevmesi Bireyin her koşulda meslektaşlarının yanında olduğunu bilmesi
		İş ortamında huzur olması	Okuldaki huzur ortamının olması Öğretmenin okulda olmaktan mutlu olması
		Öğrencilerle iyi ilişkiler kurulması	Öğretmenin öğrencilerini sevmesi
		Öğretmenin okuldaki diğer meslektaşlarından yaşça daha büyük ve eski olması	Öğretmenin dışlanmışlık hissi yaşamaması ve buna bağlı olarak okuldan soğuması
Kısmen hissediyorum	1		
Toplam	10		

Tablo 4.18'e göre öğretmenlerin çalıştıkları okula kendilerini ait hissedip hissetmeme durumlarının 2 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “evet, ait hissediyorum” (f=9) ve “kısmen hissediyorum” (f=1) şeklindedir.

“Evet, ait hissediyorum” (f=9) temasına ait oluşan kategoriler “*öğretmenin okulunu benimsemesi, öğretmenin meslektaşlarıyla iyi ilişkiler kurması, iş ortamında huzur olması ve öğrencilerle iyi ilişkiler kurulması*” olarak sıralanmaktadır. “Öğretmenin okulunu benimsemesi” kategorisine ait alt kategoriler “*öğretmenin okulun parçası olduğunu hissetmesi, bireyin okulun üyesi olduğunu hissetmesi, öğretmenin okula aidiyet duyması ve öğretmenin çok uzun yıllardır aynı okulda olması*” olmuştur. “Öğretmenin meslektaşlarıyla iyi ilişkiler kurması” kategorisine ait alt kategoriler “*meslektaşlarını sevmesi ve bireyin her koşulda meslektaşlarının yanında olduğunu bilmesi*” şeklindedir. “İş ortamında huzur olması” kategorisine ait alt kategoriler “*okulda huzur ortamının olması ve öğretmenin okulda olmaktan mutlu olması*” görüşleridir. “Öğrencilerle iyi ilişkiler kurulması” kategorisine ait alt kategori ise “*bireyin öğrencilerini sevmesi*” olmuştur. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmen görüşlerine aşağıda yer verilmektedir:

R-1 “Okulumu seviyorum. Bu okulun parçası olmaktan mutluyum.”

R-2 “Evet, üyesi olduğumu hissediyorum.”

R-4 “Evet, meslektaşlarım bunda çok etkililer.”

R-5 “Evet, okuluma karşı kuvvetli bir aidiyet duyuyorum. Çalıştığım ortamdaki huzur bundaki en önemli etkidir.”

R-7 “Evet, burada mutluyum ve her koşulda tüm arkadaşlarımla yanımda olduğunu biliyorum.”

R-8 “Evet, öğrencilerimi seviyorum.”

“Kısmen hissediyorum” (f=1) temasına ait oluşan kategoriler “*öğretmenin dışlanmışlık hissi yaşamaması ve buna bağlı olarak okuldan soğuması*” şeklindedir. Bu

kategoriye ilişkin oluşan alt kategoriler ise “*öğretmenin okuldaki meslektaşlarından yaşça büyük ve eski olması*” olmuştur. Öğretmenin bu tema ve kategorilere ilişkin yanıtı aşağıda yer almaktadır:

R-9 “Kısmen hissediyorum. Okulda eskiyim. Anılarım ve çalışma arkadaşlarım olumlu hissetmemi sağlıyor. Ama bazen dışlanmışlık hissi yaşadığımda okulumdan soğuyorum.”

Özel ve resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinin çoğunlukla “*evet çalıştığım okula ait hissediyorum*” ve “*kısmen hissediyorum*” temaları çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. “*Hayır çalıştığım okula ait hissetmiyorum*” yanıtı ise sadece özel okullarda çalışan öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

4.10 Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulun güçlü yönleri nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.19’da yer verilmektedir.

Tablo 4.19 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun güçlü yönlerine ilişkin görüşleri

Tema	Kategori	Kategori
Öğretmenlere inisiyatif verilmesi	3	Öğretmenin isteklerinin göz ardı edilmemesi
		Öğretmenlerin karar alıcı olmada daha özgür olması
		Yöneticilerin öğretmenleri daha özgür bırakması ve öğretmenin daha verimli çalışması
Okulun sosyo-ekonomik durumu	2	Kurumun ekonomik açıdan güçlü olması
Çeşitli öğrenci profilleri	1	Uluslararası öğrencilerin olması

Tablo 4.19'un devamı

Tema	Kategori	Kategori
Öğrenci mevcudunun az olması	2	Öğrenci sayısının az olması Öğrencilerle birebir ilgilenme şansının olması
Kurumun niteliği	1	Kurumun yenilikçi ve çok yönlü olması
Kurumun fiziki olanakları	1	Okul binasının yeni olması
Kurumun öğretmen profili	2	Öğretmenin işbirliği yapabilmesi Öğrencileri için her durumda kendini adayan öğretmenlere sahip olması
Toplam	12	

Tablo 4.19'da öğretmenlerin çalıştığı okulların güçlü yönlerine ilişkin görüşlerinin 7 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “öğretmenlere inisiyatif verilmesi” (f=3), “okulun sosyo-ekonomik durumu” (f=2), “öğrenci mevcudunun az olması” (f=2), “kurumun öğretmen profili” (f=2), “çeşitli öğrenci profilleri” (f=1), “kurumun niteliği” (f=1) ve “kurumun fiziki olanakları” (f=1) olarak sıralanmaktadır.

“Öğretmenlere inisiyatif verilmesi” (f=3) teması altında oluşan kategoriler “öğretmenin isteklerinin göz ardı edilmemesi, öğretmenlerin karar alıcı olmada daha özgür olması ve yöneticilerin öğretmenleri daha özgür bırakması ve öğretmenin daha verimli çalışması” kategorileridir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-3 “Çalıştığım kurumda eksikleri gördüğümüzde çözüm yolları önerdiğimizde görüşlerimize önem verilmesi benim için önemli bir faktördür.”

Ö-5 “Öğretmenlerin karar alıcı olmada resmi okullara göre daha özgür olması.”

Ö-6 “Yöneticiler öğretmenleri daha özgür bırakmışlardır. Bu durumda öğretmenler daha verimli çalışmakta.”

“Okulun sosyo-ekonomik durumu” (f=2) teması altında oluşan kategoriler “*kurumun ekonomik açıdan güçlü olması*” şeklindedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-8 “*Ekonomik açıdan çok güçlü bir kurum. Eğitimle alakalı tüm teknolojik imkânlar üst düzeyde.*”

“Öğrenci mevcudunun az olması” (f=2) teması altında oluşan kategoriler “*öğrenci sayısının az olması ve öğrencilerle birebir ilgilenme şansının olması*” olarak ifade edilmektedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-9 “*Öğrenci sayısının az olması. Öğrencilerle birebir ilgilenme şansının olması.*”

“Kurumun öğretmen profili” (f=2) teması altında oluşan kategoriler “*öğretmenin işbirliği yapabilmesi ve öğrencileri için her durumda kendini adayan öğretmenlere sahip olması*” kategorileridir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-4 “*Öğrenciler için, ne olursa olsun, hangi şartlar var olursa olsun kendini adayan öğretmenlere sahip olması.*”

“Kurumun niteliği” (f=1) teması altında oluşan kategori “*kurumun yenilikçi ve çok yönlü olması*” kategorisidir. “Kurumun fiziki olanakları” (f=1) teması altında oluşan kategori “*okul binasının yeni olması*” olarak ifade edilmektedir. “Çeşitli öğrenci profilleri” (f=1) teması altında oluşan kategori “*uluslararası öğrencilerin olması*” şeklindedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-1 “*Kurumun yenilikçi ve çok yönlü olması.*”

Ö-8 “*Uluslar arası öğrenciler çok fazla.*”

Araştırmada resmi okullarda görev yapan olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulun güçlü yönleri nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.20’de yer verilmektedir.

Tablo 4.20 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun güçlü yönlerine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Öğretmen kadrosunun uyumu ve niteliği	7	Öğretmenler arasında amaç birliği olması
		Öğretmenlerin uyumlu olması
		Öğretmen kadrosunun tecrübeli ve çalışkan olması
		Öğretmenler arasında olumlu ilişkiler olması
		Öğretmenler arasında işbirliği ve dayanışma olması
		İşbirliği içinde ve çaba gösteren öğretmen kadrosunun olması
Okulun bulunduğu konum	3	Yetenekli çalışanlara sahip olunması
		Okulun merkezi konumda olması
		Köy okulu olması
Yöneticilerin tutumu	3	Okulun konumunun iyi olması
		İdarenin yaklaşımı
		Yöneticinin öğretmenlerle uyumlu çalışması
Velilerin tutumu	2	İdarenin öğretmenleri desteklemesi ve saygı duyması
		Velilerin öğretmene saygı duyması
Öğrenci başarısı	1	Veli profilinin iyi olması
Öğrenci mevcudu	1	Öğrencilerin akademik ve sportif başarılarının olması
Toplam	17	Öğrenci sayısının az olması

Tablo 4.20’de öğretmenlerin çalıştığı okulların güçlü yönlerine ilişkin görüşlerinin 6 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “öğretmen kadrosunun uyumu ve niteliği” (f=7), “okulun bulunduğu konum” (f=3), “yönetici tutumu” (f=3), “velilerin tutumu” (f=2), “öğrenci başarısı” (f=1) ve “öğrenci mevcudu” (f=1) şeklindedir.

“Öğretmen kadrosunun uyumu ve niteliği” (f=7) teması altında oluşan kategoriler *“öğretmenler arasında amaç birliği olması, öğretmenlerin uyumlu olması, öğretmen kadrosunun tecrübeli ve çalışkan olması, öğretmenler arasında olumlu ilişkiler olması, öğretmenler arasında işbirliği ve dayanışma olması, işbirliği içinde ve çaba gösteren öğretmen kadrosunun olması ve yetenekli çalışanlara sahip olunması”* olarak ifade edilmektedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-4 “Öğretmenlerin uyumu.”

R-5 “Öğretmen kadrosunun tecrübeli ve çalışkan olması.”

R-6 “Öğretmenler arası olumlu ilişkiler.”

R-10 “İmkânlar doğrultusunda çaba gösteren ve işbirliği içinde olan öğretmen kadrosu.”

“Okulun bulunduğu konum” (f=3) teması altında oluşan kategoriler *“okulun merkezi konumda olması, köy okulu olması ve okulun konumunun iyi olması”* olmuştur. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-1 “Merkezi bir okul. Şehrin ortasında.”

R-6 “Köy okulu olması.”

“Yöneticilerin tutumu” (f=3) teması altında oluşan kategoriler *“idarenin yaklaşımı, yöneticinin öğretmenlerle uyumlu çalışması ve idarenin öğretmenleri desteklemesi ve*

saygı duyması” şeklinde sıralanmaktadır. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-5 “Yöneticilerin öğretmenlerle uyumlu çalışması.”

R-8 “İdare öğretmenleri destekliyor.”

“Öğrenci başarısı” (f=1) teması altında oluşan kategori *“öğrencilerin akademik ve sportif başarılarının olması”* şeklindedir. “Öğrenci mevcudu” (f=1) teması altında oluşan kategori ise *“öğrenci sayısının az olması”* olarak belirtilmektedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

R-5 “Öğrencilerin akademik ve sportif başarılar elde ediyor olmasıyla ilçemizde özellikle tercih edilen bir okul olması.”

R-6 “Öğrenci sayısının az olması.”

Her iki okul türünde çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde bazı temalarda öğretmenlerin fikir birliğine ulaştıkları görülürken bazı temalarda görüşlerinin farklılaştığı gözlenmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin en fazla görüş belirttiği temanın *“öğretmenlere inisiyatif verilmesi”* teması olurken resmi okullarda çalışan öğretmenlerin *“öğretmen kadrosunun uyumu ve niteliği”* temasını vurguladıkları görülmektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden oluşan *“kurumun öğretmen profili”* teması ile resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden oluşan *“öğretmen kadrosunun uyumu ve niteliği”* temalarının benzerlik gösterdiği söylenebilir. Aynı şekilde özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden oluşan *“öğrenci mevcudunun az olması”* teması ile resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden oluşan *“öğrenci mevcudu”* temasının benzerlik taşıdığı görülmektedir.

4.11 On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulun sosyal-kültürel imkânları okul kültürünü nasıl etkiler?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.21’te yer verilmektedir.

Tablo 4.21 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun sosyal-kültürel imkânlarına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Olumlu etkiler	8	Okulda çeşitli faaliyetlerin yapılması
		Sosyo-kültürel faaliyetlerin sıklıkla yapılması
		Okulun sosyo-kültürel faaliyetler yapabilecek imkânlarının olması
		Okulda yapılan etkinliklerin veli, öğretmen ve yönetimi birleştirmesi
		Paydaşlar arası etkileşimi artıran faaliyetlerin mevcut olması
		Okulun hedeflerine yönelik faaliyetlerinin olması
		Yurt dışı gezilerinin yapılması
Etkisi olmaz	1	Okul kültürünü etkilemekte başarılı olmaması
Olumsuz etkiler	1	Öğrenciler arasında kültürel çatışmaların olması
Toplam	10	

Tablo 4.21’de okulların sosyo-kültürel imkânlarının okul kültürüne etkisine ilişkin öğretmen görüşlerinin 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “olumlu etkiler” (f=8), “etkisi olmaz” (f=1) ve “olumsuz etkiler” (f=1) şeklinde sıralanmaktadır.

“Olumlu etkiler” (f=8) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*okulda çeşitli faaliyetlerin olması, sosyo-kültürel faaliyetlerin sıklıkla yapılması, okulun sosyo-kültürel faaliyetler yapabilecek imkânların olması, okulda yapılan etkinliklerin veli, öğretmen ve yönetimi birleştirmesi, paydaşlar arası etkileşimi artıran faaliyetlerin mevcut yapılması, okulun hedeflerine yönelik faaliyetlerinin olması ve yurt dışı gezilerinin*

yapılması” şeklinde yer almaktadır. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-2 “Sosyo-ekonomik durum iyi olduğu için sosyal ve kültürel faaliyetler sıklıkla yapılır. Bu da okul kültürünü olumlu etkiler.”

Ö-4 “Elbette, daha fazla sosyo-kültürel imkânı olması bir avantaj ama bazı durumlarda o imkânları sağlaması için okulu tabiri caizse ‘itekleme’ gerekiyor.”

Ö-5 “Yapılan etkinlikler öğrenciler ve veliler ile olan etkileşimi artırır. Aynı zamanda öğretmenler de birbiriyle daha fazla iletişime girer. Bunlar da okul kültürünü olumlu etkiler.”

Ö-6 “İmkânı fazla okullar okul kültürünü ve etkileşimini artırıcı daha fazla faaliyete yer verirler ve böylelikle okul kültürü de gelişir.”

Ö-8 “Aslında okul kültürü sosyo-kültürel imkânları etkiliyor. Mesela yurt dışı gezileri yapılabiliyor. Bu da yine okulun hedefi, amacı ne ise ona yönelik ülkelere yapılıyor.”

“Etkisi olmaz” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “okul kültürünü etkilemekte başarılı olmaması” olarak belirtilmektedir. Bu tema ve kategorilere ilişkin ilgili öğretmen yanıtına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-3 “Sosyo-kültürel imkânların okul kültürünü etkilediğine inanıyorum fakat Türkiye’de eğitimin her konuda ihmal edildiğini düşünürsek ve maalesef özelde ve devlette bunun başarılı olduğunu düşünmüyorum.”

“Olumsuz etkiler” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “öğrenciler arasında kültürel çatışmaların olması” şeklinde oluşmuştur. Bu tema ve kategorilere ilişkin ilgili öğretmen yanıtına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-9 “Okulumuza kırsal kesimden gelen öğrencilerle kentte oturan öğrenciler arasında kültürel çatışma oluyor. Maddi imkânlardan dolayı planlanan program uygulanamıyor.”

Araştırmada resmi okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulun sosyal-kültürel imkânları okul kültürünü nasıl etkiler?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.22’de yer verilmektedir.

Tablo 4.22 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun sosyal-kültürel imkânlarına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Olumlu etkiler	7	Öğretmen ve yönetimi bir araya getirmesi
		Okulun sosyo-kültürel imkânlarının etkili olması
		Sosyo-kültürel imkânların okulu tercih edilen bir okul haline getirmesi
		Sosyo-kültürel imkânların bireyin okulu sevmesini ve sahiplenmesini sağlaması
Etkisi belirsizdir	1	Etkisinin ne olacağının kestirilememesi
Etkili değildir	1	Fazla katkı sağlamaması
Olumsuz etkiler	1	İmkânların yetersiz olmasının yapılacak faaliyetlerin gerçekleştirilememesine neden olması
Toplam	10	

Tablo 4.22’de okulların sosyo-kültürel imkânlarının okul kültürüne etkisine ilişkin öğretmen görüşlerinin 4 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “olumlu etkiler” (f=7), “etkisi belirsizdir” (f=1), “etkili değildir” (f=1) ve “olumsuz etkiler” (f=1) şeklinde ifade edilmektedir.

“Olumlu etkiler” (f=7) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*öğretmen ve yönetimi bir araya getirmesi, okulun sosyo-kültürel imkânlarının etkili olması, sosyo-kültürel imkânların okulu tercih edilen bir okul haline getirmesi ve sosyo-kültürel imkânların bireyin okulu sevmesini ve sahiplenmesini sağlaması*” olarak şekillenmiştir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarından bazıları şu şekildedir:

R-1 “Okul kültürünün gelişmesinde öğretmen ve yönetimi bir araya getirmek önemlidir. İmkânı olan okulların olumlu etkilendiğini düşünüyorum.”

R-5 “İmkânlar okulumuzu tercih edilen bir okul haline getirmekte, bu da okul kültürüne katkı sağlamaktadır.”

R-9 “Çok olumlu etkiler. Bu imkânların gelişmesi bireylerin okulu sevmesini ve sahiplenmesini sağlar.”

“Etkisi belirsizdir” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “*etkisinin ne olacağının kestirilememesi*” olarak ifade edilmektedir. Bu tema ve kategoriye ilişkin öğretmen yanıtı şu şekildedir:

R-6 “Etkisinin ne kadar olacağını kestirmek zor olsa da dolaylı faktörler arasındadır.”

“Etkili değildir” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “*fazla katkı sağlamaması*” olarak ifade edilirken “olumsuz etkiler” (f=1) temasına ilişkin oluşan kategori “*imkânların yetersiz olmasının yapılacak faaliyetlerin gerçekleştirilememesine neden olması*” şeklinde belirtilmektedir.

Okulların sosyo-kültürel imkânlarının okul kültürüne etkisine ilişkin özel ve resmi okullarda çalışan öğretmenlerin çoğunlukla “*olumlu etkiler*” teması altında birleştikleri görülmektedir. Aynı şekilde “*etkisi olmaz*” ve “*olumsuz etkiler*” temalarının hem özel okul hem de resmi okullarda çalışan öğretmenler tarafından benzerlik gösterdiği söylenebilir. Resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinin “dolaylı faktörler arasındadır” temasıyla özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden farklılık gösterdiği görülmektedir.

4.12 On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığımız okulun zayıf yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.23’de yer verilmektedir.

Tablo 4.23 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun zayıf yönlerine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, vardır	13	Öğrenci profili	Popüler kültürün öğrencileri etkilemesi
			Öğrencilerin teknoloji bağımlısı olması
			Öğrencilerin akademik beklentilerinin az olması
		Öğretmenlerin iş yükü	Öğretmenden beklentinin fazla olması
			Öğretmenlerin iş yükünün fazla olması
		Okul idaresinin tutumu	İdarenin öğretmenlere karşı olan tutumunun olumsuz olması
			Okula maddi imkân sağlama konusunda isteksiz olması
			Okulun ticarethane olarak görülmesi
		Öğretmene ödenen ücret	Öğretmene ödenen ücretin az olması
		Okulun konumu	Okulun şehir merkezinden uzak olması
		Okulun fiziki imkânları	Kapalı spor salonunun olmaması
		Kurum üyelerinin uyumsuzluğu	Öğretmen, öğrenci ve okul yönetiminin uyumsuz olması
		Veli tutumu	Velilerin ilgisiz olması
Hayır, yoktur	1	Zayıf yönlerinin olmaması	-
Toplam	14		

Tablo 4.23’de öğretmenlerin çalıştıkları okulların zayıf yönlerine ait görüşleri ele alınmaktadır. Buna doğrultuda 2 temanın oluştuğu görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “evet vardır” (f=13) ve “hayır, yoktur” (f=1) şeklindedir. “Evet, vardır” teması sekiz kategoriye ayrılmıştır. Bunlardan ilki “*öğrenci profili*” kategorisidir. Bu kategoriye yönelik oluşan alt kategoriler “*popüler kültürün öğrencileri etkilemesi, öğrencilerin teknoloji bağımlılığının olması ve öğrencilerin akademik beklentilerinin az olması*” olarak sıralanmaktadır.

“Öğretmenlerin iş yükü” kategorisine yönelik oluşan alt kategoriler “*eğitim faaliyetlerinin Öğretmene karşı beklentinin fazla olması ve öğretmenlerin iş yükünün fazla olması*” ifadeleridir.

“Okul idaresinin tutumu” kategorisine yönelik oluşan alt kategoriler “*idarenin öğretmenlere karşı olan tutumunun olumsuz olması, okula maddi imkân sağlama konusunda isteksiz olması ve okulun ticarethane olarak görülmesi*” olmuştur.

“Öğretmene ödenen ücret” kategorisine yönelik oluşan alt kategori “Öğretmene ödenen ücretin az olması” şeklindedir.

“Okulun konumu” kategorisine yönelik oluşan alt kategori “*okulun şehir merkezinden uzak olması*” olmuştur.

“Okulun fiziki imkânları” kategorisine yönelik oluşan alt kategori “*kapalı spor salonunun olmaması*” olarak belirtilmiştir.

“Kurum üyelerinin uyumsuzluğu” kategorisine yönelik oluşan alt kategori “*öğretmen, öğrenci ve okul yönetiminin uyumsuz olması*” şeklindedir.

“Veli tutumu” kategorisine yönelik oluşan alt kategori “*velilerin ilgisiz olması*” olmuştur.

Yukarıda bahsedilen tema, kategori ve alt kategorileri oluşturan öğretmen yanıtlarından bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-2 “Evet vardır, okulun ticarethane olarak görülmesi.”

Ö-3 “Çalıştığım kurumun öğretmeni ve yöneticisi ile elinden geldiği çabayı gösterdiğini düşünüyorum. Fakat her kurumda olduğu gibi motivasyon düşürücü etkiler olabiliyor. Kurumda ben daha çok popüler kültürün içinde kaybolan gençlerin emek, para ve zamanlarının boşa gitmesinden dolayı üzülüyorum. Son üç dört senede öğrencilerde karşılaştığım olumsuz yönde teknoloji bağımlılığı ve okumanın fayda sağlamadığı anlayışı bizim eksik kalmamızı sağlıyor.”

Ö-4 “Çok fazla zayıf yönü olduğunu düşünüyorum. Öğretmenlere tutumu, verilen hizmetin geliştirilmesini sadece öğretmenden beklemek, yönetim veya kurucunun okula maddi imkan sağlama konusundaki isteksizliği.”

Ö-5 “Öğretmenlere ödenen ücret resmi okullara göre çok çok az.”

Ö-6 “Öğretmenlerin iş yükü çok fazla.”

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulların zayıf yönlerine ait görüşleri incelendiğinde “hayır yoktur” (f=1) şeklinde bir temaya ulaşıldığı görülmektedir.

Araştırmada resmi okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Çalıştığınız okulun zayıf yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.24’de yer verilmektedir.

Tablo 4.24 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çalıştıkları okulun zayıf yönlerine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, zayıf yönleri vardır	14	Okulun fiziki yetersizliği	Öğretmenler odasının yetersiz olması
			Spor salonunun yetersiz olması
		Ulaşım	Ulaşımın taşımaları nedeniyle zor olması
			Okul-veli uyumunun sağlanamamış olması
		Veli profili	Velilerin bilinçsiz olması

Tablo 4.24'ün devamı

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Evet, zayıf yönleri vardır	14	Akademik başarısızlık	Akademik başarının istenen düzeye ulaşamaması
		Öğrenci mevcudu	Öğrenci mevcudunun kalabalık olması
		Sosyo-ekonomik ve sosyo kültürel imkânlar	Sosyo-kültürel etkileşimin az olması
			Sosyo-ekonomik durumun yetersiz olması
		Öğretmen profili	Öğretmenler arasında birlik, beraberlik ve koordinasyonun sağlanamaması
			Öğretmenlerin uyumsuz olması
Toplam	14		

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulların zayıf yönlerine ait görüşleri incelendiğinde bu kapsamda 1 temanın olduğu görülmektedir. Buna göre özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamı okullarında eksiklikler olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. “Evet, zayıf yönleri vardır” (f=14) teması kapsamında 7 ayrı kategori oluşmuştur. Bu kategoriler “okulun fiziki yetersizliği, ulaşım, veli profili, akademik başarısızlık, öğrenci mevcudu, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel imkânlar ve öğretmen profili” şeklinde sıralanmaktadır.

“Okulun fiziki yetersizliği” kategorisine yönelik oluşan alt kategoriler “*öğretmenler odasının yetersiz olması, spor salonunun yetersiz olması*” şeklindedir.

“Ulaşım” kategorisine yönelik oluşan alt kategoriler “*okula ulaşımında problem olması ve ulaşımın taşımalı eğitim olması nedeniyle zor olması*” olmuştur.

“Veli profili” kategorisine yönelik oluşan alt kategoriler “*okul-veli uyumunun sağlanamamış olması ve velilerin bilinçsiz olması*” ifadeleridir.

“Öğrenci mevcudu” kategorisine yönelik oluşan alt kategori “*öğrenci mevcudunun kalabalık olması*” şeklindedir.

“Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel imkânlar” kategorisine yönelik oluşan alt kategoriler “*sosyo-kültürel etkileşimin az olması ve sosyo-ekonomik durumun yetersiz olması*” ifadeleridir.

“Öğretmen profili” kategorisine yönelik oluşan alt kategoriler “*öğretmenler arasında birlik, beraberlik ve koordinasyonun sağlanamaması ve öğretmenlerin uyumsuz olması*” ifadeleri ile belirtilmiştir.

Yukarıda bahsedilen tema, kategori ve alt kategorileri oluşturan öğretmen yanıtlarından bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

R-1 “*Okulumuz iki binadan oluşuyor ve sadece bir öğretmenler odası var.*”

R-2 “*Fiziki yetersizlik.*”

R-3 “*Ulaşım.*”

R-4 “*Okulun fiziki durumu, spor salonu yetersiz, öğretmenler odası bakımsız.*”

R-5 “*Öğrenci sayısının kalabalık olması, fiziki imkansızlıkların bulunması, okul bahçesinin küçük olması, oyun alanlarının kısıtlı olması.*”

R-6 “*Okul-veli uyumunun sağlanamamış olması, akademik başarının istenen düzeye ulaşmamış olması, ulaşımın taşımali eğitim sebebiyle zor olması.*”

R-8 “*Sosyo ekonomik durumun yetersiz, velilerin ilgisiz olması.*”

Özel okullarda ve resmi okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulun zayıf yönlerin ile ilgili benzer görüşler belirttikleri görülmektedir. Bu benzerlikler “*okulun fiziki imkânları*” teması ile “*okulun fiziki yetersizliği*” teması; “*kurum üyelerinin uyumsuzluğu*” teması ile “*öğretmen profili*” teması; “*veli tutumu*” teması ile “*veli profili*” temalarıdır. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri “*öğrenci profili, öğretmenlerin iş yükü, okul idaresinin tutumu, öğretmene ödenen ücret ve okulun konumu*” temaları ile resmi okullarda çalışan öğretmenlerden

ayrılmaktadırlar. Resmi okullarda çalışan öğretmenlerin görüşleri de “*ulaşım, akademik başarısızlık, öğrenci mevcudu ve sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel imkânlar*” temalarıyla özel okullarda çalışan öğretmenlerden ayrılmaktadırlar.

4.13 On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Öğretmenlik mesleğinin size ne kattığını düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.25’de yer verilmektedir.

Tablo 4.25 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Sabır	3	Sabırlı olmak
Bireyde olumlu değişim yaratması	6	Bireyde var olan insani duyguları daha da güçlendirmesi
		Bireylerin hayallerini gerçekleştirme imkânı sağlaması
		İyi insan ilişkilerine sahip olması
		İyi bir gözlemci olması
Bireyde olumlu değişim yaratması	6	Bireyin kendini sürekli geliştirme dürtüsü içinde olması
		Bireyin empati düzeyini artırması
Sevgi ve sevinç duygusu oluşturmaları	5	Öğrenci sevgisi oluşturmaları
		Yaşama sevinci oluşturmaları
		Merhamet, sevgi ve saygı hissi oluşturmaları
Toplam	14	

Tablo 4.25’de özel okullarda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşlerinin 3 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar sırasıyla “*bireyde olumlu değişim yaratması*” (f=6), “*sevgi ve sevinç duygusu oluşturmaları*” (f=5) ve “*sabır*” (f=3) şeklindedir.

“Bireyde olumlu değişim yaratması” (f=6) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*bireyde var olan insani duyguları daha da güçlendirmesi, bireylerin hayallerini gerçekleştirme imkanı sağlaması, iyi insan ilişkilerine sahip olması, iyi bir gözlemci olması, bireyin kendini sürekli geliştirme dürtüsü içinde olması ve bireyin empati düzeyini artırması*” olarak sıralanmaktadır. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtlarına aşağıda yer verilmektedir.

Ö-2 “*Hayallerimi gerçekleştirme imkânı.*”

Ö-8 “*Bende var olan insani duyguları daha da güçlendirdiğini düşünüyorum.*”

Ö-9 “*Kendini sürekli geliştirme dürtüsü, iyi bir gözlemci olma.*”

“Sevgi ve sevinç duygusu oluşturmaları” (f=5) temasına ilişkin oluşan kategoriler “*öğrenci sevgisi oluşturmaları, yaşama sevinci oluşturmaları, merhamet, sevgi ve saygı hissi oluşturmaları*” olmuştur.

“Sabır” (f=3) teması ilişkin oluşan kategoriler “*sabırlı olmak*” şeklindedir.

Araştırmada resmi okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Öğretmenlik mesleğinin size ne kattığını düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.26’da yer verilmektedir.

Tablo 4.26 Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Diğer bireylerle iletişim kurmayı sağlaması	3	İnsani ilişkiler konusunda yeterlilik kazandırması
		İletişim gücünü ve insani ilişkileri geliştirmesi
Bireysel gelişime ve değişime katkı sağlaması	4	Bilimsel gelişmeleri ve toplumsal değişimleri sürekli takip etme ihtiyacı oluşturmaları

Tablo 4.26'nın devamı

Tema	Frekans	Kategori
Bireysel gelişime ve değişime katkı sağlaması	4	Kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlaması Bireyin kendisini her zaman geliştirip yenileyebilmesi
Sabır	2	Sabırlı olmayı öğretmesi
Saygınlık	2	Toplumda saygınlık kazandırması
Öğrenci yetiştirmenin verdiği mutluluk	2	Öğretmenin birçok öğrencinin hayatına dokunması Topluma faydalı bireyler yetiştirmenin hazzının yaşanması
Toplam	13	

Tablo 4.26'da resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşlerinin 5 tema altında toplandığı görülmektedir. Bu temalar “bireysel gelişime ve değişime katkı sağlaması” (f=4), “diğer bireylerle iletişim kurmayı sağlaması” (f=3), “sabır” (f=2), “saygınlık” (f=2) ve “öğrenci yetiştirmenin verdiği mutluluk” (f=2) şeklinde sıralanmaktadır.

“Bireyin gelişim ve değişime açık olması” (f=4) teması kapsamında oluşan kategoriler “bilimsel gelişmeleri ve toplumsal değişimleri sürekli takip etme ihtiyacı oluşturmaları, kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlaması, daima kendini geliştirme ihtiyacı hissettirmesi ve bireyin kendisini her zaman geliştirip yenileyebilmesi” olarak belirlenmiştir. Bu tema ve kategorilere ilişkin öğretmenlerin yanıtları aşağıda paylaşılmaktadır:

R-4 “Daima kendini geliştirme ihtiyacı. Öğrenmeye devam ediyorum.”

R-5 “Kendimi gerçekleştirmemi sağladı. İdealim öğretmen olmaktır.”

R-7 “Kendimi her zaman geliştirebiliyorum. Yenileniyorum.”

R-9 “Sürekli takip edilen bilimsel gelişme ve toplumsal değişimler.”

“Diğer bireylerle iletişim kurmayı sağlaması” (f=3) teması kapsamında oluşan kategoriler “*insani ilişkiler konusunda yeterlilik kazandırması ve iletişim gücünü ve insani ilişkileri geliştirmesi*” ifadelerinden meydana gelmektedir.

“Sabır” (f=2) teması kapsamında oluşan kategoriler “*sabırlı olmayı öğretmesi*” şeklindedir.

“Saygınlık” (f=2) teması kapsamında oluşan kategori “*toplumda saygınlık kazandırması*” olmuştur.

“Öğrenci yetiştirmenin verdiği mutluluk” (f=2) teması kapsamında oluşan kategoriler “*öğretmenin birçok öğrencinin hayatına dokunması ve topluma faydalı bireyler yetiştirmenin hazzının yaşanması*” ifadeleridir.

Öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşlerinin “sabır” temasında birleştiği görülmektedir. Diğer temalar ise her iki okul türünde çalışan öğretmenler tarafından farklı olarak yorumlanmıştır.

4.14 On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada özel okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Öğretmenlik mesleğinin size ne kattığını düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.27’de yer verilmektedir.

Tablo 4.27 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Olumlu yönde etkiler	19	Bireyde kişilik gelişimini sağlaması	Entelektüel bireyler yetişmesini sağlama
			Çevresindeki sorunlara duyarlı bireyler yetişmesini sağlama
			Empati becerisi yüksek bireyler yetişmesini sağlama

Tablo 4.27'nin devamı

Tema	Frekans	Kategori	Alt Kategori
Olumlu yönde etkiler	19	Bireyde kişilik gelişimini sağlama	Atatürk ilkelerine bağlı bireyler yetişmesini sağlama
			Sosyal yönü yüksek bireyler yetişmesini sağlama
			İnsan ilişkilerinde bireyin hareketlerine yön vermesini sağlama
			Bilinçli vatandaş yetişmesini sağlama
			Bireyin kendini tanımasını sağlama
			Bireyin sosyalleşmesini sağlama
			Çevreye duyarlı birey yetişmesini sağlama
			İnsan ilişkilerini geliştirmeye katkı sağlama
			Bireyi geleceğe hazırlaması
			Gelecekteki iş ve sosyal yaşama bireyi hazırlaması
		Düşünme becerilerini geliştirmesi	Düşünme, analiz, geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurulmasını sağlama
		Çok yönlü bir ders olması	Disiplinler arası çok yönlü bir yapıya sahip olması
		Farklılıklara saygıyı öğretmesi	Bireyin farklı kültürleri tanımasını sağlama
			Farklı yaşam şartlarını tanıma fırsatı sağlama
		Hayatla ilişkili olması	Hayatın içinde bir ders olması
Toplam	19		

Tablo 4.27’de özel okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin görüşleri doğrultusunda 1 tema oluştuğu görülmektedir. Bu tema “*olumlu yönde etkiler*” ($f=19$) şeklindedir. Temalar kendi içinde 7 kategoriye ayrılmıştır.

“Bireyde kişilik gelişimini sağlaması” kategorisi kapsamında oluşan alt kategoriler “*entelektüel bireyler yetişmesini sağlama, çevresindeki sorunlara duyarlı bireyler yetişmesini sağlama, empati becerisi yüksek bireyler yetişmesini sağlama, Atatürk ilkelerine bağlı bireyler yetişmesini sağlama, sosyal yönü yüksek bireyler yetişmesini sağlama, insan ilişkilerinde bireyin hareketlerine yön veren ana faktör olması, bilinçli vatandaş yetişmesini sağlama, bireyin kendini tanımasını sağlama, bireyin sosyalleşmesini sağlama, çevreye duyarlı birey yetişmesini sağlama ve insan ilişkilerini geliştirmeye katkı sağlama*” olmuştur.

“Bireyi geleceğe hazırlama” kategorisinde oluşan alt kategoriler “*gelecekteki iş ve sosyal yaşama bireyi hazırlaması*” şeklindedir.

“Düşünme becerisini geliştirmesi” kategorisine ait alt kategoriler “*düşünme, analiz, geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurulmasında ana faktör olması ve geçmiş ve gelecek arasında bağlantı sağlaması*” olmuştur.

“Çok yönlü bir ders olması” kategorisine ait alt kategoriler “*disiplinler arası çok yönlü bir yapıya sahip olması*” ifadelerinden oluşmaktadır.

“Farklılıklara saygı ve hayatla ilişkili olması” kategorileri doğrultusunda oluşan alt kategoriler “*bireyin farklı kültürleri tanıması ve saygı duyması, farklı yaşam şartlarını tanıma fırsatı sağlaması ve hayatın içinde bir ders olması, hayata yayılacak bir ders olması*” olmuştur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yanıtlarından bazılarına aşağıda yer verilmektedir:

Ö-1 “*Bence en önemli ders. Çok hayatın içinde bir ders, yaşatarak öğretiyoruz.*”

Ö-2 “*Sosyal bilgilerin içeriğinde bulunan entelektüel bireyler, çevresindeki sorunlara karşı duyarlı bireyler, empati becerisi yüksek bireyler, vatani ve milletini seven,*

Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun bireyler yetiştirmek ve onlara bu duygu ve becerileri kazandırmak okul kültürünün oluşmasını olumlu yönde etkiler.”

Ö-3 “Sosyal bilgiler dersini öncelikle tarih disiplini üzerinden değerlendirmek istiyorum. Düşünme, analiz, toplumsal hafıza, değerler bilinci, geçmiş ile gelecek arasında bağ kurmada yardımcı olduğunu düşünüyorum.”

Ö-5 “Sosyal bilgiler bireyi birey yapan disiplinleri inceler, konusu insandır. Sosyal yönü yüksek insanlar bir örgütün kültürüne daha iyi adapte olurlar. Olumlu etkiler.”

Ö-6 “Sosyal bilgiler okul kültürünü oluşturan, insan ilişkilerinde bireyin hareketlerine yön veren ve böylelikle aslında okul kültürünün ana faktörlerinden birisidir.”

Ö-7 “Dersten öte hayata yayılacak bir ders. Bilinçli vatandaş olma yönünde oldukça önemli. Bu da kültürün oluşmasını etkiliyor.”

Araştırmada resmi okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Öğretmenlik mesleğinin size ne kattığını düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin görüşlerine Tablo 4.28’de yer verilmektedir.

Tablo 4.28 Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin görüşleri

Tema	Frekans	Kategori
Okul kültürünün oluşmasında önemli bir yere sahip olması	9	Sosyal bilgiler dersi lokomotif görevi görmesi
		Hayatın ta kendisiyle ilgili bir ders olması
		Okulun işleyişi ve kurallarını öğrenciye öğreten bir ders olması
		Toplumsal uyumu, hakları ve görevleri öğreten bir ders olması
		Pek çok sosyal becerinin kazandırıldığı bir ders olması

Tablo 4.28'in devamı

Tema	Frekans	Kategori
Okul kültürünün oluşmasında önemli bir yere sahip olması	9	Sorunlara ve olaylara duyarlı, Atatürk ilkelerine bağlı bireylerin yetişmesini sağlayan bir ders olması
		Okul ortamına ilişkin beceriler kazandırması
		Sosyalleşme, insan ilişkileri, iletişim ve farkındalık gibi becerilerin kazandırıldığı bir ders olması
Okul kültürünün etkisinin olmaması	1	Okul kültürünün sosyal bilgiler dersinden bağımsız olması
Toplam	10	

Tablo 4.28’de resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin görüşleri doğrultusunda 2 tema oluştuğu görülmektedir. Bu temalar “*okul kültürünün oluşmasında önemli bir yere sahip olması*” (f=9) ve “*okul kültürünün etkisinin olmaması*” (f=1) şeklindedir.

“Okul kültürünün oluşmasında önemli bir yere sahip olmaması” kategorisine ait alt kategoriler “*sosyal bilgiler dersi lokomotif görevi görmesi, hayatın ta kendisiyle ilgili bir ders olması, okulun işleyişi ve kurallarını öğrenciye öğreten bir ders olması, toplumsal uyumu, hakları ve görevleri öğreten bir ders olması, pek çok sosyal becerinin kazandırıldığı bir ders olması, sorunlara ve olaylara duyarlı, Atatürk ilkelerine bağlı bireylerin yetişmesini sağlayan bir ders olması, okul ortamına ilişkin beceriler kazandırması ile sosyalleşme, insan ilişkileri, iletişim, farkındalık gibi becerilerin kazandırıldığı bir ders olması*” olarak belirtilmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin yanıtlarından bazıları aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

R-4 “*Olumlu etkiler çünkü bu ders hayatın ta kendisiyle ilgilidir.*”

R-5 “*Sosyal bilgiler dersi okulun işleyişini, kurallarını öğrencilere öğreten ders olması nedeniyle okul kültürünün oluşmasına katkı sağlamaktadır.*”

R-7 “En önemli ders olduğunu düşünüyorum. Birçok sosyal beceri bu derste öğretiliyor.”

R-9 “Çok fazla ve olumlu etkiler. Okul bir sosyal ortamdır. Sosyal bilgiler dersi bu ortama dair becerileri geliştirir. İlişkileri düzenler.

“Okul kültürünün etkisinin olmaması” (f=1) teması kapsamında oluşan kategori “okul kültürü sosyal bilgiler dersinden bağımsız olmaması” ifadesi ile temsil edilmektedir.

Özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin görüşlerinin tümüyle olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir. Resmi okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise çoğunlukla önemli bir yere sahip olduğu görüşünü benimsedikleri söylenebilir. “Okul kültürünün etkisinin olmaması” teması resmi okullarda çalışan öğretmenlerin özel okullarda çalışan öğretmenlerin görüşlerinden ayrıldığı nokta olmuştur.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Tartışma ve Yorumlar

Bu bölümde okul kültürünün özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumu üzerindeki etkisini ortaya koyan bulgular yorumlanarak tartışılmıştır.

5.1.1 Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmının bu bölümünde özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürü kavramına ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürü algıları değerlendirildiğinde çoğunlukla benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Her iki okul türünde de öğretmenler okul kültürü kavramını “okul paydaşlarının uyum içinde olması” yönünde ifade etmişlerdir. Okulların iklimi göz önünde bulundurulduğunda her okulun kendine özgü bir karaktere sahip olduğu söylenebilir (İpek, 1999). Okulun geçmişi, gelenekleri, okul paydaşlarının birbiriyle olan etkileşimleri okula özgü bir kültür oluşturmada rol oynamaktadır (Balcı, 2002). Bu araştırmada da öğretmenler okul kültürünü büyük ölçüde okul paydaşlarının uyumlu olması durumunun oluşturduğu görülmektedir.

5.1.2 İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin “iş doyumu” kavramına ilişkin görüşleri tespit edilerek iş doyumunun okul kültürü ile ilişkisi ele alınmıştır. Bu kapsamda özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumunu “maddi ve manevi doyum” olarak açıkladıkları görülmektedir. Buna karşın devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri iş doyumu kavramını “işini severek yapmak” şeklinde ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin “öğrencilerden alınan geri bildirim, başarı ve takdir edilmek” temalarına ilişkin benzer görüşlere sahip oldukları tespit edilmiştir. İş doyumu kişinin

mevcut işine yönelik sahip olduğu duygu, düşünce, inanç ve tutumların toplamıdır. Bireylerin iş tatmin düzeylerini işin çeşidi, iş arkadaşları, işverenin tutumu, maaş gibi faktörler etkilemektedir (George ve Jones, 2008). Bu faktörler dolayısıyla da iş doyumunu farklı insanlar için çeşitli şeyler ifade eden çok yönlü bir kavram olmuştur (Mullins, 2005). Bu araştırmada öğretmenlerin iş doyumunu daha çok maddi ve manevi doyum ile işini severek yapmak durumlarının etkilendiği görülmektedir. Ülkemizde öğretmenlere ilişkin sorunlar üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde en önemli sorunların başında ekonomik sorunlar gelmektedir. Özellikle büyük şehirlerdeki yaşam standartları dikkate alındığında öğretmenlik mesleği bireylerin hayatlarını sürdürmeleri için tek başına yeterli gelmemekte, nitekim öğretmenler ek işlere başvurumaktadırlar (Sarıhan, 2019). Devlet okulunda görev yapan öğretmenlerin maaşlarının özel okullarda görev yapan öğretmenlerin maaşlarından genellikle daha yüksek olduğu düşünüldüğünde özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumunu, maddi ve manevi doyum temasıyla ilişkilendirmesi araştırmadan beklenen bir sonuçtur (Kandemir, 2015; Akt. Gürler, 2020).

5.1.3 Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürünü şekillendiren unsurlar kavramına ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bu araştırma sorusuna ilişkin görüşleri incelendiğinde hem özel okullarda hem de devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çoğunlukla benzer yanıtlar verdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri “öğretmenlerin birbiriyle uyumu, yönetici tutumu, okulun bulunduğu çevre-coğrafya, veli ve okul sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durum” çerçevesinde birleşmektedir. Ancak araştırmada okul kültürünü oluşturan unsurları özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin daha fazla faktör ortaya koyarak açıkladıkları da tespit edilmiştir. Özel okullarda eğitim ve öğretim faaliyetleri, özellikle son yıllarda devlet okullarından farklı olarak veli ve öğrenci beklentilerinden etkilenmektedir. Bu etkileşim doğrudan okulun vizyonunu da etkilemektedir. Özel okullarda çalışan öğretmenlerin uyum sağlaması gereken çok çeşitli örgüt iklimi ortaya çıkmakta, kurumların beklentileri öğretmenlerin tutumunda belirleyici rol oynamaktadır (Kaya, 2009). Buradan hareketle devlet okullarında çalışan öğretmenler için böyle bir

durumun söz konusu olmadığı söylenebilir. Buna bağlı olarak özel okullarda görev yapan öğretmenlerin okul kültürünü şekillendiren faktörlere yönelik görüşlerinin devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre daha gelişmiş olduğu ifade edilebilir.

5.1.4 Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürünün mesleki doyum üzerindeki etkisine ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre okul kültürünün mesleki doyum üzerindeki olumlu etkisini “uyumlu çalışma arkadaşları” olarak açıklarken devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri bu soruya ilişkin “öğretmen ve idarenin tutumu” olarak görüş belirtmişlerdir. Ayrıca her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin “bireyin işinden keyif alması” şeklinde ortak bir temada birleştikleri de görülmektedir. Bu doğrultuda her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin okul kültürünün mesleki doyum üzerindeki olumlu etkisini vurguladıkları görülmektedir. Literatürde doyum kavramı, kişilerin ilgi, istek, arzu ve beklentilerinin karşılanması olarak tanımlanmaktadır. Bireyin çalışma ortamı, iş arkadaşları ile olan iletişimi mesleki doyumunu etkilemektedir. (Recepoğlu ve Ülker Tümlü, 2015). Kuzgun, vd., (1999) göre ise mesleki doyum, bireyin ihtiyaçlarının yapılan iş tarafından karşılanabilmesi durumudur. Yani bir kimsenin ihtiyaçlarının sıralaması ile mesleğin bu ihtiyaçları sağladığı olanakların sırası birbiriyle örtüştüğü düzeyde hoşnutluktan söz edilebilir. Mesleğin gerektirdiği kriterler ile bireyin bilgi, beceri ve yeteneklerinin tutarlı olması, çalışma ortamındaki meslektaş ilişkilerinin olumlu olması, kazanç düzeyinin yeterli olması, bireyin yaptığı işe karşılık olarak ödül ve takdir alması, meslekte terfi fırsatının olması, kişiye gerekli yetki ve sorumlulukların verilmesi mesleki doyumunu etkileyen faktörler olarak sıralanabilir. Literatürdeki bu açıklamaların bu araştırmanın sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Ancak okul kültürünün mesleki doyum üzerinde olumsuz etkisi olduğu görüşünü ifade eden öğretmenler de mevcuttur. Akbaş (2006) çalışmasında mesleki doyumsuzluğun stres başta olmak üzere birçok olumsuz duyguya neden olabildiğini vurgulamaktadır. Öğretmenlerin mesleki doyuma ulaşmaması, okul öğretmenlerinin duygu ve düşüncelerinin birbiri ile örtüşmesine veya örtüşmemesine bağlıdır

(Tunacan, 2005). Literatürdeki bu çalışmaların sonuçları bu araştırmada olumsuz görüş belirten öğretmenleri desteklemektedir.

5.1.5 Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulun okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygunluğuna ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Her iki okul türünde çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri çağa ayak uydurma noktasında okullarında eksiklikler olduğunu belirtmektedirler. Ancak özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu çalıştıkları okulların okul kültürünün çağa uygun olduğunu ifade ederken devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu çalıştıkları okulların okul kültürünün çağa uygun olmadığını belirtmektedirler. Özel okullarda çalışan öğretmenler okulların sürekli gelişim içinde olduğunu ve modern okul binalarına sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Devlet okullarında çalışan öğretmenler de bu araştırma sorusunu okulun ve velilerin sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması ve eğitimin modern yöntemlerden uzak olması durumları ile açıklamışlardır. Okullarda eğitim-öğretim gören öğrencilerin çağın gerektirdiği bilgileri öğrenerek yetişmesi gerekmektedir. Bu görevi üstlenenler öğretmenler olduğu için öğretmenlerin, gelişen ve değişen dünyada çağın gerektirdiği bilgi ve teknolojiye hâkim olmaları gerekmektedir (Yılmaz, 2007). Özel okullar arasındaki rekabet ortamının da getirdiği koşullara bağlı olarak eğitim-öğretim kurumları, teknolojiyi eğitim süreçlerine entegre ederek öğrencilere çeşitli araştırma-inceleme yapma imkanı sağlamaya çalışmaktadırlar (Subaşı ve Dinler, 2003). Bu çalışma bu yönüyle bu araştırmada özel okullarda çalışan öğretmenlere yönelik elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

5.1.6 Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürü ile şekillenen mesleki tutumlarına ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri okul kültürünün mesleki tutumlarını olumlu yönde etkilediği kadar olumsuz olarak etkilediğini de belirtmişlerdir. Ancak devlet okullarında görev yapan

sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu okul kültürünün mesleki tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedirler. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler olumlu tutum geliştirmelerinin sebebini “oturmuş bir okul kültürüne sahip okullarda çalışmak ve okul kültürüne ilişkin olumlu düşünceler beslemek” olarak açıklamaktadırlar. Özel okullarda görev yapan öğretmenler olumsuz tutum geliştirmelerinin sebeplerini “okul kültürünün öğretmenler tarafından içselleştirilememesi, okul kültürünün öğretmen ile uyumlu olmaması ve okul kültürünü oluşturan dinamiklerin tam anlamıyla çalışmaması” olarak açıklamaktadırlar. Eğitim sistemlerinin vazgeçilmez unsurlarından birisi kuşkusuz öğretmenlerdir (Sünbül, 2001; Akt. Üstüner, 2006). Sistemin doğru çalışabilmesi için sınıf ortamında bulunan öğretmenlerin davranışlarının, öğrencilerin davranışları üzerinde etkili olduğu yapılan çalışmalar tarafından ortaya konmuştur (Üstüner, 2006). Örneğin Başar’ın (2001) çalışmasında öğretmenlerin tutumları öğrencilerin yönelimlerini belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Öğretmenin derste olumlu tutumu ile öğrencinin derse bağlılığı arasında olumlu düzeyde ilişki gözlenmiştir. Öğretmen davranışlarının niteliği sistemin amacına ulaşmasında en önemli etken olarak görülmektedir (Üstüner, 2006). Bu bağlamda öğretmen tutumlarının etkileyen okul kültürünün önemini anlamak gerekmektedir. Özel okullarda bir öğretmen hareketliliği söz konusudur. Özel okullardaki bu öğretmen hareketliliği, okulların vizyonları, kültürleri ile yakından ilişkilidir. Bu durum bu okullarda çalışan öğretmenler üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilmektedir (Xaba, 2003; Akt. Baransel, 2020). Öğretmenlerin çalıştıkları okuldan ayrılma sebeplerini araştıran çalışmalar incelendiğinde ortaya çıkan etkenler arasında yönetici tutumu yer almaktadır. Özellikle özel okulların velilerin ihtiyaçları doğrultusunda şekillendiği dikkate alındığında, yöneticilerin öğretmenlere karşı olumsuz tutum geliştirdikleri gözlenmiştir. Bu olumsuz tutumlar yıldırma olarak ifade edilmiştir (Ekşici, 2009). Yıldırmaya maruz kalan öğretmenler, psikolojik olarak kendilerini güvende hissetmemektedirler. Buna bağlı olarak öğretmenlerin motivasyonları düşmekte ve okuldan ayrılmaktadırlar (Karaköse ve Kocabaş, 2005). Tüm bu sebeplerin sonucu olarak özel okullarda çalışan öğretmenler okul kültürünü içselleştirmelerinde sorun yaşamaktadırlar. Nitekim devlet okulunda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu okul kültürünün mesleki tutumu olumlu yönde etkilediğini ifade

ederken; özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin olumlu yanıtlar kadar olumsuz yanıtlar belirtmesinin sebepleri bu şekilde açıklanabilir.

5.1.7 Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki doyuma ulaşmadaki faktörlere ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktör “maaş” olarak ifade edilmektedir. Araştırmada özel okullarda görev yapan öğretmenlerin devlet okullarında görev yapan öğretmenlere göre daha düşük ücret aldıkları anlaşılmaktadır. Bu durum özel okullarda görev yapan öğretmenler için en önemli faktörün “maaş” olarak ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler için ise mesleki doyuma ulaşmada en önemli faktör “öğrencilerin başarılı olması” olmuştur. Her iki okul türünde çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri için mesleki doyuma ulaşmada etkili olan faktörlerin dışsal doyum faktörleri ile ilgili olduğu söylenebilir. Argyle ve Martin’e (1991) göre mesleki doyuma ulaşmadaki faktörleri içsel faktörler ve dışsal faktörler olarak iki başlıkta açıklanır. İçsel faktörler; işin önemli olması, görevin doğru tanımlanması, dönüt alınabilmesi gibi işin kendinden güç alarak eyleme geçtiği güdüdür. Dışsal doyum ise maaş, terfi, yönetici tutumu ve meslektaş ilişkileri olarak dış faktörlerin bireyde oluşturduğu güdü olarak tanımlanabilir.

5.1.8 Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul idaresinin velilerle ilişkili durumlardaki tutumlarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri okul müdürlerinin tutumlarına ilişkin çoğunlukla olumlu yanıtlar vermişlerdir. Ancak özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin olumsuz görüşler belirttikleri de görülmektedir. Öğretmenler okul idaresine ilişkin olumsuz görüşlerini “öğrenciler müşteridir ve müşteri daima haklıdır” görüşleri ile ilişkilendirmektedirler. Gürler (2020) çalışmasında, özel okul yöneticilerinin öğretmenlere nispeten daha sert tutum geliştirdiklerini tespit etmiştir. Özel okulda okuyan öğrenciler, yöneticiler

tarafından müşteri olarak algılanırken, devlet okulunda okuyan öğrenciler için böyle bir durum söz konusu değildir (Bozyiğit, 2014). Çünkü özel okulda okuyan öğrenciler için veliler belli bir miktar ücret ödemektedir. Devlet okulunda okuyan öğrenci için veliler böyle bir ücretten sorumlu değildirler. Devlet okulunda görev yapan öğretmenlerin öğrencilere karşı tutumu nispeten sert olabilmektedir. Özel okulda görev yapan öğretmen, veli baskısını ve yöneticiye karşı sorumluluğu daha fazla hissedeceğinden öğrenciye sert davranmamaktadır (Koç, 2019). Ancak bu araştırmada özel okullar ve devlet okulları arasında bu konuda belirgin olarak böyle bir farkın ortaya çıkmadığı görülmektedir.

5.1.9 Dokuzuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okula kendilerini ait hissetme durumlarına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okula karşı aidiyet duyguları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Her iki okul türünde çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri çoğunlukla çalıştıkları okula kendilerini ait olarak hissettiklerini ifade etmişlerdir. Özel okullarda “okul paydaşlarının birbiri ile uyum içinde olması” öğretmenlerin çalıştıkları okula aidiyet duymalarını sağlamaktadır. Devlet okullarında çalışan öğretmenler de okula aidiyet duymalarının sebebini “meslektaşlarının birbiriyle uyumu” olarak belirtmişlerdir. Hem özel okullarda hem devlet okullarında görev yapan öğretmenler için “meslektaşlar arasındaki ilişkilerin olumsuz olması” öğretmenlerin kendilerini çalıştıkları okula ait hissetmemelerine sebep olmaktadır. Her okulun kendine has iklimi vardır. İster devlet okulu ister özel okul olsun güçlü okul kültürü yönetici, öğretmen ve öğrencilerin ortak değerler sistemini içselleştirmeleriyle ve bu değerler etrafında birleşmeleriyle ortaya çıkmaktadır (Çelik, 2000). Normlar, inançlar ve gelenekler, bu değerleri oluşturan temel öğelerdir. Bu kavramlar örgüt içinde bulunan paydaşları etkiler ve onları birbirine bağlar (Deal ve Peterson, 1998; Akt. Gürsel, 2016). Bahsi geçen değerlerin örgüt üyeleri tarafından benimsenme düzeyine göre güçlü ve zayıf örgüt kültürü oluşmaktadır (İpek, 1999). Zayıf örgüt kültürüne sahip olan okullarda görülebilecek özellikler örgüt içi diyalogların az olması, örgüt üyeleri arasında huzursuzluk, paydaşlar arasında sevgi saygının

olmaması, yönetici-veli-öğretmen etkileşiminin azlığı olarak sıralanabilir (Genç, 1993). Güçlü örgüt kültürüne sahip olan okullarda görülebilecek özellikler arasında örgüt üyeleri arasında paylaşım, sevgi, saygı ve güven olması, üyeler arasında iş birliği ve takım çalışması olması, paydaşların yaptıkları işten mutlu olması ve karşılaşılan sorunların iş birliği içinde çözülmesi vardır (Ramsey, 1992; Akt. Gürsel, 2016). Zayıf okul kültürüne sahip okullarda kimse çalışmak istemezken, güçlü okul kültürüne sahip okullarda öğretmenler kendilerini ailenin bir parçası olarak görürler ve okula karşı aidiyet duygusu beslerler (Eren, 2001). Literatürde yapılan bu açıklamaların bu araştırmanın sonucunu desteklediği söylenebilir.

5.1.10 Onuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulun güçlü yönlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Özel okullarda görev yapan öğretmenler görev yaptıkları okulun güçlü yönlerini çoğunlukla “öğretmenlere karar alma süreçlerinde daha fazla inisiyatif verilmesi” olarak belirtmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler ise “öğretmen kadrosunun uyumlu çalışması” olarak görüş bildirmişlerdir. Nartgün (2016) çalışmasında her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin okullarının “okul iklimi, başarı, verim ve etkililik” açısından farklılıklar bulunduğunu belirtmektedir. Ünsal ve Çetin (2018) çalışmasında özel okullarda verilen yabancı dil eğitiminin devlet okullarında verilen yabancı dil eğitime göre daha nitelikli olduğunu tespit etmiştir. Özel okullar ders dışı etkinliklerde (sportif faaliyetler, kültürel etkinlikler, gezi-yurt dışı gezisi, şenlik vb.) devlet okullarına göre daha aktif ve çeşitlidir. Voleybol, futbol, masa tenisi, yüzme vb. faaliyetler özel okullarda öğrenim gören öğrenciler tarafından malzeme ve mekân sıkıntısı çekmeden gerçekleştirilebilmektedir. Devlet okullarında ise sportif faaliyetlerin bazıları yapılabilmektedir ve öğrenciler çoğu zaman malzeme ve mekân problemi yaşamaktadırlar (Çevik, 2005). Özel okullarda öğrenci mevcudu devlet okullarına göre daha stabil olduğu için okul bahçesi öğrenciler için çoğu zaman yeterlidir. Devlet okullarında ise öğrenci mevcudu sürekli artar bir haldedir. Buna bağlı olarak ana binanın yanına yeni derslikler inşa edilmektedir. Bu durum da bahçenin yetersiz hale gelmesine neden olmaktadır (Bozyiğit, 2017). Öğrenci mevcudunun azlığı aynı zamanda öğretmenlerin öğrencilerle birebir ilgilenmesine

olanak sağlamaktadır. Az sayıdaki öğrencilerden oluşan bir sınıfa hâkim olmak daha kolaydır. Dolayısıyla öğrenci mevcudunun az olması eğitimin kalitesini de artırır (Kandemir, 2015). Devlet okullarında ise tam tersi bir durum söz konusudur. Devlet okullarında sınıflar daha kalabalık olduğu için öğretmenlerin sınıfı kontrol etmeleri daha zordur; bu da derste verilen eğitimin kalitesini düşürücü bir etkiye sahiptir (Çalık, vd., 2019). Özel okullardaki öğrencilerin geneli belirli bir sosyal sınıfa aittirler. Devlet okulunda ise her tabakadan öğrenci bulunmaktadır. Bu durum öğrenciler arasında akran zorbalığına, çeşitli çatışmalara neden olabilmektedir. Buna bağlı olarak bireylerin zor durumlara yüzleşmek için kullandıkları davranışsal ve bilişsel kontrol mekanizmalarının tümü olarak tanımlanan öğrenilmiş güçlülük düzeyleri devlet okulu öğrencilerinde özel okul öğrencilerine göre daha yüksektir (Coşkun, 2007). Literatürde bu ve buna benzer çeşitli farklılıkları sıralamak mümkündür. Ancak özel okullar ve devlet okulları arasındaki farkların daha çok ekonomik sebeplere dayandığı söylenebilir. Bu bağlamda literatürdeki bu çalışmaların sonuçları ile bu araştırmadan elde edilen sonuçların benzerlik gösterdiği söylenebilir.

5.1.11 On Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulun sosyal-kültürel imkânlarına ilişkin görüşleri tespit edilmiştir. Ensari'ye (2002) göre özel okullar devlet okullarına göre kaynaklarını kullanmada daha özgürdür (Akt. İlgar, 2014). Çünkü devlet okulları, devlet otoritesindeki merciiler tarafından denetlenirken; özel okullar kendi müfredat ve programlarını belirleyebilmektedir. Özel okullar Milli eğitim müfredatının yanında kendi müfredat ve programlarını belirleyebilmektedir (Kandemir, 2015). Buna bağlı olarak özel okullarda, devlet okullarına göre daha fazla sosyal faaliyete ve daha fazla kültürel etkinliklere yer verilmektedir (Açıkalın, 1989; Akt. İlgar, 2014). Her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri çalıştıkları okulun sosyal-kültürel imkânlarının okul kültürünü olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Hem özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri hem de devlet okulunda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri, okulda yapılan sosyo-kültürel etkinliklerin okul üyelerini ortak bir paydada birleştiği noktada görüş birliğine varmışlardır.

5.1.12 On İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulun zayıf yönlerine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri “öğretmenlerin iş yükünün fazla olması, yöneticilerin öğretmene karşı tutumu ve öğretmenlere ödenen düşük ücret” gibi konuları görev yaptıkları okulların zayıf yönleri olarak belirtmişlerdir. Baransel (2020), “Özel Okullar Arasında Öğretmen Hareketliliği” isimli çalışmasında özel okullarda görev yapan öğretmenlerin, ödenen düşük ücret nedeniyle ekonomik olarak güvende hissetmediklerini ve bunun sonucunda işten ayrıldıklarını belirtmiştir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler ise okullarının zayıf yönleri “okulun fiziki yetersizlikleri ve veli profili” şeklinde ifade etmişlerdir.

5.1.13 On Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Öğretmenlerin mesleğe hangi açıdan baktığı, mesleğe ilişkin duygu ve düşünceleri, yaşantı ve tecrübeler vasıtasıyla sonradan kazanılmıştır (Can, 1987; Akt. Demirtaş, vd., 2011). Mesleğin bireye kattıkları; okulda öğretmene sağlanan ilgi ve alakadan, öğrenci ve velilerin eğitime olan ilgi ve tutumlarından, okul ortamındaki meslektaş ilişkilerinden etkilenmektedir (Şahin, vd., 2009). Bu faktörler göz önünde bulundurulduğunda, özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri bu araştırma sorusunu “bireyde olumlu değişim yaratması” olarak açıklamışlardır. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ise bu soruya “bireysel gelişime ve değişime katkı sağlaması” olarak görüş bildirmişlerdir. Bunlara ek olarak her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin “sabır” temasında ortak görüş bildirdikleri görülmektedir. Her iki okul türünde görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu gözlenmektedir.

5.1.14 On Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin

görüşleri ele alınmıştır. Özel okullarda görev yapan öğretmenler okul kültürünün oluşmasında sosyal bilgiler dersinin önemli bir yeri olduğunu belirtmektedirler. Devlet okulunda görev yapan öğretmenler ise çoğunlukla okul kültürünün sosyal bilgiler dersinin olumlu bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedirler. Ancak araştırmada devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden bazıları sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasında etkisinin olmadığını da ifade etmişlerdir. Bu araştırma sonucu özel okul ve devlet okulunda çalışan öğretmenlerin ayrıştığı noktadır. Araştırmada okul kültürünü şekillendiren unsurlara yönelik öğretmen görüşleri ele alınmıştır. Bu unsurlar okulun misyonu ve vizyonu, okulun bulunduğu sosyo-ekonomik ve coğrafi çevre, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumu, okulun sosyal olanakları, teknolojik gelişmelerin takip edilmesi ve velilerin beklentileri olarak sıralanabilir (İpek, 1999). Özellikle devlet okullarında veli beklentileri doğrultusunda öğretmenlerin üzerinde hissedilen baskı, devlet okullarına göre oldukça belirgindir. Çünkü özel okullara veliler belli bir ücret ödemektedir. Bunların yanında özel okullarda verilen eğitim, okulun fiziksel imkanları, sosyo kültürel etkinlikler, veli ve öğrenci beklentileri doğrultusunda şekillenmektedir. Özel okullarda görev yapan öğretmenlere düşen görevler de devlet okulundaki öğretmenlere göre çeşitlilik göstermektedir. (Gürler, 2020) Bu kapsamda okul kültürünün oluşmasında etkili olan unsurlar özel okullarda görev yapan öğretmenler tarafından devlet okullarında görev yapan öğretmenlere göre daha fazla faktör ortaya koyarak açıklanmıştır. Buna bağlı olarak özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürünü şekillendiren faktörlere yönelik görüşlerinin devlet okullarında görev yapan öğretmenlere göre daha gelişmiş olduğu gözlenmektedir. Özel okullarda görev yapan öğretmenler tarafından sosyal bilgiler dersinin okul kültürü oluşturmada etkili olduğu konusunda görüş birliğine varılması okul kültürü algılarının daha gelişmiş olduğu noktasıyla paralellik göstermektedir.

5.2 Sonuç

Araştırmanın bu bölümünde okul kültürünün özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumu üzerindeki etkisini ortaya koyan sonuçlara yer verilmektedir.

Araştırmada her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürü kavramını “okul paydaşlarının uyum içinde olması” şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Bu anlamda özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan öğretmenlerinin okul kültürü kavramına ilişkin görüşlerinin çoğunlukla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin iş doyumuna ilişkin görüşlerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri iş doyumunu kavramını “maddi ve manevi doyum” olarak açıklarken devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ise iş doyumunu kavramını “işini severek yapmak” olarak ifade etmektedirler.

Araştırmada okul kültürünü şekillendiren unsurların her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri için çoğunlukla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri “öğretmenlerin birbiriyle uyumu, yönetici tutumu, okulun bulunduğu çevre-coğrafya, veli ve okulun sosyo-ekonomik durumu ve sosyo-kültürel durum” temalarında birleşmektedir. Bununla beraber özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul kültürünü oluşturan unsurları devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre daha fazla faktörle açıkladıkları tespit edilmiştir.

Araştırmada özel okullarda çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri okul kültürünün mesleki doyum üzerindeki olumlu etkisini “uyumlu çalışma arkadaşları” olarak açıklarken devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri ise “öğretmen ve idarenin tutumu” olarak görüş belirtmişlerdir. Ayrıca her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin “bireyin işinden keyif alması” şeklinde ortak bir temada birleştikleri de görülmektedir. Bu doğrultuda her iki okul türünde çalışan öğretmenlerin okul kültürünün mesleki doyum üzerindeki olumlu etkisini vurguladıkları görülmektedir.

Araştırmada her iki okul türünde çalışan sosyal bilgiler öğretmenleri çalıştıkları okulun sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uyum sağlama noktasında eksiklikleri olduğunu belirtmişlerdir. Ancak özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler

öğretmenlerinin çoğunluğu çalıştıkları okulların çağa uygun olduğu yönünde görüş bildirirken devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu ise okullarının çağa uygun olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Araştırmada özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri okul kültürünün mesleki tutumu olumlu yönde etkilediği kadar olumsuz yönde etkilediğini de ifade etmişlerdir. Buna karşın devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri çoğunlukla okul kültürünün mesleki tutumu olumlu yönde etkilediğini belirtmektedirler.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki doyuma ulaşmadaki faktörlere yönelik görüşleri incelendiğinde özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktörü “maaş” olarak belirtirken devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ise mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktörü “öğrencilerin başarılı olması” olarak ifade etmektedirler.

Araştırmada her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul idaresinin veliler ile ilgili durumlara ilişkin tutumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun okul müdürlerinin tutumlarına ilişkin olumlu yönde görüşlerini ifade ettikleri görülmektedir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okula duyduğu aidiyet duyguları incelenmiştir. Her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri çoğunlukla kendilerini görev yaptıkları okula ait hissettikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri “okul paydaşlarının birbiri ile uyum içinde olması” durumunun aidiyeti sağladığını ifade ederken devlet okulunda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri “meslektaşların birbiriyle uyumu” aidiyet duygusunu güçlendirdiğini belirtmektedirler. Araştırmada ayrıca meslektaşlar arasında olumsuz ilişkilerin olması durumunun her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin okula aidiyet duygusunu azalttığı yönünde görüşler de tespit edilmiştir.

Araştırmada özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri çalıştıkları okulun güçlü yönlerini “karar alma süreçlerinde öğretmenlere daha fazla inisiyatif verilmesi” olarak ifade etmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ise çalıştıkları okulun güçlü yönlerini “öğretmen kadrosunun uyumu ve niteliği” olarak belirtmişlerdir.

Araştırmada her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri çalıştıkları okulun sosyal-kültürel imkânlarının okul kültürünü olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Hem özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri hem de devlet okulunda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri, okulda yapılan sosyo-kültürel etkinliklerin okul üyelerini ortak bir paydada birleştiği noktasında görüş birliğine varmışlardır.

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalıştıkları okulun zayıf yönlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri “öğretmenlerin iş yükünün fazla olması, yöneticilerin öğretmene karşı tutumu ve öğretmenlere ödenen düşük ücret” gibi konuları görev yaptıkları okulların zayıf yönleri olarak belirtmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler ise okullarının zayıf yönleri “okulun fiziki yetersizlikleri ve veli profili” şeklinde ifade etmişlerdir.

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğinin kendilerine ne kattığına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri bu araştırma sorusunu “bireyde olumlu değişim yaratması” olarak açıklamışlardır. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ise bu soruya “bireysel gelişime ve değişime katkı sağlaması” olarak görüş bildirmişlerdir. Bunlara ek olarak her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin “sabır” temasında ortak görüş bildirdikleri görülmektedir. Her iki okul türünde görev yapan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğu gözlenmektedir.

Araştırmada özel okullarda ve devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasındaki etkisine ilişkin

görüşleri ele alınmıştır. Özel okullarda görev yapan öğretmenler okul kültürünün oluşmasında sosyal bilgiler dersinin önemli bir yeri olduğunu belirtmektedirler. Devlet okulunda görev yapan öğretmenler ise çoğunlukla okul kültürünün sosyal bilgiler dersinin olumlu bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedirler. Ancak araştırmada devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden bazıları sosyal bilgiler dersinin okul kültürünün oluşmasında etkisinin olmadığını da ifade etmişlerdir.

5.3 Öneriler

Araştırmada ele edilen sonuçlara bağlı olarak bazı önerilere aşağıda yer verilmektedir:

5.3.1 MEB'e Yönelik Öneriler

- Devlet okullarının imkânları fiziksel olarak artırılarak öğretmenlere ve öğrencilere daha rahat çalışma ortamı sağlanmalıdır.
- Öğretmenler odası, öğrenciler için spor ve soyunma odası, okul bahçesi öğretmen ve öğrencilerin beklentileri doğrultusunda yeterli seviyeye getirilmelidir.
- Özel okullarda çalışan öğretmenlerin maaşları MEB güvencesi altına alınmalıdır. MEB bu okullarda çalışan öğretmenlerin haklarını takip etmelidir.
- Okulların fiziksel imkânları göz önünde bulundurularak okul mevcudu belirlenmelidir.

5.3.2 Okullara Yönelik Öneriler

- Okulların veli ve öğrencilerin beklentileri göz önünde bulundurularak sosyal çevresiyle etkileşimi artırılmalıdır.
- Okullar daha fazla sosyo-kültürel faaliyetlere yönlendirilmeli (okul yemeği, okula yeni atanan öğretmenler için tanışma yemeği, öğretmenler ve öğrenciler arası sportif etkinlikler, gezi projeleri vb.) ve okul paydaşlarının okulu benimsemesi sağlanmalıdır.

- Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin iş yükü azaltılmalıdır.
- Okullarda ortaya çıkan ekstra görev ve sorumluluklar için öğretmenlerin motivasyonunu artırıcı faaliyet ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir. Özellikle özel okullarda meydana gelen hafta içi ve hafta sonu mesaiyeri gibi durumlar için öğretmenlere mesai ücretlerinin sağlanması, öğretmenin işe olan motivasyonunu ve bağlılığını artırmada etkili olabilir.
- Öğretmenin iş tanımının net, açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilerek; oluşabilecek kargaşanın önüne geçilebilir ve öğretmenlerin kendilerini daha güvenli bir ortamda hissetmeleri sağlanabilir.
- Okul müdürlerinin, öğretmenler ile iletişimde daha nazik bir dil kullanması, olumlu okul iklimi yaratmada önemli olabilir.

5.3.3 Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Öğretmenler çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik hizmet içi eğitim almalıdır.
- Veli ve okulu bir araya getirecek faaliyetler (okul kermesleri, öğretmen-veli toplantıları vb.) artırılmalıdır.
- Sosyal bilgiler eğitimi alanında meydana gelen gelişmeler öğretmenler tarafından takip edilmelidir.
- Velileri bilinçlendirmeye yönelik faaliyetler (okul rehber öğretmenleri veya sınıf öğretmenleri tarafından verilecek öğrenciyi tanımaya yönelik aile eğitimi vb.) düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, G. (2006). *İstanbul ili Bahçelievler ilçesindeki mesleki ve teknik eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin iş doyumunun belirlenmesi*, [Yüksek Lisans Tezi], Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akıncı, Z. (2002). Turizm sektöründe işgören iş tatminini karşılama faktörleri: Beş yıldızlı konaklama harcamasında bir uygulama. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 2 (4), 1-25.
- Aksay, O. (2021). *Öğretmenlerin örgütsel adalet, örgütsel dürüstlük ve iş doyumunu düzeylerine yönelik algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. [Doktora Tezi], Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu.
- Aktay, D. (2010). *İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki ve Askeri Hastanede Bir Uygulama*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altunay, E., Gülşin, O., ve Yalçinkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62-80.
- Argyle, M. (1987). *Psychology of happiness*. London: Methuen.
- Aslan, E. (2016). *Geçmişten günümüze sosyal bilgiler*. Dilek, D (Ed.). Sosyal Bilgiler eğitimi (1.bs. , s.3-48) içinde. Ankara: Pegem Akademi
- Bal, M.S., (2021). *Ortaokul Öğretmenlerinin İş Doyumu ile Örgütsel Güven Algıları Arasındaki İlişki*. [Yüksek Lisans Tezi], Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Balaban, Y. (2014). *Resmi özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerinin okul kültürü algıları*, [Yüksek Lisans Tezi], Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Balcı, A. (2014). Etkili okul geliştirme kuram, uygulama ve araştırma. Ankara: Pegem Akademi.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (2004). Stres ve başa çıkma yolları (22. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baransel, S. (2020). *Özel okullar arasında öğretmen hareketliliği*. [Yüksek Lisans Tezi], Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Basich, C. W. (2018). Teacher leadership: Effects on job satisfaction and teacher retention. *Youngstown State University*.
- Başar, H. (2001). Sınıf Yönetimi. *Ankara: Pegem Yayıncılık*.
- Başaran, İ., E. (2008). Örgütsel Davranış (1. Basım). *Ankara: Ekinoks Yayınları*.
- Bayrak, C. ve Yılman, M., (2005). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.
- Becerikli, S. Y. (1999). *Örgüt kültürü oluşumunda örgüt içi iletişimin rolü*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilgiç, E. (1979). Kültür nedir, ne değildir? *Milli Eğitim ve Kültür Dergisi: 1 (3), 15-22*.
- Bilir, M., E. (2007). *Öğretmen algılarına göre ilköğretim okul yöneticilerinin dönüşümcü liderlik özellikleriyle öğretmenlerin iş doyumu ilişkisinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bozyiğit, S. (2017). Özel okulların eğitim hizmetlerine ilişkin veli beklentisi ve algısı: Nitel bir araştırma. *2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS), Niğde*.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. A., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık*.
- Campbell, L. P. (1983). Teacher burnout: Description and prescription. *The Clearing House, 57(3), 111-113*.
- Cansız, H. O. (2019). Öğretmenlerin mesleki imajlarının iş doyumlarına etkisi. *Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Chibisa, Z. (2017). The relationship between motivational factors and teachers' job satisfaction (*Doctoral dissertation, University of Zululand*).
- Cho, A. A. ve Latt, T. M. (t.y.) A study of school culture in selected basic education high schools.
- Christen, M., Iyer, G. & Soberman, D. (2006). Job satisfaction, job performance, and effort: a reexamination using agency theory, *Journal of Marketing, 70, 137-150*.

- Coşkun, Y. (2007). Lise öğrencilerinde öğrenilmiş güçlülük ve kontrol odağı algılama düzeyi ilişkisinin incelenmesi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25(25), Sayfa 71-85.
- Creswell, J.W. (2014). *Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Adaçayı Yayınları.
- Culver, SM (1987). *Testing a model of teacher satisfaction*. [Doktora tezi], Virginia Politeknik Enstitüsü ve Eyalet Üniversitesi, Virginia.
- Çalık, T., Tabak, H., ve Yavuz-Tabak B. (2019). Eğitim sisteminde sınıf büyüklüğünün planlama açısından değerlendirmesi: Ankara örneği. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), Sayfa 1581-1599.
- Çalışkan, Z. (2005). İş tatmini: Malatya’da sağlık kuruluşları üzerine bir uygulama. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 9-18.
- Çatak, M. (2016). Sosyal bilgiler programlarının tarihi gelişimi. İçinde S. Şimşek (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 1-24). *Ankara: Anı Yayıncılık*.
- Çelik, V. (2000). Okul kültürü ve yönetimi (2. Basım). *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.
- Çelik, V. (2012). Okul Kültürü ve Yönetimi (5. Basım). *Ankara: Pegem A Yayıncılık*.
- Çelikten, M. (2001). Etkili okullarda karar süreci. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11(1).1-12
- Çelikten, M. (2003). Okul kültürünün şekillendirilmesinde müdürün rolleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(4).
- Çevik, S. (2005). *Özel okul ve kamu okullarının spora ayırdıkları finansman ve sportif başarılarının karşılaştırılması (İstanbul ili ortaöğretim okulları örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban, T. (2015). *Okul kültürünün öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkilerinin incelenmesi*, [Yüksek Lisans Tezi], Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demircioğlu, H. İ. (2007). Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar. *Anı Yayıncılık*.
- Demirtaş, H., Cömert, M., ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159).

- Demirtaş, Z.ve Ersözlü, A. (2010). Liselerde Görev Yapan Öğretmenlerin İş Doyumu Düzeyleri. *Eğitim Bilimleri*, 5 (1), 199-209.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Dinler, A., ve Subaşı, B. (2003). Dünyada ve Türkiye’de özel okullar. *İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları*
- Doğanay. A. (2005). Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi. C. Öztürk. D. Dilek (Ed.), Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi (s. 265-296). *Ankara: Pegem Akademi*.
- Ediz, M. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İş Tatminini Etkileyen Faktörlerin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Aksaray İli Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi], Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Eğimli, A.T. (2009). Çalışanlarda iş doyumu: kamu ve özel sektör çalışanlarının iş doyumuna yönelik bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(3), 36.
- Ekşici, Ş. (2009). *Kurum ve kuruluşlarda psikolojik taciz (mobbing) eylemleri ve çalışanların motivasyonu üzerine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi], Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Eren, E. (2001). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi. *İstanbul: Beta Yayınları*.
- Ergin, D. Y. (1995). 1. ölçeklerde geçerlik ve güvenirlik. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(7), 125-148.
- Erigüç, G. (2000). Sağlık personelinin kişisel özelliklerine göre iş doyumu üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 5.
- Erkmen, T. (2010). *Örgüt kültürü* (1. Baskı). İstanbul: Beta.
- Erköse, E. (2007). *Yenilenen 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programının sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi (Sakarya ili örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Eroğlu, F. (1996). Davranış bilimleri. *İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.*
- Eroğlu, F. (1998). Davranış bilimleri. *İstanbul: Beta*.

- Faiz, M. ve Karasu Avcı, E. (2018). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Gaziel, H. M. (1997). Impact of school culture on effectiveness of secondary schools with disadvantaged students. *The Journal of Educational Research*, 90(5), 310-318.
- Gelişli, Yücel (2017). “Eğitimin İşlevleri”. M. Çağatay Özdemir (Editör), *Eğitim Bilimine Giriş* (31-52), Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Genç, N. (1993). Örgütsel kültürün oluşumu ve bireysel ve örgütsel davranışlar üzerindeki etkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1-2), 306-316.
- George, J. M. ve Jones, G.R. (2008). Understanding and managing organizational behavior. *New Jersey: Pearson/Prentice Hall*.
- Görpüz Tokoğlu, F. (2016). *Okul kültürünün oluşturulmasında okul müdürünün rolünün öğretmenlerin iş doyumuyla ilişkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Gözütok, F. D. (1991). Öğretmenlerin ve öğrencilerin algılarına göre mesleki davranışların değerlendirilmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 24(2), 405-409.
- Gürler, M. (2020). Devlet okuluyla özel okul arasındaki farklar. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(1).
- Gürsel, D. (2016). *Ortaokullarda örgüt kültürünün yönetici ve öğretmenlerin iş tatminine etkisi*. [Doktora Tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürsel, M. (2015). *Örgüt sosyolojisi kavramlar, süreçler ve açıklamalar* (1. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Gürsel D. (2016). *Ortaokullarda örgüt kültürünün yönetici ve öğretmenlerin iş tatminine etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güven, M., Bakan, İ. ve Yeşil, S. (2005). Çalışanların iş ve ücret tatmini boyutlarıyla demografik özellikler arasındaki ilişkiler: Bir alan çalışması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 12(1), 127-151.

- Hoş, C. ve Oksay, A. (2015), Hemşirelerde örgütsel bağlılık ile iş tatmini ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(4), 1-24.
- İpek, C. (1999). *Resmi liseler ile özel liselerde örgütsel kültür ve öğretmen-öğrenci ilişkisi*, [Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Johnson, W. L., ve Johnson, A. M. (1992). A study on the kettering school climate scale. *Education*, 112(4), 635-642.
- Joseph, MX, Becht, KA, Chamberland, E., Gough, B., McManmon, M., & Morris, M. (2016).
- Kadioğlu, S. (2018). *Eğitim Kurumlarında Okul Kültürünün Öğretmenlerin İş Doyumuna Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kandemir, Y. (2015). *Devlet okulu öğretmenlerinin özel okullara ilişkin tutumlarının incelenmesi*, [Yüksek Lisans Tezi], Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kalkan, A. (2013). *Algılanan örgüt kültürünün örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisi: kuramsal ve görgül bir araştırma*. [Doktora Tezi], Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Kaplan, L. S. ve Owings, W. A. (2013). Culture re-boot: Reinvigorating school culture to improve student outcomes. Corwin Press.
- Karaköse, T. ve Kocabaş, İ. (2005). Okul Müdürlerinin tutum ve davranışlarının öğretmenlerin motivasyonuna etkisi (özel ve devlet okulları örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 7993.
- Karcıoğlu, F., Timuroğlu, M. K. ve Çınar, O. (2009). Örgütsel iletişim ve iş tatmini ilişkisi. *Yönetim*, 20(63), 59-76.
- Kartal, V. (2014). *Ortaokul öğretmenlerinin okul kültürü algıları ile sınıf yönetiminde kullandıkları disiplin türleri algıları arasındaki ilişki*, [Yüksek Lisans Tezi], Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kaya, E. (2009). *Özel okul öğretmenlerinin duygusal emek davranışını algılama biçimleri ile iş doyumları ve iş stresleri arasındaki ilişki*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Kaymakçı, S. ve Çiydem, E. (2021). Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin yönelimi üzerine bir değerlendirme. *İnsan ve İnsan*, 8(27), 179-207.
- Kırmızı, R. (2014). *Özel liselerin Türk eğitim sistemindeki yerinin iktisadi ve mali açıdan değerlendirilmesi*, [Yüksek Lisans Tezi], Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Köse, S., Tetik, S. ve Ercan, C. (2001). Örgüt kültürünü oluşturan faktörler. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 1, 219-242.
- Köse, T. (2019). *Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminin tarihi gelişimi*. [Yüksek Lisans Tezi], Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kurşun, A. T. (2019). *Okul kültürünün incelenmesi: bir meta analiz çalışması*. [Doktora Tezi], Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kuzgun, Y., Sevim, A. S., ve Hamamcı, Z. (1999). Mesleki doyum ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 14-18.
- Küçükçayır, A.G. ve Cemaloğlu, N. (2017). Türkiye’de geçmişten günümüze özel okullar ve uygulanan politikalar üzerine bir araştırma. *12.Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi*.
- MEB (1991). *Beşinci Millî Eğitim Şûrası (5-14 Şubat 1953)*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- MEB (2005). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara. 3-23
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara. 3-22
- Meriç, Ç. (2018). *İlkokullarda örgüt kültürü ve örgütsel yaratıcılık ilişkisinin yönetici ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi: Balıkesir ili örneği*. [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Muumın, S.A. (2021). *The relationships between collaborative school culture, stress and job satisfaction: evidence from talis 2018*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Mvo, N. E. (2013). Factors that contribute to teachers' job satisfaction/dissatisfaction as perceived by teachers in libode district: A Case of Two Schools. *Doctoral dissertation, Walter Sisulu University*.

- Narayan, N. A. (2016). Culture of school improvement: Exploring its existence and effectiveness. *Saudi Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(2), 36- 42.
- Nartgün, Ş. ve Kaya, A. (2016). Özel okul velilerinin beklentileri doğrultusunda okul imajı oluşturma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 153-167.
- Nassar, A. M. O. (2017). *Örgüt kültürü ve örgütsel bağlılık ilişkisi: banka çalışanlarına yönelik bir uygulama Libya Merkez Bankası (Libyan Central Bank)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- NCSS. (1993). The social studies Professionel. *Washington DC: National Council fort he Social Studies*.
- Örücü, E., ve Esenkal, F. (2005). Konaklama işletmelerinde iş gören tatminini etkileyen faktörler bandırma ve erdek örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(14), 141-166.
- Özdemir, A. (2006). Okul kültürünün oluşturulması ve çevreye tanıtılmasında okul müdürlerinden beklenen ve onlarda gözlenen davranışlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(4), 411-433.
- Özdemir, H. (2007). *Çalışanların Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algulamalarının Örgütsel Özdeşleşme, Örgütsel Bağlılık ve İş Tatminine Etkisi: Opet Çalışanlarına Yönelik Uygulama*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özkalp, E. (1995). Örgüt Kültürü ve Kuramsal Gelişmeler. *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı: 2, (60-71)*.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2013). *Örgütsel davranış* (6. Basım). Bursa: Ekin.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2016). *Örgütsel davranış*. Bursa: Ekin.
- Öztürk, C. (2006), “*Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi, yapılandırmacı bir yaklaşım*”, (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C., Keskin, S. C. & Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller* (6. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk C. ve Dilek D. (2004). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Pegem A Yayıncılık.

- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir* (Çev. Ed.), (3. Baskıdan Çeviri). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Pehlivan, H. (2009). *Eğitimde temel kavramlar*. Ankara: Asil Yayınevi
- Pehlivanoğlu, K. (1999). *Özel ortaöğretim kurumlarındaki yönetici ve öğretmenlerin örgüt kültürü oluşturmadaki yeterlilik derecesi*. [Yüksek Lisans Tezi], Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pendleton Brown, S. N. (2019). Teacher job satisfaction and school leadership. *Walden Dissertations and Doctoral Studies*. 7250.
- Recepoğlu, E., ve Tümlü, G. Ü. (2015). Üniversite akademik personelinin mesleki ve yaşam doyumlari arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1851-1868.
- Robbins, S. P. ve Judge, T. A. (2012). *Örgütsel davranış* (İ. Erdem, Çev.). İstanbul: Nobel.
- Robbins, S. P. ve Timonthy A. J. (2009). *Organizational behavior*. New York: Upper Sadle River.
- Sarıhan, S. (2019). *Lise düzeyindeki özel okullarda ve devlette çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumunun bu okullardaki öğrencilerin başarılarına etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sayılğan, T. (2017). *Üretim verimliliğinde örgüt kültürünün önemi ve örgütsel performans ile ilişkisi*. [Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- School and District Leadership and the Job Satisfaction of Novice Teachers: The Influence of School Culture*. [Doktora tezi], Boston College.
- Seylim, E. (2022). *Öğretmenlerin okul çevresine uyum düzeyleri ve okul kültürü algılarıyla işten ayrılma niyetleri arasındaki ilişki*. [Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Shepherd, Q. D. (2010). *Ritual, play and the liminal: How school board of education members make and shape organizational culture* [Doctoral dissertation]. Illinois State University, United States.
- Silah, M. (2005). *Endüstride çalışma psikolojisi*. Ankara: Seçkin

- Sönmez, V. (1998). Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu. *İstanbul: Anı Yayıncılık*
- Statt, D. (2004). The routledge dictionary of business management. *Detroit: Routledge Publishing.*
- Sylvia, R. D. & T. Hutchinson. (1985). What makes Ms. Johnson teach? A study of teacher motivation. *Human Relations*. 38, 841- 56.
- Şahin, F. S., Zade, B. M. ve Direk, H. (2009, Ekim). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve yaşam doyumu düzeyleri. *XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında Sunulan Bildiri, Ege Üniversitesi, İzmir.*
- Şimşek, Y. (2003). *Okul müdürlerinin iletişim becerileri ile okul kültürü arasındaki ilişki*. [Doktora Tezi], Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şişman, M. (2002). *Eğitimde mükemmellik arayışı, etkili okullar* (1. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Şişman, M. (2014). *Örgütler ve kültürler* (4. Basım). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Taşçı, D. Örgüt Kuramı, *Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 1905, Eskişehir, 2013.*
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Tengilimioğlu, D. (2005). Hizmet işletmelerinde liderlik davranışları ile iş doyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Dergisi*, (1), 28-45.
- Terzi, A. R. (2000). *Örgüt Kültürü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tiryaki T. (2005). *Örgüt kültürünün örgütsel bağlılık üzerine etkileri*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Tunacan, S. (2005); *Beykoz ilçesindeki lise öğretmenlerinin iş doyumunu etkileyen faktörler*, [Yüksek Lisans Tezi], Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Turan, S. ve Karasu Avcı, E. (2018). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı'nın dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi. *Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1(1), 28-38.
- Türk, S. (2007). *Örgüt kültürü ve iş tatmini* (1. Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Türkoğlu, M. (2008). *Genel Liselerde Örgütsel Kültürün İş Doyumuna Etkisi (Malatya İli Örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi, 24(24), 543-559. Url'si: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10372/126941>
- Tüzün, İ. K., ve Çağlar, İ. (2008). Örgütsel özdeşleşme kavramı ve iletişim etkinliği ilişkisi. *Journal of Yasar University*, 3(9), 1011-1027.
- Unutkan, G. A. (1995). *İşletmelerin yönetimi ve örgüt kültürü*. Ankara: Türkmen Kitabevi.
- Uzuner, Y. (1999). *Niteliksel araştırma yaklaşımı*. A.A. Bir (Ed.) içinde, Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. (Ünite 9 s. 175-190). Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081, Açık öğretim Fakültesi Yayını No:601
- Ültay, E., Dönmez Usta, N. ve Durmuş, T. (2017). Descriptive content analysis of mental model studies in education. *Education for Life*, 31(1), 21-40.
- Ültay, E. ve Ültay, N. (2014). Context-based physics studies: A thematic review of the literature. *Hacettepe University Journal of Education*, 29(3), 197-219.
- Ünsal, S. ve Çetin, A. (2019). Özel okul ve devlet okulunda görev yapmış sınıf öğretmenlerinin programlarını uygulamada karşılaştıkları farklılıklar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27, 1541-1551.
- Üstüner, M. (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45(45), 109-127.
- Varış, Fatma (1992). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
- Yavuz, Y. ve Yılmaz, E. (2012). Resmi ve özel ilköğretim okullarının okul kültürü üzerine öğretmen ve öğrenci görüşleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 1(3).

- Yavuzer, N. (1990). *Etkin öğretmen eğitimi uygulamasının öğretmenlerin tutumlarına etkisi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yelboğa, A. (2007). Bireysel demografik değişkenlerin iş doyumu ile ilişkisinin finans sektöründe incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 1-18.
- Yeung, K. P. (2004). Job satisfaction of secondary school principals in Hong Kong (*Doctoral dissertation*).
- Yıkılmış, A. & Sazak Pınar, E. (2016). İlköğretim okulu müdürlerinin kaynaştırmaya yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 7-22. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1511/18334>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2014). *Örgüt kültürünü oluşturan unsurlar*. (Editör: Nezaha Güçlü). Okul Kültürü. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 71-95
- Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. (2011). Göreve yeni başlayan özel dersane öğretmenlerinin kurumlarındaki çalışma koşullarına ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (2), 635-650.
- Yılmaz, M. (2007). Sınıf öğretmeni yetiştirmede teknoloji eğitimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 155-167.
- White, F. (2002). A cognitive-behavioural measure of student goal setting in a tertiary educational context. *Educational Psychology*, 22(3), 285-304.

EKLER

EK A Etik Kurul İzni

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu

TOPLANTI SAYISI
10

KARAR SAYISI
23

TOPLANTI TARİHİ
3.10.2022

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapan Doç. Dr. Emine KARASU AVCI'nın yardımcı araştırmacı, Perihan Merve ÖLMEZ'in sorumlu araştırmacı olarak yapmayı planladıkları **"Okul Kültürünün Özel Okullarda ve Devlet Okullarında Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İş Doyumuna Etkisi"** isimli çalışması, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunca onaylanması uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; Onam Formunun gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

*Prof. Dr. Kutay OKTAY, izinli olması sebebiyle toplantıya katılamamıştır.

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Yavuz UNAT
Başkan Yardımcısı

Prof. Dr. Tolga ULUSOY
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Erol TURAN
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Burhan BALTACI
Kurul Üyesi

Prof. Dr. Eyüp AKMAN
Kurul Üyesi

DAĞITIM LİSTESİ

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kuruluna
Sayın Doç. Dr. Emine KARASU AVCI

Belge Doğrulama Kodu: I19A7IPIE

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: www.kastamonu.edu.tr/belgedogrulama

Adres: Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü, Kuzeykent Kampüsü, Merkez/Kastamonu

Bilgi için :

Serdar Durur

Telefon No: (0 366) 2801102

Faks No: (0 366) 2801038

Raporör

e-Posta:

İnternet Adresi: www.kastamonu.edu.tr

Telefon No:

(0 366) 2801348 - 1348

Kep Adresi: kastamonuuniversitesi@hs01.kep.tr

EK B Milli Eğitim İzin Belgesi

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : E-49614598-605.01-71353519
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi

01.03.2023

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi: a) Bakanlığımızın 21/01/2020 tarihli ve 2020/2 Nolu Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi.
b) Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğünün 06/02/2023 tarihli ve E-26350463-300-2300017674 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazı ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Perihan Merve ÖLMEZ'in, "Okul Kültürünün Özel Okullarda ve Devlet Okullarında Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İş Doyumuna Etkisi" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla görüşme yapma izin talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri Bakanlığımız tarafından incelenmiştir.

Bakanlığımıza bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğretmenlerin katılımıyla yapılması planlanan uygulamaların denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının uygulanmasına ilgi (a) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Mehmet Fatih LEBLEBİCİ
Bakan a.
Başkan

Ek:
1-Onaylı Veri Toplama Araçları (3 Sayfa)
2-AYSE Başvurusu (1 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Balıkesir ve Muğla Valiliğine
(İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bilgi:
Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğüne

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adı :

Bu belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-basbyr>

Telefon No :

Bilgi için:

E-Posta:

Unvan : Millî Eğitim Uzmanı

Kayıt Adresi : mebgb01@p.t

İmza Adresi :

Foto:

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Bu belge hakkında bilgi ve sorular için adres: c4b3-592e-3c24-b1c5-87dd kastedilecektir.

EK C Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, Okul Kültürünün Özel Okullarda ve Devlet Okullarında Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İş Doyumuna Etkisi” adıyla, Perihan Merve ÖLMEZ tarafından 01.03.2023. ile 01.06.2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptıkları okula ilişkin örgüt kültürüne yönelik düşüncelerini öğrenmek ve bu değişken doğrultusunda iş doyumunu incelemektir.

Araştırmanın Nedeni: ☐ Bilimsel araştırma ☒ Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Balıkesir/Ayvalık ilçesine bağlı özel ve devlet okulları ile Muğla/Milas ilçesine bağlı özel ve devlet okulları. (Okulların isimleri çalışmanın evreni kısmında açık olarak bildirilmiştir.)

Araştırma Uygulaması: ☐ Anket

☐ Görüşme

☐ Gözlem

☒ Yarı yapılandırılmış görüşme formu

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla.

Perihan Merve ÖLMEZ

Yüksek Lisans Öğrencisi

Ek C'nin devamı

1. BÖLÜM KİŞİSEL BİLGİLER

1	Cinsiyetiniz	Kadın ()	Erkek ()
2	Yaşınız		
3	Medeni Durumunuz	Evli ()	Bekar () Boşanmış ya da eşi vefat etmiş ()
4	Toplam Hizmet Yılı		
5	Öğrenim Düzeyiniz	Ön Lisans () Lisans () Lisans Üstü (Devam) () Lisans Üstü (Mezun) ()	
6	Okul Türü	Resmi ()	Özel ()
7	Aylık Gelir Düzeyiniz	0-2000 TL () 2001-4000 TL () 4001-6000 TL () 6001-8000 TL () 8001-10.000 TL () 10.001 ve üstü ()	

2. BÖLÜM SORULAR

1. Size göre okul kültürü ne ifade etmektedir?
2. Size göre iş doyumu ne ifade etmektedir?
3. Sizce okul kültürünü şekillendiren unsurlar nelerdir?
4. Çalıştığınız okulda okul kültürünün mesleki doyumunuzu etkilediğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız hangi yönde etkilediğini belirtiniz.
5. Çalıştığınız okulda okul kültürünün sosyal çevreye ve çağın ihtiyaçlarına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
6. Okul kültürü öğretmenlik mesleğine tutumunuzu nasıl etkiliyor?
7. Sizce mesleki doyuma ulaşmadaki en önemli faktör (maaş, öğrenci başarısı vb.) nedir? Neden?
8. Okul idaresi veliler ile ilgili sorunlarda öğretmenlerinin arkasında durur mu?

Ek C'nin devamı

9. Çalıştığınız okula kendinizi ait hissediyor musunuz? Bunun nedeni nedir?
10. Çalıştığınız okulun güçlü yönleri nelerdir?
11. Çalıştığınız okulun sosyal-kültürel imkânları okul kültürünü nasıl etkiler?
12. Çalıştığınız okulun zayıf yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?
13. Öğretmenlik mesleğinin size ne kattığını düşünüyorsunuz?
14. Sosyal bilgiler dersi okul kültürünün oluşmasını nasıl etkiler?
15. Değirmek istediğiniz başka konular varsa yazınız.

